

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Första Kammaren. N:o 38.

Tisdagen den 19 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 12 i denna månad.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den af herr *Lundeberg* m. fl. den 16 innevarande april väckta och då bordlagda motion, n:o 60, om ändring af § 71 regeringsformen och § 65 riksdagsordningen i sammanhang med grundlagsändringar rörande utsträckning af valrätten till Riksdagens Andra Kammare.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den utaf herr *von Stapelmohr* m. fl. den 16 innevarande april afgifna, samma dag bordlagda motion, n:o 61, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om anslag för påbörjande af fullständiga undersökningar rörande den s. k. inlandsbanan.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande den 16 innevarande månad bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden och memorial n:is 6 och 66—73, sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden n:is 2 och 3, sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande n:o 1, bankoutskottets memorial n:o 8 äfvensom lagutskottets utlåtande n:o 44.

Herr *Svedelius* väckte en motion, n:o 62, om bildande af en eignahemslånefond m. m.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 2,40 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 20 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Meyer* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen ang. inköp af beskickningshus i Madrid.

*Ang. en väg-
anläggning i
Norrland.*

Upplästes för justering protokollet för den 13 i denna månad.

Herr *Sjöcrona*: Då i dag för åtta dagar sedan enligt det nu upplästa protokollet behandlades frågan om en väganläggning i Norrland, tillät jag mig säga, att Riksdagen flera gånger medgifvit ändringar i villkoren för anslag till allmänna arbeten. I anledning häraf yttrade min gode vän, biskop *Billing*, följande: »men så vidt jag vet — och jag tror icke jag tager fel — har Riksdagen just i fråga om denna sjösänkning» — det var fråga om sänkning af sjön *Vesan* — »alltid sagt nej till sådana för-

ändringar. Om nu den ärade talaren har lika litet rätt i de andra exemplen han anført, så tror jag icke, att han därigenom kunnat på något sätt vederlägga mitt påstående». De andra exemplen angingo dels underhållsskyldigheten för en hamnanläggning på Öland dels sänkning af sjöarne Kalfven och Fegen, hvarjämte jag upplyste, att Kungl. Maj:t beviljat ändring i villkoren för lån från handels- och sjöfartsfonden till Hjo—Stenstorps järnvägsaktiebolag. Nu vet jag mycket väl, att detta den ärade talarens yttrande icke var illa menadt, och jag tager det icke heller illa, men skall dock bedja om kammarens tillåtelse att få meddela följande.

*Ang. en väg-
anläggning i
Norrländ.
(Forts.)*

Svenska Riksdagens register utvisar beträffande sänkningen af sjön Vesan, att Riksdagen 1890 och 1893 afslagit motioner angående fullständigt efterskänkande af återstående delen af beviljade statslånet. — Det visste jag äfven mycket väl för åtta dagar sedan, men detta register innehåller tillika, att Riksdagen 1868 medgifvit förändring i villkoren för det till sjön Vesans uttappning vid 1862—1863 årens riksdagar beviljade lån af 50,000 rdr; att Riksdagen 1873 medgifvit, att Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag skulle på vissa villkor få bibehålla statslånet å 50,000 rdr och detsamma genom årliga amorteringar inbetala, utan förbindelse för bolaget att enligt fastställd plan torrlägga Vesan; samt vidare att Riksdagen 1889 medgifvit lindring i villkoren för återbetalning af det Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag beviljade lån.

Samma del af registret utvisar också, att Riksdagen 1873 medgifvit, att Kungl. Maj:t på vissa villkor ägde frikalla vederbörande från skyldigheten att iståndsätta och vidmakthålla väg- och hamnanläggningen Beijershamn, äfvensom att, såsom jag också antydde, Riksdagen 1873 medgifvit, att den för sänkning af sjöarne Kalfven och Fegen lämnade försträckning å 34,700 rdr skulle af delägarne räntefritt innehafvas till slutet af 1875.

Hvad angår Hjo—Stenstorps järnvägsaktiebolag, hade jag mycket väl kunnat få utdrag af registratoret i fråga om detsamma medgifna lindringar, men jag har icke ansett det nödigt, då både Första Kammarens talman och dess ålderspresident kunna vitsorda riktigheten af det förhållande jag påpekat.

Med det nu sagda har jag endast åsyftat att för kammaren visa, att jag icke lämnat några oriktiga uppgifter.

Herr Billing: Den eländiga sjön Vesan vållar aldrig annat än bekymmer! Under de sex år jag varit biskop i Lunds stift har den fördrifvit tvenne kyrkoherdefamiljer från pastoratet, emedan de ansågo sig icke kunna lefva där på grund af miasmer från sjön Vesan, som icke kunnat sänkas. När nu frågan om väganläggningen i Norrländ var före på andra utgiftsafdelningen i statsutskottet, tänkte jag nog på sjön Vesan, men nämnde

Ang. en väg-
anläggning i
Norrrland.
(Forts.)

icke något om den, för det första därför att detta fall med Vesan och denna väganläggning i Norrrland i hufvudsak icke voro adekvata, icke en gång analoga, och för det andra därför att vi i en punkt ville tillstyrka, hvad Riksdagen vägrat Vesans intressenter. Jag har här en afskrift af detsamma, som den siste ärade talaren uppläste, och det är alldeles uppenbart, att då jag i onsdags uttalade mig med en viss tvekan, skulle jag nu kunna göra det med fullaste bestämdhet. Då var jag tveksam, enär jag icke var fullt säker på mitt minne; dock styrktes jag i mina uppgifter af tvenne de mest minnesgoda ledamöterna af statsutskottet sedan den tiden. Frågan angående väganläggningen i Norrrland gällde spörsmålet, om staten skulle åtaga sig att ensam utföra arbetet. Däröfver har aldrig varit fråga på tal om Vesan, och aldrig kunde i denna sak från Sydsverige framställas sådana anspråk, utan då var, såsom den siste talaren anförde, endast tal om dessa förändringar i villkoren för det beviljade lånet, att få slippa sänka Vesan samt att få ändring i villkoren för återbetalningen. Det var aldrig tal om något sådant som det här gällde, nämligen att staten *i stället* för intressenterna skulle utföra företaget. Således äro i sak fallen alldeles icke analoga, och därför kan icke det ena exemplet återopas vid besvarandet af frågan om det andra.

Men det fanns en punkt i den kungl. propositionen i år, där verkligen något liknande med fallet med sjön Vesan förefanns. Det talas nämligen i den kungl. propositionen äfven om att intressenterna i väganläggningen i Norrrland skulle, om vägföretaget icke utfördes, vara skyldiga att återbetala statsmedel, som de redan uppburit. Där närma vi oss fallet med Vesan, ty intressenterna i detta företag hafva äfven åren 1890 och 1893 anhållit att få slippa återbetala sitt lån, men därpå svarade Riksdagen ett obevekligt nej. Nu skulle Riksdagen således, om den ville behandla Norrrlandsfrågan likasom frågan om Vesan, säga ett lika obevekligt nej till framställning om befrielse från återbetalning af uppburna statsmedel. Det tyckte dock icke utskottet vara billigt, utan utskottet ansåg, att vederbörande här kanske borde få slippa återbetalning, slippa det som Vesans intressenter icke kunde slippa, och ehuru proposition härom icke förelåg, var statsutskottet så välvilligt, att det i sin motivering framkastat den meningen, att deltagarne uti ifrågavarande väganläggning möjligen borde befrias från återbetalningsskyldighet. Alltså har statsutskottet här gått i motsatt riktning mot förfarandet med Vesan och gått långt i billighet och välvilja, och Vesans exempel kan icke i ringaste mån anföras såsom skäl för tillstyrkande af det förslag, som senast förelåg, eller att staten skulle ensam utföra väganläggningen i Norrrland.

Härefter godkändes det uppläste protokollet.

Anmäldes och bordlades:

statsutskottets memorial n:o 74, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens fjärde hufvudtitel;

bevillningsutskottets memorial:

n:o 27, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 24, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående restitution till Kockums mekaniska verkstadsaktiebolag af erlagd tull för vissa från utlandet införda, vid byggandet af pansarbåten Tapperheten använda materialier;

n:o 28, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 22 angående en inkomstskatt för år 1905;

n:o 29, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 20, i anledning af väckt motion om höjning af tullen å juteväfnad m. m.; och

n:o 30, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 2:o) af bevillningsutskottets betänkande n:o 23, i anledning af väckt motion, om vissa ändringar i bevillnings- och inkomstskatteförordningarna i fråga om gift kvinnas beskattning; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förläggningen af kavalleriet;

n:o 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till förbättring af arméns mathållning under vapenöfningarne; och

n:o 11, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen om vidtagande af vissa förberedande åtgärder för åstadkommande af en järnvägsförbindelse mellan Tingstäde och Fårösund.

Vid föredragning af den utaf herr *Svedelius* under gårdagen afgifna och då bordlagda motion, n:o 62, om bildande af en egnahemslånefond m. m., beslöt kammaren hänvisa denna motion till särskilda utskottet n:o 2.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 16 och 19 innevarande april bordlagda utlåtande

n:o 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, omfattande anslagen till sjöförvarsdepartementet.

Punkten 1.

Mom a) och b).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Om ökning
af flottans
sjömanskår.*

Mom. c).

Under återopande af statsrådsprotokollet öfver sjöförvarsärenden den 12 januari 1904 hade Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under femte hufvudtiteln punkt 1 föreslagit Riksdagen, utom annat,

dels att godkänna stater för flottans officerskår, för flottans underofficerskår, för flottans sjömanskår, å dagaflöning till officerare och underofficerare vid flottan samt för marinintendenturkåren i flottans reserv af den lydelse, bilagorna n:is 1—5 vid statsrådsprotokollet utvisade;

dels ock att höja anslaget till aflöning för flottans kårer och stater från 3,669,075 kronor till 3,921,774 kronor, eller med 252,699 kronor.

I nu föredragna moment hade utskottet på andragna skäl hemställt, att Riksdagen måtte öka flottans sjömanskår med 185 man till 3,345 man, fördelade å de olika lönegraderna på sätt bilagan n:o 5 vid utlåtandet utvisade.

Vid punkten var beträffande detta moment fogad reservation af herrar *H. P. P. Tamm, K. E. Bohnstedt, friherre N. A. H. Palmstierna, I. Wijk, A. G. L. Billing, F. E. Pettersson, greve K. A. Posse, friherre J. T. Gripenstedt, E. Fränckel, P. Sörensson, greve C. O. Taube* och friherre *C. H. Falkenberg*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte bifalla den af Kungl. Maj:t föreslagna ökningen af flottans sjömanskår med 240 man till 3,400 man.

Friherre Palmstierna: Utskottet har föreslagit en minskning af 55 man uti den ökning af sjömanskåren, hvarom Kungl. Maj:t gjort framställning. Jag anhåller dock att få, i öfverenstämmelse med reservationen, yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna del, så att flottans sjömanskår skulle ökas med 240 man till 3,400 man. Det är nämligen med hänsyn till pansarbåten »Oskar II», som skall vara färdig i februari 1906, som utskottet ansett, att af de 155 man, hvilka äro afsedda för detta fartyg, 100 visserligen borde anställas 1905, men att de öfriga 55 icke

behöfde tillsättas förrän 1906. Visserligen är klart, att dessa 55 man, såsom alldeles ööfvade, då icke kunna sättas på detta fartyg, men de skulle fördelas på andra fartyg, hvarifrån man i stället kunde taga folk för denna pansarbåt och på detta sätt skulle det gå ihop. Då man emellertid ser, att vid beräkningen af manskapet för dessa pansarbåtar med deras invecklade maskineri, elektriska anläggningar, kanoner och torpeder, man inskränkt besättningens styrka till det minsta möjliga, så att utom stam-manskapet ej mindre än 92 man f. d. stam och värnpliktige måste ingå i besättningen, så synes det, att här icke är något att draga på, hvarför jag får hos herr grefven och talmannen anhålla om bifall till reservationen.

Om ökning af flottans sjömanskår.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på nu föredragna moment endast yrkats, att kammaren skulle antaga det förslag beträffande detta moment, som innefattades i den vid förenämnda punkt afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet i momentet hemställt samt vidare på godkännande af berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Mom. d)–g).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. h).

I förevarande moment hade utskottet hemställt, att Riksdagen, med godkännande af de vid utlåtandet fogade förslag till stater (bil. n:is 1–5) för flottans officerskår, för flottans underofficerskår, å dagaflöning till officerare och underofficerare vid flottan, för marinintendenturkåren i flottans reserv samt för sjömanskåren måtte höja anslaget till aflöning för flottans kårer och stater från 3,669,075 kronor med 194,817 kronor till 3,863,892 kronor.

Höjning af anslaget till aflöning för kårer och stater vid flottan.

Beträffande detta moment hade afgifvits reservation af herrar *H. P. P. Tamm, K. E. Bohnstedt, friherre N. A. H. Palmstierna, I. Wijk, A. G. L. Billing, F. E. Pettersson, grefve K. A. Posse, friherre J. T. Gripenstedt, E. Fränckel, P. Sörensson, grefve C. O. Taube* och friherre *C. H. Falkenberg*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med godkännande af följande förslag till stater, nämligen för flottans officerskår, för flottans underofficerskår, å dagaflöning till officerare och underofficerare vid flottan och för marintendenturkåren i flottans reserv (bil.

Höjning af
anslaget till
aflöning för
kårer och
stater vid
flottan.

n:is 1—4 vid utlåtandet) samt för flottans sjömanskår (bil. n:o 5 vid förevarande reservation) måtte höja anslaget till aflöning för flottans kårer och stater från 3,669,075 kronor med 215,084 kronor till 3,884,159 kronor.

(Forts.)

Friherre Palmstierna: I öfverensstämmelse med kammarens förut fattade beslut hemställer jag, att punkt 1 h) måtte erhålla följande lydelse:

h) med godkännande af följande förslag till stater, nämligen för flottans officerskår, för flottans underofficerskår, å dagaflöning till officerare och underofficerare vid flottan och för marinintendenturkåren i flottans reserv (bil. n:is 1—4 vid utlåtandet) samt för flottans sjömanskår (bil. n:o 5 vid denna reservation) höja anslaget till aflöning för flottans kårer och stater från 3,669,075 kronor med 215,084 kronor till 3,884,159 kronor;
alltså såsom reservanterna föreslagit.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad yttrade herr talmannen, att beträffande ifrågavarande moment annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle antaga det förslag beträffande detta moment, som innefattades i den vid förevarande punkt afgifna reservation.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet i momentet hemställt samt vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Höjning af
anslaget till
beklädnad åt
sjömans- och
skeppsgosse-
kårer.

Punkten 2.

Under punkt 2 af femte hufvudtiteln hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att höja reservationsanslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna från 387,260 kronor till 413,900 kronor, eller med 26,640 kronor.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte höja reservationsanslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna från 387,260 kronor till 407,795 kronor, eller med 20,535 kronor.

Vid punkten var afgifven reservation af herrar *H. P. P. Tamm, K. E. Bohnstedt, friherre N. A. H. Palmstierna, I. Wijk, A. G. L. Billing, F. E. Pettersson, greve K. A. Posse, friherre J. T. Gripenstedt, E. Fränckel, P. Sörénsson, greve C. O. Taube* och friherre *C. H. Falkenberg*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte höja reservationsanslaget till be-

klädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna från 387,260 kronor till 413,900 kronor, eller med 26,640 kronor.

*Höjning af
anslaget till
beklädnad åt
sjömans- och
skeppsgosse-
kårerna.
(Forts.)*

Friherre Palmstierna: Jag får hemställa att, i öfverensstämmelse med kammarens fattade beslut, också denna punkt måtte i enlighet med reservationen ändras sålunda:

att Riksdagen måtte höja reservationsanslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna från 387,260 kronor till 413,900 kronor, eller med 26,640 kronor.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att angående föreliggande punkt allenast förekommit det yrkande, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på godkännande af berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkten 3.

Under punkt 3 af femte hufvudtiteln hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att höja förslagsanslaget till naturaunderhåll åt personal vid flottan från 674,200 kronor till 769,200 kronor, eller med 95,000 kronor.

*Höjning af
anslaget till
naturaunder-
håll åt perso-
nal vid flottan.*

Utskottet hade hemställt, att Riksdagen måtte höja förslagsanslaget till naturaunderhåll åt personal vid flottan från 674,200 kronor till 757,155 kronor, eller med 82,955 kronor.

Vid denna punkt var afgifven reservation af herrar *H. P. P. Tamm, K. E. Bohnstedt, friherre N. A. H. Palmstierna, I. Wijk, A. G. L. Billing, F. E. Pettersson, greve K. A. Posse, friherre J. T. Gripenstedt, E. Fränckel, P. Sörensson, greve C. O. Taube* och friherre *C. H. Falkenberg*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte höja förslagsanslaget till naturaunderhåll åt personal vid flottan från 674,200 kronor till 769,200 kronor, eller med 95,000 kronor.

Friherre Palmstierna: På förut angifna skäl får jag hemställa om bifall till reservationen, så lydande:

att Riksdagen måtte höja förslagsanslaget till naturaunderhåll åt personal vid flottan från 674,200 kronor till 769,200 kronor eller med 95,000 kronor.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen,

Höjning af anslaget till naturaunderhåll åt personal vid flottan. att i afseende på förevarande punkt, endast yrkats, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten afgifna reservation.

(Forts.)

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare på godkännande af nyssberörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkterna 4—11.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel.

Punkten 12.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel bevilja på extra stat för år 1905 ett anslag af 6,262,550 kronor.

I afseende härå hade utskottet hemställt, att Riksdagen måtte till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel bevilja på extra stat för år 1905 ett anslag af 6,062,550 kronor.

Herr Almström: Såsom framgår af betänkandet, har marinförvaltningen ingått med hemställen till Kungl. Maj:t om bygande under 1905 af två 1:a klassens torpedbåtar samt 7 dylika båtar af 2:a klassen. Kungl. Maj:t har nedsatt denna begäran till 1 jagare och två torpedbåtar, men utskottet har icke ansett det vara nog med denna nedsättning, utan har afslagit den ena torpedbåten samt motiverar det därmed, att det anser den under arbete varande torpedbåtens af 1:a klassen färdigbyggande böra afvaktas, för att denna måtte tjäna till mönster och modell för torpedbåtarna af 2:a klass. Enligt uppgifter, som jag fått från sakkunnigt håll, kan icke en torpedbåt af 1:a klass tjäna såsom modell för torpedbåtar af 2:a klass, och utskottets motivering är således alldeles oriktig. Dessutom förvånar det mig, att i dessa dagar, då man ser, hvilken stor verkan dessa båtar kunna göra och då man vidare väl känner effektiviteten af detta vapen i förhållande till kostnaden samt vet, huru väl det passar för våra kuster, man icke vill i högre grad än nu är föreslaget, påskynda deras anskaffning. Jag anser för min del, att Kungl. Maj:t begärt för litet, och hvad utskottet föreslagit är så godt som ingenting. Jag skall för närvarande, innan jag hört någon förklaring från utskottets sida, icke göra något yrkande, men ber att sedermera få komma med det yrkande jag anser lämpligt.

Friherre Palmstierna: Den förre talaren ansåg, att utskottet

borde hafva tillstyrkt hela det af Kungl. Maj:t begärda anslaget, och undrade hvad skälet kunde vara, att man prutat på en sådan sak, som anslaget till torpedbåtar, synnerligast i dessa dagar. Ja, det är just förhållandena i dessa dagar som gjort, att utskottet ansett sig böra tillstyrka beviljandet för flottans nybyggnader af icke obetydligt mer än hvad annars varit vanligt. Om vi efterse, hvad som förut beviljats för anskaffning af flottans fartygsmateriel, så var det t. ex. 1894 endast 1½ million kronor, då det nu är föreslaget något mer än 6 millioner. 1894 var anslaget såsom sagdt 1½ million, 1895 äfven 1½ million, 1896 började det ökas; anslaget steg till 5½ millioner. 1897 var det 6⅓ millioner, 1898 2½, 1899 nära 9, 1900 8, 1901 6,6 millioner, 1902 5 millioner och 1903 5,168,000 kronor och dessutom beviljades under dessa år 5½ millioner kronor för betäckande af brister och försättande i stridsdugligt skick af de tre äldsta pansarbåtarne Svea, Göta och Thule. Under 10 år har i medeltal anslaget alltså uppgått till cirka 5½ millioner kronor, och om icke anslaget till bristens betäckande medräknas, blir medeltalet nästan jämt 5 millioner. Om således flottans nu ifrågavarande anslag till nybyggnader med 1 million öfverskrider sistnämnda belopp, som det i medeltal utgjort, är det ju icke obetydligt. Här har det ganska mycket talats om nödvändigheten att försöka få budgeten att gå ihop, och således tror jag att, då nu utskottet enligt tillstyrker beviljande af 6,062,550 kronor, det har gjort ett ganska vackert tillskott till fartygsmaterielen. Frågan gällde, hvar besparingar skulle göras, och då togos de på anslaget till denna torpedbåt. Nu har mot utskottet anförts såsom skäl, att denna 1:a klassens torpedbåt, för hvars beställande i utlandet Riksdagen beviljat särskildt anslag i afsikt att å densamma få alla nya uppfinningar tillämpade, icke skulle på något sätt kunna tjäna till modell för 2:a klassens torpedbåtar. Om jag icke miss-tager mig för mycket — jag törs icke säga bestämdt — innehöll dock fjolårets kungl. proposition, att en sådan båt borde byggas utomlands för att man måtte erhålla en modell å alla nyaste uppfinningar, och jag tror, att en del af dessa skulle kunna användas äfven på 2:a klassens torpedbåtar. Gifvet är, att icke själfva båten kan tjäna till modell, men åtskilliga maskinerier af nyare uppfinning kunna väl användas, föreställer jag mig, å båda slagen af båtar. Jag tänker äfven att, sedan de stora båtarne, 1:a klassens pansarbåten, för hvars fortsättande skulle anslås 2,500,000 kronor och pansarkryssaren, för hvilkens fullbordande skulle beviljas 2,700,000 kronor, blifvit färdigbyggda, det kan blifva tillfälle att bygga många torpedbåtar, och får jag således, herr grefve och talman, hemställa om bifall till utskottets hemställan.

Hans excellens herr statsministern Boström: Då sjömini-

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.*

(Forts.)

Anslag till nyanskaffning af krigsfartygmateriel. stern är upptagen af förhandlingarne i Andra Kammaren, tillåter jag mig att yttra några ord till försvar för Kungl. Maj:ts proposition i denna punkt.

(Forts.)

Jag behöfver icke fästa kammarens uppmärksamhet på, huru ofantligt begränsade Kungl. Maj:t försökt göra anslagen till denna hufvudtitel, då Kungl. Maj:t icke begärt medel till flera nybyggnader än en half jagare samt tvenne 2:a klassens torpedbåtar och därutöfver endast anslag till fullbordande af på stapeln stående fartyg. Det förhåller sig så, att just i dessa dagar levereras från Lindholmens mekaniska verkstad den senast beställda torpedbåten, och sedan finnes ingen dylik under arbete utom den, som tillverkas hos en fransk firma i Havre. Herrarne hafva också sett af statsrådsprotokollet, huru långt vi stå tillbaka i fråga om dessa torpedbåtar. Det kan då icke vara lyckligt, synes det mig, att så begränsa anslaget, som utskottet velat göra. Jag erkänner gärna, att utskottet i det hela behandlat hufvudtiteln ytterst välvilligt och jag kan förstå, att när utskottet velat sätta ned anslaget, detta berott på ekonomiska skäl. Men jag kan icke tro, att dessa skäl äro så starka, att man behöfver minska ett så litet anslag som det nu omtvistade af endast 200,000 kronor. Jag finner det vidare icke heller vara rätt klokt att så fullständigt afsluta allt byggande. Hittills har det varit flottans verkstäder, som byggt de flesta torpedbåtarna. De sluta i nästa månad omändringen af en första klassens pansarbåt, men sedan finnes icke något egentligen större arbete kvar, och det kan icke vara godt att, då vi fått en stor och van arbetsstyrka, behöfva åter afskeda densamma. Jag tycker detta vore så mycket mer betänkligt, som erfarenheten från nu pågående krig visar oss, hvilken ofantligt stor betydelse min- och torpedvapnen äga i våra dagar och huru, såsom herr Almström riktigt framhöll, detta vapen är mycket effektivt, relativt till kostnaden.

Jag får därför hemställa, om icke kammaren behagade finna skäl att bifalla Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt oförändradt, och tillåter jag mig framställa yrkande därom.

Herr Almström: Jag har efter hans excellens herr statsministerns anförande icke mycket att säga. Jag skall endast besvara den af den ärade talaren på jönköpingsbanken uttalade förmodan, att en första klassens torpedbåt skulle kunna tjäna till mönster för en andra klassens båt, därmed att jag, innan jag här gjorde anmärkning mot utskottets motivering, hade hört mig för på det sakkunnigaste håll, huruvida en första klassens torpedbåt kunde tjäna till mönster för en andra klassens båt, och därvid fått till svar ett obetingadt nej, med tillägg att utskottet hade alldeles orätt.

Om nyttan och nödvändigheten af att skaffa oss detta jämförelsevis billiga försvarsmedel, torpedbåtar, behöfver icke vidare

ordas, och därför ber jag att få instämma i hans excellens herr statsministerns yrkande på bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygmateriel.*
(Forts.)

Herr Nyström, Johan Fredrik: Jag ber att få instämma i de båda sista talarne yttranden och skall endast tillägga ett par ord.

Jag har visserligen icke rådgjort med några sakkunnige, men redan såväl af statsutskottets utlåtande som af Kungl. Maj:ts proposition framgår, att en första klassens torpedbåt icke kan tjäna till modell för en andra klassens båt, ty, såsom vi se af utlåtandet, har marinförvaltningen, som ju bör sitta inne med sakkunskap i frågan, föreslagit, att en första klassens torpedbåt bör byggas utomlands och samtidigt andra klassens torpedbåtar inom landet. Således har det icke föresväfvat marinförvaltningen någon tanke på att den från utlandet intagna båten direkt skulle tjäna såsom modell för våra inom landet byggda torpedbåtar.

Statsutskottets representant här i kammaren framhöll, att det i alla fall blifvit så mycket beviljadt för flottan detta år, men om vi se närmare efter *hvad* som blifvit beviljadt, tror jag icke, att man blir så belåten, som han tyckes vara, ty af de sex millioner, han framhöll såsom bevis på huru liberalt statsutskottet varit, går större delen till fortsättande och fullbordande af påbörjade byggnadsarbeten. Men jag kan icke finna, att det är något att berömma sig af att man anslår medel till fortsättande af redan påbörjade arbeten. Det nya, som utskottet föreslagit, är ingenting annat än påbörjandet af en jagare och en andra klassens torpedbåt. Det gör tillsammans en summa af 806,000 kronor. Det tycker jag icke är så synnerligen mycket, då det gäller en så viktig sak som fäderneslandets försvar, och besynnerligt förefaller det, såsom den föregående talaren nyss framhöll, att man just nu, under ett krig som tyckes blifva en torpedbåtarnes apoteos, passar på och drager in på denna utgiftspost. Jag kan således icke annat än på det lifligaste tillstyrka det förslag, som blifvit framställt af de två föregående talarne.

Friherre Palmstierna: Jag vet icke, att statsutskottet försökt att tillvinna sig eller begära beröm för sina tillstyrkanden, utan det har gjort hvad det ansett vara lämpligt med hänsyn till penningställningen.

Hans excellens statsministern sade visserligen, att 200,000 kronor icke var någonting vidare att tala om, men när man fann af den budget som förelades Riksdagen, att det var en ganska betydlig brist, som, efter hvad jag vill minnas, — jag har nu icke tillgång till siffrorna — på ena hållet utgjorde 1½ million och på det andra hållet 3⅓ millioner, hvilket senare belopp skulle tagas från den egentligen för kaserner afsatta fonden, — fastän Riksdagen icke sagt, att den skulle vara till kaserner — var det

Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.
(Forts.)

nödvändigt tillse, att utgifterna icke blefvo alltför stora. Jag vill icke påstå, att statsutskottet gjort sig förtjänt af beröm, men när utskottet varit *enigt* om att bevilja 6 millioner, tycker jag icke, att det är så litet.

Nu sade hans excellens statsministern att, om inga torpedbåtar byggas på länge, blir det ingenting att göra på verkstäderna, och den siste talaren sade, att hvad som beviljats till nybyggnad är en obetydlighet, enär anslaget till större delen af såge fullbordande af redan beslutade fartyg. Men det är i alla fall en anslagsfråga. Hade man pengar, då vore det ingen nöd. Då behöfde man icke inskränka sig till en torpedbåt och en jagare, utan kunde hafva tillstyrkt marinförvaltningens hemställan. Men Riksdagen har flera år följt Kungl. Maj:ts åstundan att bygga stora pansarfartyg, och dessa stora pansarfartyg kosta många millioner, och det är det, som tager bort pengarna från torpedbåtarna. Och på samma sätt är det med pansarkryssarna — jag antager att de äro nödvändiga och nyttiga — men man kan icke på samma gång bygga stora pansarfartyg och hafva tillräckligt med pengar till en massa torpedbåtar. När som sagdt Kungl. Maj:t begärt, att man först skall bygga stora pansarfartyg och Riksdagen gått in på det, kan det icke vara Riksdagens fel, om man icke samtidigt kan bygga torpedbåtar.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Benedicks: Den siste ärade talaren nämnde, att det var uteslutande af hänsyn till budgeten som dessa indragningar hade gjorts, och han talade om att statsbristen år 1902 uppgick till 1½ million och huru den skulle fyllas.

Ja, mina herrar, i fjol var man rätt bekymrad, när man kom under fund med att man hade en brist på 1½ million, då man varit van vid öfverskott förut. Men i år skall väl denna siffra, 1½ milljon, icke kunna uppväcka några bekymmer, när vi veta, att vi i stället hafva haft öfver åtta gånger så stort öfverskott i fjol. Därför har man ingen anledning att från budgetens synpunkt vara ängslig.

Här gäller det framför allt försvaret. Och i dessa tider, då man icke vet, om man får behålla freden året ut, bör man vara rustad, om man vill vara i fred.

Särskildt hvad detta vapen gäller, vill jag relatera ett yttrande af en engelsk amiral, som fälldes till en af våra sjöofficerare, som just ifrar för torpeden såsom vapen — det var redan innan japansk-ryska kriget. — Den svenske officeren sade: »Om vi hade 100 torpedbåtar, tror ni, att någon skulle vilja anfalla oss? Skulle ni då vilja anfalla oss?» »Jag vore väl en tok, om jag så skulle göra», svarade engelsmannen. Jag tror det är tillräckligt afgörande med den kändedom man nu har, för att Riksdagen i stället från sin sida kan hoppas och fordra, att Kungl.

Maj:t kommer med ökade anslagskraf just för detta vapen, som tyckes liksom vara särskildt skapadt för Sveriges försvar.

Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts framställning.

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.*

(Forts.)

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen i enlighet med därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 13—17.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att för anordnande af uppvärmning och belysning af beväringens beklädnadsförrådshus å Stumholmen i Karlskrona bevilja på extra stat för år 1905 ett anslag af 34,500 kronor.

*Ifrågasatt
anslag till
uppvärmning
och belysning
af beklädnads-
förrådshuset
å Stumholmen
i Karlskrona.*

Utskottet hade på angifna grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts nu ifrågavarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Hans excellens herr statsministern Boström: Äfven i denna punkt skall jag be att få anhålla om bifall till Kungl. Maj:ts proposition. För min del tror jag, att denna fråga är viktigare, än man velat se den, ty om än den ifrågasatta anordningen icke skulle vara så alldeles behöflig under fredstid, är den så mycket nödvändigare vid mobilisering, och det är då af yttersta vikt, att mobiliseringen kan fort verkställas. Herrarna veta att, när det gäller mobilisering, är det flottan och kustfästningarna som få mottaga den första stöten, och då är det af största vikt, att man så fort som möjligt blir i ordning. Nu är det visserligen sant att, om det blir fråga om mobilisering under den varma årstiden, kan det nog gå som det nu är, men man måste vara beredd på alla omständigheter, och om mobilisering skulle inträffa under vintern, skulle det innebära en rätt afsevärd försinkning i tid, om man icke har det arrangeradt så som Kungl. Maj:t föreslagit. Vid sådana tillfällen är det alltid ondt om folk och därtill stor brådska. Det låter sig icke då göra, såsom det nu brukas, att man för in alla beklädnadspersedlarna i särskild lokal och uppvärmer dem under några dagar och sedan låter manska-

*Ifrågasatt
anslag till
uppvärmning
och belysning
af beklädnads-
förrådshuset
å Stumholmen
i Karlskrona.*

(Forts.)

pet ikläda sig desamma. Därtill finnes icke tid då. Och det är nätt upp det farligaste, vi i vintertid kunna utsätta oss för, om vi skulle hafva det så ställt, att manskapet blefve förkyldt, och så, när man fått det om bord, finge lunginflammationer och dylika åkommor. När man vidare tänker på att värdet af de i förrådet befintliga persedlarna uppgå till ett mycket betydligt belopp, jag tror öfver $\frac{1}{2}$ miljon kr., finner man hvilket relativt ringa belopp 34,500 kr. är, på samma gång det gifver förvissning om att, när det gäller, hela utrustningen går ofantligt mycket fortare. Man beräknar att, om värmeledning blir anordnad i förrådshuset, 175 man skola kunna på en timme ikläda sig kronans kläder, under det att, om det skall ske i exercishuset, sedan kläderna blifvit uppvärmda där, endast 75 man hinna beklädas på samma tid.

Nu har det sagts, att det icke skulle vara lämpligt att leda in värmeledning i detta förrådshus, emedan det äfven inrymmer förvaringsrum för salt kött, smör, sill, s. k. lakegods, men de af herrarna som sett ritningarna veta, att meningen är att lägga uppvärmningsapparaterna utanför förrådshuset och i motsatt ända till lakegodsmagasinet och att därifrån leda in värmeledningsrören till persedelförrådet. Jag tror icke, att det kan vara någon den ringaste olägenhet af uppvärmningen för lakegodsmagasinet och de varor som där förvaras.

Jag upprepar att med afseende på nödvändigheten att, om det skulle gälla mobilisering, kunna få den att gå raskt, tror jag, att anslaget är synnerligen behöfligt, och därför anhåller jag om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Friherre Palmstierna: Det är fråga om, att i beklädnadsförrådshuset å Stumholmen i Karlskrona skulle anordnas värmeledning för en kostnad af 23,500 kr. samt införas elektrisk belysning för en kostnad af 11,000 kr. eller tillsammans 34,500 kr.

Man har sagt att, då såsom nu i allmänhet sker, sjöbeväringen rycker in i januari månad, kan man icke göra, såsom man förut tänkt sig, att beväringen går in genom den ena gafveln på förrådshuset, tager af sig de civila kläderna och hänger upp dem på en krok, ikläder sig därefter flottans uniform och så småningom går ut genom den andra gafveln. Detta kan icke ske nu vidare utan men för hälsan, och därför borde man hafva värmeledning, så att man kunde värma upp förrådslokalen till en 10 à 15 grader, och för att man må kunna använda det vid en mobilisering, som kan ske nattetid, eller då det är mörkt, borde det inledas elektriskt ljus för en kostnad af 11,000 kr.

Det första man måste tänka på härvid är, att beklädnadsförrådet å Stumholmen är icke det enda beklädnadsförråd i Sverige. Man har antagligen beklädnadsförråd för flottan äfven i Stockholm, och vid alla regementen är det förråd, som äro kalla och utan belysning. De äro i allmänhet inrymda på vindar eller

också i särskilda hus utan eldstäder. Nu komma infanteriets värnpliktige att efter 1906 inkallas i februari månad, och således blir det samma förhållande med dem.

Hvad nu fredsbehovet beträffar, är det tydligt förenadt med besvär, men man kan taga kläderna och värma upp dem, det går för sig. Och utskottet har icke kunnat underlåta att tänka på att hela detta lakegodsmagasin, om det skulle blifva fråga att uppvärma murarne till en 10 à 15 grader, på längden skulle lida men däraf. Och hvad inledande af elektriskt ljus beträffar har en hel mängd myndigheter i Karlskrona sagt, att det går mycket bra att, i stället för att inleda dylikt ljus för en kostnad af 11,000 kr., köpa s. k. skottlampor, och då skulle man slippa undan med en utgift af 800 kr. och få tillräckligt god belysning ändå. Nu har hans excellens statsministern framhållit vikten af de ifrågasatta anordningarna och att de särskildt vid en mobilisering skulle vara en stor fördel. Ja, det är många saker, som äro fördelaktiga, när det är godt om pengar. Men vid en mobilisering skall ju en mängd folk kallas in, hela stammen; en del finnes ju redan förut på platsen och hafva sina kläder, antar jag, i ordning, om ock delvis i kalla förvaringsrum, men under det de andra kallas in, hvilket ju alltid tar ett par dagar, måtte man väl kunna hinna värma upp deras kläder. Jag tillåter mig därför, då detta måste blifva ett prejudikat för att alla beklädnadsförråd i landet skola blifva uppvärmda och försedda med elektriskt ljus, hemställa om bifall till utskottets förslag.

Friherre von Otter: Det är mycket sant som den siste ärade talaren sade, att det finnes många beklädnadsförråd inom landet, som icke äro uppvärmda, men hans excellens statsministern påpekade ju, att det är flottan, som i första rummet skall mobilisera i händelse af krig, och därför ligger det synnerlig vikt på att denna mobilisering kan ske så fort som möjligt. Nu är det visserligen sant, att man genom att transportera beklädnadsförråden från ifrågavarande förråd till de platser, där manskapet har sina bostäder, såsom fartyg, kaserner, till exercishus och så vidare, kan få persedlarna uppvärmda, men det kan ju icke disputeras, att det är af synnerlig vikt, att manskapet får sina persedlar så fort som möjligt, och transporten af 15 à 20 olika slags persedlar för flera tusen man medför ofantligt mycket bestyr, om det skall kunna göras utan att störa ordningen. Och då nu förhållandet är det, att vid mobilisering hvarenda man är strängt sysselsatt äfven närmaste tiden förut, är det tydligt, hvilket besvär som är förenadt med uppvärmningen. Sålunda synes det mig ligga synnerlig vikt på att det så ordnas, att utan fara för manskapets hälsa omklädnad må kunna ske.

Det är sant, att det endast är vid mobilisering, som behovet

*Ifrågasatt
anslag till
uppvärmning
och belysning
af beklädnads-
förrådshuset
å Stumholmen
i Karlskrona.
(Forts.)*

verkligen framträder. Under fredstid kan det vara ordnad så som det nu är, men under mobilisering kan hela mobiliseringen fördröjas mer än en dag, därigenom att det icke finnes uppvärmda lokaler, utan persedlarna måste transporteras.

Friherre Palmstierna yttrade, att i detta förrådshus funnos förvarade äfven andra saker än beklädnadspersedlar, såsom lake-gods, smör o. s. v., men jag kan upplysa om att murarna i detta magasin äro med säkerhet 3 fot tjocka och af grästen, så det är icke ringaste anledning att antaga, synes det mig, att eldfara skulle uppstå af anläggningen.

På grund häraf skall jag för min del be att få instämma i yrkandet på bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Friherre Palmstierna: Jag tillåter mig endast att emot den siste ärade talaren anmärka att, äfven om murarna till lake-godsmagasinet äro tre fot tjocka, torde det vara något ovanligt att uppvärma murarna, då där finnes upplag innanför af saltadt fläsk. I allt fall, hvad beträffar mobilisering, som framhållits såsom den egentliga orsaken, vet man ju icke, om den ens kommer att äga rum i Karlskrona, då det är starkt ifrågasatt att flytta större delen af vår flotta till Stockholm.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, måtte bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 19—25.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till ett
fast under-
vattenstorped-
batteri vid
Oxdjupet
m. m.*

Punkten 26.

Uti en inom Riksdagens Andra Kammare väckt motion (n:o 214) hade herr *S. A. K. Natt och Dag* m. fl. föreslagit, att Riksdagen, för anläggande af fasta undervattenstorpedbatterier såväl vid Oxdjupet som vid Stora inloppet till Karlskrona, ville för år 1905 bevilja ett belopp af 900,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att genast låta påbörja dessa arbetens utförande samt af tillgängliga medel förskjuta det belopp, som härför kunde erfordras redan under innevarande år, äfvensom vid anmälan af detta beslut anhålla, att Kungl. Maj:t behagade låta omedelbart

påbörja och med största möjliga skyndsamhet fullborda ifrågasatt varande arbeten.

Anslag till ett fast under-vattenstorped-batteri vid Oxdjupet m. m.
(Forts.)

Utskottet hade i nu föredragna punkt hemställt, att herr Natt och Dags med flere ifrågasatt motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr von Möller: När förra året denna fråga var före, framlades den i sammanhang med en ifrågasatt fördjupning af Oxdjupet. Denna framställning afslogs af Riksdagen, och utskottet har, såsom vi se, funnit sig föranlåtet att afstyrka den af herr Natt och Dags m. fl. väckta motionen, emedan, som utskottet säger, »någon fördjupning af oförmälda segelränna ej nu är ifrågasatt», och det dessutom »icke synes tillrådligt, att Riksdagen i frågor af den vikt och omfattning som den föreliggande fattar beslut på framställning af enskilde motionärer». Jag skall underlåta att kritisera utskottets motivering under förhoppning att den utskottsledamot, hvilken jag gissar kommer att försvara utskottet, far fram lika varligt i sitt försvar. Skulle åter det motsatta inträffa, tror jag, att fullgiltiga anledningar finnas att anfälla utskottet i denna punkt, ty dess motivering är, därom äro vi nog alla ense, *skäligen svag*.

Hvad det beträffar, att det vore olämpligt att bifalla dylika af enskilda motionärer väckta förslag, förvånar det mig att utskottet vågar anföra detta skäl, då utskottet nog erinrar sig de af herrar Wieselgren, Almström med flere väckta motionerna om nyanskaffning af krigsfartyg och skjutgevär. Båda dessa motioner bifollos af Riksdagen.

När återigen utskottet säger, att det icke är fråga om någon fördjupning af segelrännan, och vill anföra detta såsom skäl för afslag, förefaller mig äfven detta skäl vara ganska svagt. Den ifrågasatt segelrännans nuvarande djup är 7,5 à 7,7 meter vid »lägsta vattenstånd» och vid »medelvattenstånd» ökas djupet med en half meter. På detta djup kunna slagskepp och pansarkryssare af vida större cert än våra pansarbåtar passera förbi fästningen. Jag behöfver nog icke fästa uppmärksamheten på, hurusom det ganska ofta inträffar, att ett fartyg styr förbi fästningsverk i trots af artillerield. Emot en sådan öfverraskning vore nu meningen att detta torpedbatteri skulle blifva, jag vågar säga det, ett absolut säkert värn. Den fulländning i mekanismen, som de moderna torpederna nu besitta, gör deras träffsäkerhet, helst vid ett så kort afstånd, som den smala segelrännan vid Oxdjupet erbjuder, fullt betryggande.

Torpeden når här sitt mål 10—12 sekunder efter det den afskjutits.

Jag skall tillåta mig att angifva några siffror, grundade på fullt autentiska uppgifter om några fartyg tillhörande Östersjö-

Anslag till ett makterna. Vi hafva då först att bemärka följande ryska fast under-vattenstorped-fartyg:

3 slagskepp om 9,500 till 10,400 ton, djupgående 7 à 7,3 meter,

4 pansarfartyg om 4,792—5,000 ton, djupgående 5,2 à 5,3,

1 pansarkryssare om 6,675 ton, djupgående 6,3,

3 pansarkryssare om 4,472—6,136 ton, djupgående 7 à 7,3, samt vidare 5 pansardäckskryssare, som äfvenledes kunna passera förbi Oscar-Fredriksborg.

Hvad beträffar de tyska fartygen, så hafva vi bland dessa fyra 10,000 tons slagskepp, 7,5 meter djupgående, fyra 7,400 tons slagskepp, 6,4 djupgående, ett om 5,200 tons och 6,4 djupgående, åtta större pansarbåtar om 4,100 ton och allenast 5,3 djupgående samt slutligen 9 pansarkryssare mellan 5,700 à 9,000 ton samt med ett djupgående af mellan 6,3 och 7,3 meter.

Såsom herrarne finna af dessa siffror, förhåller det sig alldeles icke så, som en del myndigheter påstått, att det ej föreligger någon fara för öfverraskning. Dessutom skulle våra egna pansarbåtar på Stockholms redd mota fienden, eftersom inga slagskepp af större cert än våra egna skulle kunna komma in. Jag tillåter mig då att göra en fråga: hvar befinner sig väl då vår egen flotta? Är det icke högst antagligt, att den då redan ligger instängd i vårt San Jago — Karlskrona? Atminstone hysa många bland våra sjöofficerare en sådan farhåga. Herrarne hafva möjligen sett en i dessa dagar utkommen broschyr, »Stockholm eller Karlskrona?», som manar till skyndsamhet i afseende å den ifrågasatta förflyttningen af vår flotta från Karlskrona. Huru skall väl ett eller annat af våra små fartyg kunna erbjuda något effektivt skydd mot öfverlägsna fientliga slagskepp och kryssare, hvilka lyckats passera förbi fästningen, så länge vi sakna torpedbatterier vid Oxdjupet?

Man vill nu påstå, att inloppet skall kunna försvaras medelst försänkningar, och man har talat om att sänka ned några roslags-skutor, men hvarifrån få vi dessa i en hastig vändning, och för öfrigt, om vi än hade dessa på lager, så fordras det dock två skutor stående öfver hvarandra i rännan, och så ha vi dessutom kortat igen utloppet för våra egna fartyg.

Likaledes har det talats om att vi där skulle lägga ut lösa minor. Men hvad sådana beträffar, veta herrarne väl, huru lätt de kunna fiskas upp, »svepas» eller kontramineras o. s. v.; äfven de äro alltså osäkra såsom försvarsmedel. Därförutom skulle då behöfva vidtagas en mängd andra åtgärder, som under frågans föregående behandling blifvit påvisade.

Nu säger man, att denna proposition borde hafva kommit från regeringen. Jag har icke någon rätt att föra regeringens talan, jag hoppas att den i dag skall tala själf. Men så mycket torde man kunna få säga, att, då herr sjöministern själf var

med på riksdagsmännens utfärd till Oscar-Fredriksborg förliden söndag, borde detta väl tyda på, att han för sin del lifligt önskar, att det föreslagna torpedbatteriet kommer till stånd.

Af en talare på bohuslänsbänken framhölls förra året, då denna fråga var före, att det vore nödvändigt att ändra bestämmelserna rörande fri passage af främmande makters örlogsfartyg, och jag tror mig hafva anledning att hoppas, att en sådan ändring, hvars önskvärdhet vid samma tillfälle framhölls jämväl af flera andra talare inom denna kammare, snart skall komma till stånd.

Som inom Andra Kammaren ett liknande yrkande kommer att göras, anhåller jag: »att Riksdagen, för anläggande af fasta undervattenstorpedbatterier vid Oxdjupet ville för år 1905 bevilja ett belopp af 348,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att genast låta påbörja dessa arbetens utförande samt af tillgängliga medel förskjuta det belopp, som härför kan erfordras redan under innevarande år, samt vid anmälan af detta beslut anhålla, att Kungl. Maj:t behagade låta omedelbart påbörja och med största möjliga skyndsamhet fullborda ifrågavarande arbeten».

Anslag till ett fast undervattenstorpedbatteri vid Oxdjupet m. m.
(Forts.)

Friherre Palmstierna: Den föregående talaren hotade med att, ifall utskottets hemställan skulle med någon skärpa försvaras, skulle han återkomma, och man brukar ju icke vara bortskämd med, att icke talaren själf i sina anföranden använder rätt mycken skärpa. Jag skall emellertid icke säga mera eller annat, än hvad jag anser nödigt för försvaret.

Först vill jag då i afseende å själfva motionen säga, att jag för min del tror, att den innebär en oriktig uppfattning af ett torpedbatteris verksamhet, och det kan ju också göra detsamma, ty saken är hvad den är i alla fall. Det talas nämligen om nödvändigheten att vid kustfästningar hafva ett passivt försvar, starkt nog att hindra fartyg att passera förbi, och man har tagit exempel från Amerika för att visa, att artillerielden för det ändamålet ej är tillräcklig. Nu voro emellertid de amerikanska kanonerna på den tiden någonting helt annat, än hvad kanoner nu äro, om ock det är gifvet, att äfven under nuvarande förhållanden det kunde inträffa, att ett starkt bepansradt fartyg, som går mycket snabbt, icke skulle kunna hejdas af elden från en fästning. Men hvad jag velat framhålla är, att ett torpedbatteri är icke ett passivt utan ett *aktivt* försvar, medan återigen försänkningar och utlagda minor äro ett passivt försvar. Att minor särskildt tillhöra det passiva försvaret är väl alldeles tydligt, då man däremot vid ett torpedbatteri, alldeles som vid kanoner, skall ligga färdig och passa på, när det fientliga fartyget går förbi; det är härvid alldeles detsamma, antingen man skjuter med kanonkuler eller torpeder. Jag vill härmed icke hafva gjort någon anmärkning mot den stora effekt, ett torpedbatteri kan

Anslag till ett fast undervattentorpedbatteri vid Oxdjupet m. m. (Forts.)

göra, tvärtom måste det ju anses mycket fördelaktigt att hafva sådana.

Den föregående talaren uppläste en lista på åtskilliga slag-skepp, som han antog skulle kunna passera genom försänkningarna. Jag har ock sett denna lista, men jag tviflar dock på, att de skulle kunna göra detta. Han nämnde flera, hvilkas djupgående varierade emellan 7, 7,3 och 7,5 meter. För min del tror jag, att, då Oxdjupets nuvarande vattendjup i lyckligaste fall — eller olyckligaste, det beror på, huru man tar det — är 7,7 meter, men kan gå ned till 7 meter, och segelrännan dessutom är tämligen smal, de större pansarfartygen ej skola riskera att med full fart passera där förbi. Man får nog stryka åtskilliga af de fartyg, som förekommo på herr von Möllers lista, den kan nog vara tillräckligt fullständig i alla fall. Det förslag, Kungl. Maj:t förliden riksdag framlade om ett torpedbatteri, var förbundet med en fördjupning af farleden. Det blef då afslaget, och jag tror, att man kan vara nöjd därmed, att försänkningarna icke upptogos, så att rännan blef 10 meter djup, ty då hade den icke, såsom nu, hindrat de stora pansarfartygen att komma in.

Nu har talaren gjort en högst betydlig inskränkning i motionen, och vi hafva hört, att samma förslag skall förekomma i Andra Kammaren. Denna inskränkning kunde motionären redan från början hafva vidtagit; ty att föreslå ett torpedbatteri för en kostnad af 348,000 kronor vid Oskar-Fredriksborg och sedan säga, att man bör inrätta ett dylikt äfven vid Karlskrona, där förhållandena dock äro så väsentligt olika, och utan att motionären kunnat angifva hvarken hvar det borde förläggas, ej heller kostnaderna därför, hvilka han på ett ungefär beräknar till ett par hundra tusen kronor mera, detta synes mig dock vara ett något ovanligt sätt att i Riksdagen handskas med befästningsfrågor. Jag behöfver emellertid icke nu bemöta förslaget, i hvad det rörde Karlskrona, utan skall för min del hålla mig blott till Oskar-Fredriksborg och vill då säga, att saken är naturligtvis i ett helt annat läge nu än förra året, då Kongl. Maj:t framlade sitt förslag. Att torpedbatterier äro till nytta, tror jag är något, hvarom man inom utskottet icke haft delade meningar, men utskottet har ansett, att om deras inrättande här vore af nödvändigheten påkalladt, torde regeringen icke underlåta att därom göra framställning hos Riksdagen och söka erforderligt anslag. Men man har icke funnit skäl för Riksdagen att på framställning af enskild motionär bevilja anslag för dylikt ändamål.

Jag framställer alltså om bifall till utskottets förslag.

Herr Säve: Det var med en viss förvåning jag genomläste utskottets betänkande öfver förevarande punkt och fann, att det icke var åtföljdt af någon reservation. Särskildt syntes det mig, som om en reservation varit att vänta med afseende på motive-

ringen i sista delen, där det såsom ett skäl för afslag på motionen framhålles, att »det icke synes tillrädligt, att Riksdagen i frågor af den vikt och omfattning som den föreliggande fattar beslut på framställning af enskilda motionärer». Den förste talaren har redan berört den saken, men jag anhåller dock att få för min egen del inlägga en vördsam gensaga mot denna utskottets uppfattning, alldenstund vi inom denna kammare visst icke äro ovana vid, att enskilda motioner framkomma med yrkanden på höjda försvarsanslag, liksom vi på den vägen äfven sett betydliga extra anslag för försvarets stärkande beviljas af Riksdagens kamrar, ja, till och med det betydligaste, som under de senaste åren beviljats. Jag tror icke, att det vore politiskt klokt, om kammaren lämnade detta utskottets yttrande utan gensaga, ty sådana kunna ju förhållandena blifva, att det faller sig lättare för en enskild motionär än för Kungl. Maj:t att vid en viss tidpunkt framkomma med en motion om ett extra anslag för försvaret.

Utskottet hänvisar till frågans behandling vid föregående riksdag. Jag har läst igenom fjolårets förhandlingar rörande denna sak och kan ej finna annat, än att den principfråga, som då uppställdes, ej kom till något definitivt afgörande. Riksdagen ställde nämligen frågan om torpedbatteriers anläggande vid Oskar-Fredriksborg i samband med den om en fördjupning af segelrännan i Oxdjupet. Det var ifrågasatt att fördjupa segelrännan så, att den kunde blifva användbar för handelsfartyg med så stort tonnage, som för dessa ibland kan blifva behöfligt. Man fann med hänsyn till försvaret olämpligt att göra en sådan fördjupning, och då fördjupningen icke ansågs lämplig, ansågs det icke heller lämpligt att bevilja anslag till torpedbatteriet. Nu framlägges åter principfrågan för oss, och den ställer sig så: Huru långt skall intresset för försvaret få stå tillbaka för »erforderliga åtgärds vidtagande» för understöd af näringar och industri, eller huru långt skola industriens och näringarnas anspråk få gå utan att tillbakavisas af försvarsintresset? Jag tror, med den erfarenhet vi hafva från föregående riksdagar, att de finansiella och industriella intressena äro så starka, att de militära intressena oftast få gifva vika för dem. Så var förhållandet, då beslutet fattades om banan Gellivare—Ofoten. Det framhölls ju då, att denna banas sträckning i Norrbotten skulle medföra fara för försvaret. Det hjälpte icke, banan beslutades, men en nödvändig följd häraf blef, att man måste stärka försvaret, och så begynte Boden anläggas. Ett par år senare förelåg en proposition om beviljande af koncession till en järnväg, Svappavaara—Kiirunavaara. Jag tillät mig uttala mina betänkligheter med afseende å denna koncession, därför att den öppnade en väg genom en öde mark, hvarigenom en förbindelse skulle vinnas mellan Kiirunavaara å ena sidan och Svappavaara och Pajala vid Torneå

Anslag till ett fast under-vattenstorped-batteri vid Oxdjupet m. m.
(Forts.)

Anslag till ett älf å andra sidan, och härigenom en möjlighet skulle beredas fast under vattenstorpedbatteri vid Oxdjupet m. m.

(Forts.)

för en flankering af Boden, och samma betänklighet uttalades af kammarens vördade ledamot Gunnar Wennerberg, hvars röst då för sista gången, tror jag, hördes inom denna församling. Det hjälpte icke, koncessionen beviljades, och så kommer det nog också att gå med frågan om fördjupningen vid Oskar Fredriksborg. Merkantila och handelsmaritima intressen skola låta sig angeläget vara att arbeta för segelrännans fördjupande, så att fartyg, som fordra ett vatten af ända till 10 meters djup, skola kunna komma fram till Stockholm. Det finnes starka kraf på sjöfartsnäringens understödjande, och deras berättigande här äro till fullo erkända utaf de maritima myndigheter, hvilka yttrat sig i frågan, chefen för marinförvaltningen och chefen för flottans stab. Jag tror sålunda, att det skäl, som förledit är framhållits mot uppförandet af torpedbatteriet, att ett fördjupande af segelrännan vid Oxdjupet icke vore lämpligt, i själfva verket icke allt framgent kan fasthållas.

Att statsutskottet afstyrkt motionärernas framställning om anslag för uppförande af ett torpedbatteri i Karlskrona, finner jag helt naturligt, alldenstund här icke föreligger något som helst kostnadsförslag. Men å andra sidan finnas förhållanden, som kunna göra, att man icke bör bortse från den gamla satsen: *inter arma silent leges*, och jag undrar, om vi icke befinna oss just nu i ett sådant förhållande. Vi äro visserligen icke själfva i krig, men krig pågår i en annan trakt af världen; ingen kan säga om eller huru det skall kunna begränsas, eller hvilken dess utgång månne blifva, men allt tyder på, att det kommer att blifva långvarigt, och ingen kan därför förutse de eventualiteter, detta krig kan föra med sig, lika litet som de större eller mindre svårigheter, som kunna möta oss vid värnandet af vår neutralitet. Särskildt med hänsyn härtill skulle jag på det högsta önska, att något redan nu gjordes för att bättre skydda inloppet till Karlskrona, men då den förste talaren icke vågat framställa något yrkande i den vägen, anser jag det icke heller värdt för mig att göra det, utan förenar jag mig därför om det yrkande, som han gjort, om bifall till det begärda anslaget för inrättande af ett torpedbatteri vid Oskar Fredriksborg.

Innan jag slutar, vill jag, ehuru jag icke är militär och således saknar detaljerade insikter på detta område, göra några anmärkningar mot hvad den ärade statsutskottsledamoten yttrat till försvar för utskottets betänkande. Han framhöll nämligen mot motionärernas påpekande af lättheten för ett örlogsfartyg att ånga förbi ett fästningsverk samt deras erinringar om förhållandena under det Nord-Amerikanska inbördeskriget, att kanonerna äro annorlunda nu än då. Det är sant, men pansaret är ock annorlunda nu än då, allra helst på den tiden endast undantagsvis existerade något pansar, såsom visserligen förhållandet var

under den bekanta striden emellan Merrimac och Monitor. Den ärade talaren framhöll vidare, att detta torpedbatteri i själfva verket icke blott befordrade ett passivt, utan äfven ett aktivt försvar, och här vore blott fråga om ett passivt. Jag fattar ej detta yttrande, ty enligt mitt förmenande ligger väl ett torpedbatteris styrka just däruti, att det på samma gång utgör ett både passivt och aktivt försvar, hvilket väl torde vara en synnerligen stor fördel.

*Anslag till ett
fast under-
vattenstorped-
batteri vid
Oxdjupet
m. m.
(Forts.)*

Herr Almström: De skäl jag ämnat framföra för samma yrkande, som den förste talarens, hafva af honom nästan i sin helhet redan angifvits, så att jag skall inskränka mig blott till några korta uttalanden.

Jag vill då emot utskottets motivering bedja att få anmärka, att, om utskottet också är af den åsikten, att enskilda motionärers förslag i fall som detta icke böra beaktas, det dock borde ihågkomma, att motionärernas förslag var framlagdt af Kungl. Maj:t under förra riksdagen och således kunde med skäl antagas hafva Kungl. Maj:ts sanktion. Jag vill vidare bedja få påminna, att, då den ärade talaren på jönköpingsbänken gjorde några jämförelser mellan vanliga minor och torpedbatterier, effektiviteten af torpedbatterierna läser vara mycket större än den af minor, som dessutom medföra icke obetydlig fara för sjöfarten i allmänhet. Så länge inloppet till Stockholm icke är skyddadt af någon yttre försvarslinje, kan man tänka sig en öfverrumpling med ett så öfverlägset antal fartyg, att vår flotta icke kan upptaga striden med någon utsikt till framgång, utan blir tillbaka-drifven; och äfven med det nuvarande djupet kan största delen af de fartyg, som den förste talaren omnämde, passera Oxdjupet. Af de redan här omnämnda ländernas krigsfartyg har det ena för närvarande icke mera än fyra stycken, som äro omkring 7 meter djupgående och af det andra landets fartyg gå fyra stycken öfver 7 meter djupt och nio emellan 6,3 och 7,3 meter. Alla de öfriga, 22 på det ena hållet och minst 13 på det andra, kunna passera med det djup, farleden nu har.

Att farleden behöfver fördjupas, därom behöfver ingen tvekan uppstå. Sjöfarten gestaltar sig allt mera så, att större fartyg måste användas, och det blir ett oafvisligt villkor att bereda tillfälle för dem att komma in till Stockholm. Men innan en fördjupning sker, bör detta torpedbatteri finnas. Det kan icke dröja länge, innan krafvet på segelledens fördjupande blir så starkt, att det icke längre kan tillbakavisas, och man bör begagna tiden för att få de skyddsmedel, som äro nödiga, i ordning.

Det yttrades vid en diskussion i ett annat ärende, att det funnes åtskilliga hål uti en författning, hvilka borde stoppas till. Om jag får använda detta yttrande på förevarande fall, vill jag säga, att här finnas nog flera hål än detta, som behöfva till-

Anslag till ett fast under-vattenstörped-batteri vid Ordjupet m. m.
(Forts.)

stoppas, men detta är kanske det viktigaste och största af dem alla. Jag säger *kanske*, emedan vi hafva en annan farlig punkt, som märkvärdigt nog ännu icke synes hafva blifvit beaktad, nämligen Erstavik; den fara, som därifrån under ett krig kan drabba Stockholm, inses däraf, att afståndet icke är större än att med modernt artilleri Stockholm därifrån kan skjutas ned. Jag har velat inflika detta såsom en påminnelse, att äfven vi civile tänka öfver hvad som bör göras till vår hufvudstads skydd.

Nödvändigheten att söka skydda Stockholm på de mest blottställda punkterna är väl så stor och trängande, att frågan om tilltäppande af de farligaste inloppen nu icke bör uppskjutas. Jag säger såsom den siste talaren, att det hade varit önskvärdt, om vi på samma gång kunnat få inloppet till Karlskrona någorlunda skyddadt, men då ett yrkande i denna riktning antagligen icke har utsikt att lyckas, beder jag att få inskränka mig till att yrka bifall till det förslag, som af herr von Möller blifvit framlagdt.

Herr Benedicks: I slutet af förra året sammanträffade jag med en marinofficer. Han omtalade för mig ett förhållande, som jag då knappast ville tro på, oakadt han var en särdeles tillförlitlig man, det förhållande nämligen, att en mörk natt, hvilken som helst, kunde en främmande flotta tränga in vid Karlskrona, tränga in i Stockholms skärgård och lägga sig på strömmen. Jag har hört efter på andra håll; förhållandet är sant. Vi hafva inga medel för att förhindra ett sådant tilltag. Så hafva vi behandlats af regeringen i år! I fjol kom den fram med ett förslag i ämnet; det möttes af oförstående inom Riksdagen, men därför att det då föll, har intet annat förslag framkommit i år. Statsutskottet tillåter sig att tala om, att man icke bör följa enskilda motionärer i sådana fall. Men, mina herrar, denna framställning har ju föregåtts af en kunglig proposition. Om icke Kungl. Maj:ts regering har upptagit frågan ånyo, må det väl vara rätt utaf en enskild motionär att upptaga den. Bör man förminska denna saks betydelse? Ser man icke, att det är möjligt att försvarsåtgärderna så hastigt behöfvas, att man icke vet af det på förhand. Så är det, mina herrar, i dag lika väl som någonsin förut. Vi behöfva endast tänka på, att 1808 intågade en armé i Finland utan föregående krigsförklaring; 1878 års krig började på samma sätt, utan krigsförklaring; innevarande års krig har äfven börjat utan formell krigsförklaring. Men vi hafva på dessa förhållanden ännu mera pekande exempel. Man behöfver endast tänka på engelsmannens anfall 1801 på Köpenhamn, på 1807, då de togo hela den danska flottan. Är det skäl att vi skola fortfarande befinna oss i ett mot öfverrumpling alldeles försvarslost läge? Är det att undra på, att denne motionär, som är sakkunnig och känner behovet, upptager denna fråga? Jag hade

väntat, att regeringen icke skulle hafva lämnat initiativet i denna fråga ifrån sig. Det är icke blott fråga om försvaret för hufvudstaden, det är äfven fråga om försvaret af den station, där en så stor del af vår flotta ligger, nämligen Karlskrona. Det säges, att i detta hänseende finnes ingen utredning. Ja, den har icke inkommit till statsutskottet ännu, men jag har från säkert håll hört, att utredning är gjord, och att denna utredning slutar på en summa af 520,000 kronor för Karlskrona. Sammanlagdt med 348,000 kronor för försvaret för Stockholm, utgör beloppet af kostnaderna således 868,000 kronor. Det är därför, som jag med ganska stor trygghet vill ansluta mig till motionen i sin helhet, som frambåller, att det bör beviljas ett belopp af 900,000 kronor »med rätt för Kungl. Maj:t att genast låta påbörja dessa arbetens utförande samt af tillgängliga medel förskjuta det belopp, som härfter kan erfordras, redan under innevarande år, samt vid anmälan af detta beslut anhålla, att Kungl. Maj:t behagade låta omedelbart påbörja och med största möjliga skyndsamhet fullborda ifrågavarande arbeten».

Anslag till ett fast under-vattenstorpedbatteri vid Oxådjupet m. m.
(Forts.)

Friherre Gripenstedt: Förra året, när denna fråga om torpedbatterier var på tal, stod den i samband med förslaget om fördjupning af segelrännan till Stockholm. Där om har redan erinrats. Fördjupningen af segelrännan afslogs hufvudsakligen på grund af försvarsskäl och torpedbatteriet förföll på samma gång. Nu, då det endast är fråga om torpedbatteriet, kunde det således synas, som om alla försvarsvänner borde vara eniga uti att tillstyrka detta, men det är dock icke så. Det har invändts emot utskottet, att enskilda motioner hafva förr godkänts af kammaren och att det har beviljats stora anslag till försvarsändamål på grund af enskilda motioner. Detta är sant, men man har på senare tiden blifvit mera betänksam och har kommit till insikt om, att det kräfvit mera planmässighet och äfven sparsamhet beträffande försvarsväsendet. Med sparsamheten må det kanske vara mindre konsekvent här i kammaren, men planmässigheten tror jag vi böra vidhålla. Om dessa torpedbatterier, som i och för sig otvifvelaktigt äro önskvärda, skulle komma till stånd, anser jag sålunda, att, innan man beslutar en sådan sak, man borde hafva klart för sig, att det existerar några verkliga planer för försvaret af Stockholm och Karlskrona, ty med torpedbatterierna är nog icke allt beställt. Förra året, då det var tal härom, framhölls beträffande Stockholms försvar åt sjösidan, att det vore önskvärdt, om en yttre fästnings- och minlinje anlades, samt att förordningen, som tillåter främmande krigsfartyg att inlöpa utan anmälan, skulle revideras. Så vidt jag vet, hafva inga åtgärder i dessa hänseenden blifvit vidtagna. Vissserligen yttrade den förste talaren, att han trodde, att rörande de utländska krigsfartygen någon ändring vore förestående. Jag vet intet därom.

Anslag till ett fast under-vattenstorpedbatteri vid Oxdjupet m. m.
(Forts.)

Den siste talaren yttrade angående Karlskrona, att det finnes planer för både torpedbatterier och allt annat sådant. Det är ju möjligt, men jag skulle önska någon officiell bekräftelse därpå. Jag begär nu visserligen icke att erhålla några detaljer — jag tror tvärtom, att detaljer om våra fästningars tillstånd och behof icke böra alltför mycket offentliggöras — men innan man kan tillstyrka dessa torpedbatterier, skulle jag verkligen vilja hafva en försäkran, att några utarbetade förslag för Stockholm och Karlskrona finnas.

För att nu återkomma till planmässigheten vill jag visst icke gifva Kungl. Maj:t någon komplimang för planmässighet i afseende å försvarsväsendet i allmänhet; men jag vågar påstå, att skall någon sådan ernås, måste det ske genom Kungl. Maj:t; genom enskilda motioner kan det icke gå. Riksdagen har, då fjärde hufvudtiteln behandlades, med anledning af herr Carlheim-Gyllenskölds motion, uttalat en förhoppning, att Kungl. Maj:t skulle vidtaga åtgärder för att åstadkomma mera planmässighet och samarbete mellan försvarsväsendets olika grenar. Ehuru detta uttalande icke fick form af en skrivelse, är jag dock öfvertygad om, att Kungl. Maj:t kommer att taga denna sak i allvarligt öfvervägande och att Riksdagens önskemål så mycket som möjligt kommer att beaktas. Men om nu Riksdagen — jag talar då icke om Första Kammaren utan om Riksdagen i sin helhet — genom afprutningar på fjärde hufvudtiteln försvagar en redan i sig själf svag arméorganisation, om bemanningen på våra krigsfartyg försvåras genom att sjömanskåren blir för knapp och om Riksdagen däremot beviljar anslag till torpedbatterier, icke kan detta befordra planmässighet.

Oaktadt jag har sympatier för motionens syfte, måste jag, herr talman, på anförda skäl yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Almgren: Det är ett yttrande af friherre Palmstierna, som uppkallat mig, och som jag såsom stockholms-representant icke kan låta passera utan protest. Han yttrade, att det var en lycka, att man i fjol afslog förslaget om upprensning af Oxdjupet, och han hoppades, att det skulle dröja länge, innan en sådan upprensning företoges.

För Stockholm är det emellertid af största vikt, att detta förslag kommer till utförande så fort som möjligt. — Här har redan framhållits, att det icke endast för Stockholms handel och sjöfart, utan för handeln i sin helhet skulle vara af stor nytta, om en fördjupning af Oxdjupet ägde rum. I fjol anfördes det många goda skäl för en dylik åtgärd, och de skälen hafva sedan dess icke försvagats, utan hafva tvärtom vunnit i styrka. Redan den omständigheten talar därför, att vår handelsflotta äfven under sista året ökats med större och mera djupgående fartyg. Dessutom har man med glädje sett, att på senare tiden anordnats

direkta trader på transatlantiska hamnar, och det är att hoppas, att de skola mer och mer utvecklas. Men det är då också att hoppas, att Stockholm såsom hamn skall blifva tillgodosedt såsom utgångspunkt för sådana trader, men för dessa trader erfordras i allmänhet större fartyg än som nu kunna passera Oxdjupet med full last. Om man bibehåller det nuvarande djupet i segelleden, afsäger man sig således denna fördel. Dessutom ber jag få fästa herrarnes uppmärksamhet på, att det här gäller icke endast Stockholm utan ett flertal provinser i väster och norr, som hafva sin import öfver Stockholm; och det är icke endast fråga om att söka göra importen så obehindrad som möjligt, utan äfven om att bereda en förmånlig och oförhindrad export. Stockholms stad har vidtagit åtgärder för att underlätta exporten af malm och vid Värtahamnen gjort anläggningar i sådant syfte. Men denna malmexport fordrar särskildt stora och djupgående fartyg, och det vore bedröfligt, om den gjorda början skulle hindras i sin utveckling genom att denna upprensning af Oxdjupet skulle uppskjutas till en aflägsen framtid. Och för att denna upprensning skall komma till stånd är första villkoret, att ett torpedbatteri anbringas. Man kan icke säga, att denna fråga icke är utredd. Den blef fullt utredd genom Kungl. Maj:ts förslag i fjol. Den siste talaren har äfven erkänt, att den är en värdefull detalj af försvaret, som han för sin del icke skulle vilja motsätta sig, ehuru han fordrade att fullständiga planer öfver hela linjen först skulle framläggas. Jag tror, att det vore att gå för långt att, innan man vidtager denna från många synpunkter högst nödvändiga åtgärd, fordra, att fullständiga planer framlades. Det skulle nog dröja bra länge innan sådana planer hunnit pröfvas och leda till beslut. Då enligt min tanke motionen i den form, den nu framstälts af herr von Möller, i alla afseenden bör kunna antagas af Första Kammaren, beder äfven jag för min del att på det lifligaste få yrka bifall till herr von Möllers förslag.

*Anslag till ett
fast under-
vattenstorped-
batteri vid
Oxdjupet
m. m.
(Forts.)*

Friherre Klingspor: För det första ber jag få lämna mitt erkännande åt den kärlek till sparsamhet, som statsutskottet gifvit uttryck åt och som Riksdagen naturligtvis måste känna sig tillfredsställd med, synnerligast i en sådan tid som denna, då sparsamhet verkligen är af nöden. Men det är i detta som i andra fall, att frågan gäller, på hvilken punkt man skall spara i främsta rummet, och det kan hända, att man trots all önskan att spara ändå måste utveckla en viss liberalitet.

När vi i söndags voro på Oscar-Fredriksborg, fingo vi ju tillfälle att se förhållandena där. Jag lade då märke till, att bakom ett af batterierna lågo upplagda flera grofva kanoner, som voro mycket dyrbara och som tillhört den monterings som, efter hvad jag tror, för ett tiotal år sedan blifvit gjord. Dessa representerade mycket stora kostnader och hafva först under

*Anslag till ett
fast under-
vattenstorped-
batteri vid
Oxådjupet
m. m.
(Forts.)*

sista tiden utbytt mot mera moderna. Kostnaderna voro mycket stora, många gånger större än den kostnad, som här är i fråga. Det framhölls af, jag kan säga, alla som voro sakkunniga — och på en sådan plats träffar man många sakkunniga, då de som äro där äro mycket införlifvade med hvad behofvet kräver för ett effektivt försvar — det framhölls enstämmigt, att undervattenstorpedbatterier skulle vara det mest effektiva försvaret för denna plats. Och icke nog därmed, det är nödvändigt därför, att det annars använda sättet att begagna minor i trafikleden för att hindra främmande fartyg att inlöpa medför för det första en mycket stor risk, såsom det nu pågående kriget mellan Japan och Ryssland till fullo visat; det kan nämligen vara ett tveeggadt svärd, som kan blifva lika farligt för en själf som för fienden. Väderleks- och isförhållanden inverka dessutom, så att verkan af dessa minor kan vara ganska oviss, under det att med undervattenstorpedbatterier man kan vara fullt säker, att de på ett effektivt sätt fylla sin mission. Dessutom hafva dessa den fördelen, att sedan de en gång blifvit nedlagda, medföra de inga driftkostnader eller åtminstone synnerligen obetydliga sådana. Således kan man säga, att det ur ekonomisk synpunkt är vida att föredraga att anlägga sådana batterier framför att påkosta åtgärder, som medföra årligen återkommande driftkostnader till stora belopp. Öfver allt detta kände jag mig så hänförd, att jag erfor en något likartad känsla som den där regementschefen, då han första gången hörde en bastuba och blef högst förtjust och tyckte, att det var ett så förträffligt instrument, att man blott borde hafva bastubor. Det är nog icke endast här vi behöfva dylika batterier, utan vid Karlskrona och Göteborg, och för öfrigt på sådana platser, där naturförhållandena göra, att sådana anläggningar kunna och böra ske. Och när de kunna anläggas för billigt pris, blir effektiviteten vida större än på något annat sätt, ty man vet, att äfven de starkaste krigsfartyg äro ömtåliga under vattenlinjen, så att hvarje anfall där är fullt effektivt äfven på de allra starkaste. För min del är jag således fullt öfvertygad om lämpligheten af en dylik anläggning vid Oskar-Fredriksborg, och det har enstämmigt uttalats, att den därstädes är gynnad af de yttre förhållandena. Kostnadsförslaget, som af Kungl. Maj:t upprättats, stannade vid 348,000 kronor, och vi hörde af herr Benedicks, att en liknande anläggning vid Karlskrona skulle kosta omkring 150,000 kr. mera; vi kunna således se, att de yttre förhållandena här äro mycket gynnsamma för anläggning af fullt verksamma torpedbatterier.

Äfven om man, såsom naturligt är, besjålas af känslan att här är fråga om ett fullt modernt stridsmedel och med kännedom om, att det pågående kriget visat, huru synnerligen effektivt det är, kanske man dock icke bör klandra statsutskottet, att det på grund af föreliggande motion, som hade sin brist däruti, att

den icke var fullt utarbetad, kände sig intagen af en önskan att åstadkomma en besparing. Men om Riksdagen i dag antager förslaget rörande Oscar-Fredriksborg, så har man den fördelen, att hafva undanjort något, om vid en kommande riksdag från Kungl. Maj:ts sida förslag framkommer om dylika anläggningars tillgodogörande för försvaret.

Anslag till ett fast undervattenstorpedbatteri vid Oxådjupet m. m.
(Forts.)

Jag ber att på det lifligaste få instämna uti och yrka bifall till det af herr von Möller gjorda yrkandet och afslag på utskottets hemställan.

Friherre von Otter: Vikten och betydelsen af torpedbatterier vid fästningar kan ej disputeras; den är alldeles ovedersäglig. Det är endast frågan, om det nu är en lämplig tidpunkt att anlägga sådana. Frågan om torpedbatteri vid Oskar-Fredriksborg är alls icke ny. Redan för omkring 25 år sedan anskaffades en torpedtub för att anbringas där, men skälet hvarför den då ej genast anbragtes var, att detta torpedvapen utvecklade sig oupphörligt så, att det från den ena dagen till den andra icke var detsamma. Nu tyckes man ju hafva kommit till en tämligen säker punkt i detta afseende. Det var också med hänsyn härtill, som Kungl. Maj:t förra året fann sig föranlåten att föreslå anbringandet af ett torpedbatteri på Oskar-Fredriksborg, och det förhållande, hvarom man här erinrar, nämligen att det då sattes i samband med ett fördjupande af försänkningen, får väl ej tagas såsom något bevis på att icke Kungl. Maj:t fortfarande skulle anse, att ett dylikt batteri vore af största betydelse. Man får väl snarare anse förhållandet vara det, att om denna fördjupning af försänkningen ägde rum, så var det alldeles nödvändigt att, så fort ske kunde, anbringa ett dylikt batteri.

Jag tror således, att det icke kan vara något tvifvel om, att ett sådant batteri bör anbringas på Oskar-Fredriksborg, men huruvida det nu skall ske genom ett bifall till det af den förste talaren gjorda yrkandet eller om man skall afvakta ett ytterligare förslag från Kungl. Maj:t, det kan jag lämna därhän. För Oskar-Fredriksborg är ju en plan utarbetad, och således kan det ej vara någon risk för kammaren att antaga herr von Möllers förslag, men hvad det beträffar att nu genast, innan något förslag är utarbetadt, antaga ett sådant förslag, som det nu framlagda för Karlskrona, torde det väl vara något förhastadt. Vid Karlskrona äro förhållandena väsentligen olika mot vid Oskar-Fredriksborg. Vid Oskar-Fredriksborg är stranden vid fästningen mycket brant, men vid Karlskrona är det mycket långgrundt, och det kommer säkerligen att kräfva högst betydliga kostnader — långt mera än hvad motionären i Andra Kammaren har beräknat — för att kunna anlägga ett torpedbatteri där. Det lämnar jag nu emellertid därhän. Jag vill ej göra något yrkande, men jag

Anslag till ett fast under-vattenstorpedbatteri vid Ordjupet m. m. anser, att man icke för närvarande rimligtvis kan besluta något anslag till ett torpedbatteri vid Karlskrona.

En ärad talare här framhöll, huruledes han hade hört, att en sjöofficer — om denne sjöofficer var svensk eller utländsk, nämnde han icke — ville taga på sig att nattetid — förmodligen oafsedt om det var månsken eller ej — föra in en flotta ej blott till Karlskrona utan äfven in i Stockholms skärgård, så att vi skulle kunna få se denna flotta på Stockholms ström morgonen därpå. Ja, den sjöofficer, som yttrat detta, han vore en alldeles ovärderlig person att hafva för den, som möjligtvis kan hafva något anslag mot Sverige, och äfven i andra afseenden så torde denne person besitta egenskaper, som knappast någon annan. Jag har också något litet försökt att gå i mörker i våra skärgårdar. Riskabelt är det ju alltid, men inom ett försvaradt område kan ingen — det vågar jag påstå — som har att ansvara för en så dyrbar egendom, med den ovisshet om verklig framgång i hvad han har för afsikt att företaga, som här måste råda, våga ett sådant försök. Det tror jag verkligen icke.

Jag har, herr greve och talman, icke något yrkande.

Herr Boström, Filip: Då Kungl. Maj:t vid föregående års riksdag föreslog beviljande af ett anslag af 348,000 kronor till anläggande af ett torpedbatteri vid Oscar-Fredriksborg, tillät jag mig i denna kammare mot ett enhälligt statsutskott yrka bifall till detta förslag. Frågan föll. Den har ej i år åter upprepats af Kungl. Maj:t, men en enskild motionär i Andra Kammaren har väckt ett ännu mer vidtgående förslag i samma syfte. Nu har emot detta motionärens yrkande den siste ärade talaren från statsutskottet, friherre Gripenstedt, talat om, att man ej på grund af enskild en motion bör bevilja ett anslag sådant som detta och att man genom att göra det skulle komma att strida mot den planmässighet, som i afseende å vårt försvar såväl till lands som sjöss borde iakttagas. I likhet med honom anser jag visserligen, att en sådan planmässighet är af den största betydelse och att i detta hänseende åtskilligt är att erinra. Men med afseende å det anslag, hvarom nu är fråga, tillåter jag mig fästa kammarens uppmärksamhet på, att frågan om ett torpedbatteri vid Oscar-Fredriksborg blef af Kungl. Maj:t framlagd, sedan cheferna för flottans stab och generalstaben enhälligt uttalat sig för lämpligheten af att ett sådant batteri förlades där. Jag kan således icke finna, att den omständigheten, att en fråga, som förut är fullständigt utredd, nu framlägges af en enskild motionär, bör lägga hinder i vägen för beviljandet af anslag för densamma.

Nu har emellertid herr Benedicks på grund af motionens andra del yrkat bifall äfven till denna del, det vill säga till ett sådant batteri äfven vid Karlskrona, och detta med den motivering, att han hade sig bekant, att en fullständig kostnadsutredning härom

nu skulle vara inlämnad till Kungl. Maj:t. För min del känner jag ej, att så är förhållandet, och jag har ej heller hört, att det från regeringsbanken bekräftats, men säkert är, att, äfven om ett sådant kostnadsförslag under de sista dagarna till regeringen inkommit, det dock icke kunnat undergå den granskning, som jag anser vara absolut erforderlig, innan detsamma kan af Riksdagen godkännas. Och för öfrigt föreställer jag mig, att så pass storartade arbeten som dessa båda kunna vara ganska svåra att samtidigt få utförda på så kort tid, som motionären och de talare, som dela hans uppfattning, önska.

*Anslag till ett
fast under-
vattenstorp-
batteri vid
Oxdjupet
m. m.
(Forts.)*

På grund af hvad jag nu anfört, tillåter jag mig att yrka bifall till det af herr von Möller först gjorda yrkandet.

Herr Nyström, Carl: Det gäller således ännu en gång att söka draga igenom en viktig försvarsfråga, som framkommit på enskildt initiativ. Ja, låt gå, om det ej kan ske på annat sätt! Ty jag tänker, att hvar och en, som fick på stället studera frågan om metoden för detta torpedförsvar vid Vaxholm, kom hem med en bestämd behållning af detta besök. Man fick på platsen för sig påvisadt, att där finns inga kanoner att demontera, ingen kanonservis att skjuta ihjäl, intet manskap, som skall marschera upp eller hämtas dit annorstädes ifrån, utan hela affären är en eller två man, som sitta i ett skyddadt rum, ett klipprum, och genom en siktspringa reglera aflossandet af denna torped, som har att passera ett så kort afstånd, att om den, såsom beräknadt är, släppes ut, just när fartyget visar sig framför siktspringan, så skall den träffa fartyget, innan det hunnit förbi. Den verkar oberoende af mörker eller ljus, is eller öppet vatten, skjutning eller anfall på annat sätt, och den finns alltid kvar som en sista försvarsresurs af allra största värde. Hvad gäller det då? — Jo, det gäller naturligtvis Stockholms intagande, och det beror således på hvad man vill uppskatta en sådan olycka till. Jag tror, att det skulle väga synnerligen tungt icke blott för Stockholm, utan för hela landet, om ett sådant öde skulle öfvergå oss, att fientliga fartyg helt lättvindigt skulle kunna gå fram genom detta inlopp och utan vidare fullborda Stockholms ockupering. Jag måste således på det allra bestämdaste tillstyrka beviljandet af detta anslag.

Men nu har den invändningen kommit fram, att hvilken förmån denna metod har, den olägenheten har den dock, att den ej är planmässig; det upprepas oupphörligt, att den icke öfverensstämmer med den uppgjorda planen eller, öfver hufvud taget, med någon plan. Ja, det kan ju kanske vara riktigt, men Gud vet, om det ej är bättre att hafva försvar *utan plan* än plan *utan försvar*.

Herr Benedicks: Då representanten på närkesbanken talade om planmässighet, så lät det ju, som om det nu skulle

Anslag till ett
fast under-
vattenstorped-
batteri vid
Oxdjupet
m. m.
(Forts.)

vara fråga om en åtgärd af mycket stor beskaffenhet. Ja, visserligen är den stor i afseende å kostnaden, men icke behöfver det talas om att den är stor från den synpunkten, att det behöfves stora planer och att det skall vara planmässighet för att den i öfrigt skall stämma med försvarsplanen. Jag tror, att det är onödigt att se saken från den ståndpunkten.

Men sedan amiral von Otter yttrat sig om att anläggandet af ett torpedbatteri vid Karlskrona möjligen vore förenadt med större svårigheter, och då han icke ville förena sig med mig om min framställning i detta syfte, så vill jag återtaga mitt yrkande i denna del, oaktadt jag får säga, att jag väntat att *först och främst* från honom få höra en försäkran afgifvas, att åt vår marinförvaltning kunde med stort förtroende lämnas detta uppdrag, utan att det förut skulle hafva ingående granskats af statskottet.

Friherre Palmstierna: Jag ber om ursäkt, att jag ytterligare upptager herrarnes tid, men här hafva så många talare uppträdt mot statsutskottet, att jag anser mig böra säga ännu ett par ord.

En talare gjorde en kraftig skildring öfver huru en fientlig flotta inseglade en mörk natt här på Stockholms ström. Detta har visserligen redan blifvit bemött af den talare, som här otvivelaktigt har den största erfarenhet i dylika saker. Han visade, att detta företag är förenadt med högst betydliga svårigheter. Men jag vill dock säga, att det är under denna mörka natt nödvändigt att passa på, icke endast kanonerna, utan äfven torpedbatteriet, ty hvarken torpedbatteriet eller kanonerna gå af af sig själfva; utan jag förmodar, att det kommer an på påpasslighet, om både det ena och det andra försöket skall kunna förebyggas.

Här har nämnts, att ett sådant torpedbatteri icke skulle byggas, innan denna försänkning fördjupas, och denna fördjupning har kraftigt framhållits af ett par talare, synnerligast från Stockholm, såsom en sak, som i alla fall måste ske. Ja, det tror jag är en sak, som man får sätta ett stort frågetecken för. Jag är icke alls öfvertygad om att Riksdagen kommer att bevilja penningar för att öppna inloppet till Stockholm, ty då tror jag, att den mörka nattens faror lätt skulle blifva betydligt större än de nu äro.

Jag tillåter mig framhålla, att när regeringen i fjol föreslog ett torpedbatteri, så var det, så vidt jag kunde finna, därför att om försänkningen fördjupades så mycket, så blef risken så betydlig, att det blef en absolut nödvändighet att hafva ett torpedbatteri där — något, hvart Kungl. Maj:t hade fullkomligt rätt. Men däremot är det icke sagdt, att det är absolut nödvändigt att hafva ett dylikt batteri, om icke försänkningen fördjupas, ty genom en dylik fördjupning ökas naturligtvis faran kolossalt. Kungl. Maj:t har visserligen utredt hvad det kostar att åstad-

komma detta batteri, men Kungl. Maj:t har icke alls sagt, att, om försänkningen bibehålles, det skulle vara absolut nödvändigt. Däremot har statsutskottet naturligtvis icke velat förneka vare sig kraften af ett dylikt torpedbatteri eller att det kan vara önskvärdt både på det ena och andra stället. Hvad Karlskrona beträffar har herr Benedicks redan återtagit sitt förslag, hvarför jag icke anser mig behöfva yttra mig därom, utan hemställer blott om bifall till utskottets förslag.

Anslag till ett fast undervattenstorpedbatteri vid Oxdjupet m. m.
(Forts.)

Hans excellens herr statsministern Boström: Under debatten har regeringen fått höra anmärkningar för att den icke i år återkommit med förslag om anläggande af torpedbatteriet vid Oscar-Fredriksborg. För min del ber jag att få erinra om, att det är mycket kinkigt att vara alla till lags. Man måste söka vidtaga besparingar och se till att staten går ihop, och det är ju gifvet, att då måste man göra inskränkningar, som visserligen ej alltid äro önskvärda. Allt hvad som yrkas eller begäres kan ej alltid ifrågasättas. Men när nu frågan ligger före om beviljande af medel för ett torpedbatteri, så må jag säga, att det kan för regeringen ej vara annat än synnerligen angenämt, om anslaget beviljas, likasom det för försvaret är en ovärderlig förstärkning. Därför är det gifvet, att regeringen med största tillfredsställelse skulle se, om detta förslag vunne kammarens bifall.

Här har talats om brist på planmässighet i försvaret och om brist på samarbete mellan här och flotta. Jag tror, att detta är ett obilligt tal. Jag vågar påstå, att det finnes fullständigt samarbete mellan dessa båda delar af försvaret.

Det gjordes vidare af friherre Gripenstedt den anmärkningen, att vi saknade nya bestämmelser om rättighet för främmande krigsfartyg att löpa in i svensk hamn. Härvidlag ber jag få nämna, att det ej skall dröja många veckor, innan en författning härom kommer till synes, hvilken jag hoppas skall blifva tillfredsställande för alla.

Det var endast dessa upplysningar jag ville lämna.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande nu föredragna punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *von Möller*, att Kammaren, med afslag å utskottets hemställan, måtte bifalla den i ämnet väckta motionen, så vidt den afsåge anläggande af ett fast undervattenstorpedbatteri vid Oxdjupet och beviljande därför af 348,000 kronor.

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på godkännande af herr von Möllers yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 27 och 28.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 29 och 30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31 och 32.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 16 och 19 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

n:o 66, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till aktiebolaget Nautanens kopparfält af kronan tillhörig mark i Gellivare socken af Norrbottens län m. m., dels ock i ämnet väckta motioner,

n:o 67, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordägareandel i grufva,

n:o 68, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om anskaffande af mark till nya byggnader för vetenskapsakademien och naturhistoriska riksmuseet m. m.,

n:o 69, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för utvidgning och fördjupning af Albrektsunds kanal, samt

n:o 70, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel för utförande af vissa interurbana telefonledningar samt för fortsatt utveckling af statens telefonväsende i afseende å lokala telefontät med förbindelseledningar,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

*Ifrågasatt
utredning om
förvärf åt
staten af
malmfälten i
Gellivare
m. m.*

Föredrogs å nyo statsutskottets den 16 och 19 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 71, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förvärfvande åt staten af malmfälten i Gellivare m. m.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 80, hade herr *S. Nordström* i Höglunda föreslagit, att Riksdagen behagade i skrifvelse till Konungen anhålla om skyndsamt utredning och framläggande af förslag till statens förvärf af äganderätt till de

norrbottniska malmfälten i Gellivare, Kiirunavaara—Luossavaara och Ruotevara och i sammanhang därmed föreslå en lämplig exporttull på järnmalm.

*Ifrågasatt
utredning om
förvärf åt
staten af
malmfälten i
Gellivare
m. m.
(Forts.)*

Utskottet hade på andragna skäl hemställt, att herr Nordströms förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr af Burén: Utan att göra något yrkande vill jag dock vid behandlingen af denna fråga uttala min farhåga för den alltmera ökade exploateringen af det för vår järnhandtering så viktiga råämne, som våra järnmalmer äro. Det är dessa betänkligheter, som jag förut uttalat många gånger här i denna kammare och som jag ej kan annat än ånyo betona.

Det vore i sanning beklagligt, om våra efterkommande skulle få anledning att i brist på järnmalm ställa denna generation till ansvar för den svenska järnhandterings svaghetstillstånd och slutliga undergång.

Friherre Klingspor: Man kan ju säga, att det är ett mycket magert betänkande, detta statsutskottets betänkande n:o 71. Det är endast en half sida. Af detta skulle man väl föranledas tro, att den fråga, som är före, icke hade någon som helst större innebörd. Det är visserligen sant, att i fråga om motionens innehåll hänvisar utskottet till själfva motionen. Men sedan är det ej många rader, som utskottet består. Jag skall i allt fall bedja att få litet närmare påvisa motionens innehåll, åtminstone en del däraf, då det ej skadar, att innehållet blir litet mera observeradt än hvad det otvifvelaktigt eljest skulle blifva.

I motionen framhåller motionären, att de stora malmtillgångarne i Norrbotten — Kiiruna, Luossavaara och på andra ställen — representera tillsammans cirka 600,000,000 tons. Han påpekar, att om dessa malmtillgångar komma i utländska händer, så hafva utlänningarna intet annat intresse än att på kortaste möjliga tidsperiod exploatera dessa malmer. Motionären säger vidare, att äfven om det bolag, som nu äger dessa malmberg, det vill säga Grängesbergsbolaget, är till namnet svenskt, så anses det dock vara känt, att en stor del af grufintressenterna finnas utomlands, att den hufvudsakliga delen af aktiekapitalet är utländskt och att således äfven under denna form det utländska intresset kan på det hänsynslösaste sätt gifva sig till känna i afseende å sättet för tillgodogörande af denna egendom. Man har sagt mig, att erfarenheten från Gellivare malmfält, vid hvilket fästes så stora förhoppningar, gifvit vid handen, att det sätt, hvarpå malmen där exploaterats, måste kallas fullständig rofbrytning, som det ju heter, det vill säga en brytning, afseende endast att under de närmaste åren få fram så mycket malm som möj-

*Ifrågasatt
utredning om
förvärf åt
staten af
malmfälten i
Gellivare
m. m.
(Forts.)*

ligt och utan tanke på att bereda landet den förmånen att under en lång följd af år hafva rika malmtillgångar för eget behof. Jag har också hört talas om att grufbolaget möjligen skulle anse det kunna blifva ekonomiskt fördelaktigt att nedlägga brytningen i Gellivare och ändå betala till staten den summa, hvar till bolaget är förbundet, samt koncentrera hela affären uppe vid Kiiruna. Detta skulle vara förmånligare för bolaget än att fortsätta brytningen vid Gellivare. Ja, är detta sant, då vittnar det om den allra våldsammaste misshushållning med en stats-tillgång, som förr af oss ansetts såsom synnerligen värdefull.

Ytterligare säger motionären:

»Då vore Norrland på nytt i utländsk, kanske snart i en fiendes hand, medan däremot malmbergen i statens ägo inom kort skulle kläda Norrlands kust med skeppsvarf, dana storartade industriella anläggningar vid våra vattenfall och skapa lönande arbete åt hundratusentals människor i förening med bästa inhemska marknad för Sveriges jordbruks- och industriidkande befolkning samt göra Sverige till ett af jordens rikaste och lyckligaste länder.»

Motionären begär utredning och sätter såsom mål just malmbergens förvärfvande af staten. Han säger, att om malmen endast skall exporteras och exporten drifvas såsom affär, så kommer ej landets intresse att beaktas, och effekten kommer att blifva den, att inom en jämförelsevis kort följd af år blifva bergen länsade på malm, som är lättfången, och brytningen kommer sedermera att blifva mycket dyr och ej tillnärmelsevis af samma värde för landet.

Det säges vidare i motionen, att hela landets malmtillgångar icke kunna uppskattas till mera än 700 millioner tons. Då därjämte förut påvisats, att den årliga världsförbrukningen af järnmalm skulle vara omkring 100 millioner tons, så skulle Sveriges hela malmtillgång endast motsvara omkring 7 världsförbrukningsår. Man ser sålunda, att vi icke få göra oss för stora föreställningar om våra malmtillgångars storlek och outtömlighet. Toges åter dessa malmtillgångar till godo på ett förståndigt och klokt sätt, skulle landet därigenom tillförsäkras en mycket stor ekonomisk fördel i stället för den förmodligen mycket ringa vinst, som blir genom malmens försäljning till lågt pris, en vinst, som blir än lägre genom de låga fraktsatser, som sättas på transporten af denna malm. Detta återigen återverkar därhän, att den järnindustri, som bedrifves i mellersta Sverige, ovillkorligen kommer att lida därigenom, att utlandet får köpa vår malm till ett på detta sätt reduceradt pris, för hvilket billigare pris tillfälle att få köpa samma malm i mellersta Sverige icke står till buds, då samma billiga fraktsatser för malmens transport till andra platser inom landet icke gälla som för transporten i och för utskeppning till utlandet.

Man har sålunda medgifvit en extra förmån för att kunna uppmuntra en utförsel af råmalm, hvilken utförsel återigen haft till följd en sådan rofbrytning i malmbergen, att dess värdefulla tillgångar betydligt reducerats. Det förefintliga öfverflödet kan således icke komma blifvande generationer till godo, på grund af den närvarande generationens åtgärder för att exportera så mycket som möjligt. Om detta är en klok politik, det lämnar jag emellertid därhän.

*Ifrågasatt
utredning om
förvärf af
ssaten af
malmfälten i
Gellivare
m. m.
(Forts.)*

Jag har en gång i denna fråga sagt, att till sist endast ett stort hål kommer att återstå, hvaraf vi icke kunna hafva mycken glädje. För närvarande är det dock icke fråga om ett stort hål, utan det är kanske snarare ett fyllt hål, som det kostar ofantliga summor att få ordnad, så att man får till stånd en verkligt ekonomisk grufbrytning.

Den oro, som yppade sig, då det var fråga om anläggandet af en järnväg till Narvik samt det sätt, hvarpå man ville tillgodogöra sig Gellivaremalmen, har besannats, och det har verkligen gått, som pessimisterna då profeterade.

Motionären framhåller vidare, att det genom den utveckling, som torfindustrien har i vårt land, antagligen icke skall dröja länge, förrän denna brännorf på ett praktiskt sätt skall kunna användas för järnförädlingen. »När så sker», säger motionären, »äger Norrland snart sagdt outtömliga förråd på brännmaterial till järnförädlingens utveckling.»

Motionären ordar därefter om de talrika och mäktiga vattenfall, som finnas i Norrland. När den stora inlandsbanan en gång blir en verklighet, komma ock många vattenfall att lättare kunna tillgodogöras, och därigenom öppnas utvecklingsmöjligheter för Norrland, som vi nu svårligen kunna ana. »Kan det då», frågar motionären, »vara politiskt klokt att för en 'grynvälling' afhända sig en rikedomskälla, som ensam skulle vara mäktig att återställa jämvikten och som i sig innebär en snart sagdt obegränsad utvecklingsförmåga?»

Det talas här jämväl om att, när England under vissa förhållanden kan lägga exporttull på sina kol, det väl icke på något vis kan ligga något orimligt uti, att Sverige söker att skydda sin malm, om den kommit i utländska intressenters händer, som hafva till hufvudintresse att göra af med den, och att Sverige därför pålägger en exporttull för att få behålla sin malm och skydda den inhemska järnindustrien.

När nu innebörden af motionärens framställning verkligen är så stor som den är, kunde man väl tycka, att statsutskottet åtminstone kunnat bestått frågan en något mera ingående granskning, om ej annat, så för att visa, att statsutskottet känt med sig, att detta är en synnerligen stor fråga, särskildt som det tyvärr förhåller sig så, att en betydlig del af detta redan är förskudt till stor skada för landet.

*Ifrågasatt
utredning om
förvärf åt
staten af
malmfälten i
Gällivare
m. m.
(Forts.)*

Beträffande den slutliga klämman, som står här i motionen, nämligen:

»att Riksdagen behagade i skrifvelse till Konungen anhålla om skyndsamt utredning och framläggande af förslag till statens förvärf af äganderätt till de Norrbottniska malmfälten i Gällivare, Kiirunavaara—Luossavaara och Routevara och i sammanhang därmed föreslå en lämplig exporttull på järnmalm»,

så erkänner jag visserligen, att det kanske är väl mycket att tänka sig, att Riksdagen skulle vara med om att så att säga gifva order till regeringen att komma fram med förslag om inköp af allt detta och på samma gång om exporttull. Jag har dock den bestämda uppfattningen, att uppmärksamhet bör ägnas åt denna fråga och att den för oss är af en mycket stor ekonomisk och nationell betydelse. Som det emellertid, på grund af hvad jag nyss antydde, kanske är litet svårt att göra något bestämdt yrkande, skall jag, liksom den föregående talaren, icke framställa något sådant. Jag har i alla fall velat gifva uttryck åt min uppfattning, att detta är en synnerligen viktig fråga, som synnerligen nära berör landets ekonomiska intressen.

Herr Lithander: Man torde med skäl kunna göra den anmärkningen, att statsutskottets behandling af denna viktiga fråga varit allt för knapphändig. Motiveringen, om man så får kalla dessa få ord, med hvilka frågan affärdats, är i hvarje fall tämligen ogiltig. Det heter här, att frågan »var äfven vid nästlidet års riksdag föremål för pröfning, men befanns icke böra föranleda till någon Riksdagens åtgärd. Vid detta förhållande och då enligt utskottets mening ej någon omständighet förekommit, som synes kunna göra Riksdagen nu mer än förra året benägen att biträda detta förslag», så får utskottet hemställa om afslag.

Det hade varit rätt, om utskottet hade sagt, att utredningsfrågan, då den i fjol förekom, trängdes alldeles i bakgrunden för Grängesbergsfrågan, som tilldrog sig hela uppmärksamheten. Behandlingen af den frågan räckte i två dagar och gaf tillräckligt arbete för att afvärja de öfverdrifna anspråk, som bolaget ställt på förmåner af staten och hvilka förmåner det begärde att få sig tillförsäkrade i 30 år. Efter dessa två dagar kunde man knappt begära, att intresset för denna fråga skulle räcka längre, men just behandlingen och hvad som därvid förekom under dessa tvenne dagar bevisar till fullo behovet af frågans utredning. Hållningen och uppfattningen voro i kamrarna ganska sväfvande och icke minst hos regeringen. Första dagen begärde man orimligheter, och andra dagen prutade man med sig själf, — regeringen följde — och slutligen tog man med jämnmödet rent afslag, hvilket man ock med lugn kunde göra, ty veder-

börande hade ändå på fickan tillräckligt stora fördelar sig tillförsäkrade för att vara nöjda som det var.

Den, som bevittnat detta, borde sannerligen icke göra några invändningar emot en förnyad begäran om utredning, på hvilka villkor och under hvilka omständigheter staten bör inköpa malmborgen i Norrbotten och eventuellt åsätta järnmalm exporttull.

För 2 å 3 år sedan, just vid den tidpunkt, då transaktionerna mellan bolagets hufvudmän och dess finansiella stöd hade urartat på ett sådant sätt, att de verkliga hotade att skada det svenska namnet i den utländska affärsvärlden, gick en strömning såväl genom Riksdagen som genom den svenska pressen till förmån för att staten skulle inköpa malmborgen, och man ansåg sig då med tillräcklig säkerhet kunna påräkna en kongl. proposition i den riktningen. Man väntade och väntade, men ingen kongl. proposition kom. Man sökte förklara detta, men någon annan förklaring kunde man icke komma till än den, att det icke fanns någon utredning, att regeringen icke visste, hvad den skulle eller ville göra, enär den saknade fast mark att stå på. Genom detta, som det synes mig, ganska bedröfliga förhållande gick staten ur händerna en god konjunktur för inköp af malmborgen, hvilket hade varit lyckligt, om det hade kommit till stånd, ty många omständigheter bjödo verkligen staten att då handla och icke undanskjuta frågan. Ett så viktigt ärende som detta borde enligt min mening ligga färdigt klart utredt hos regeringen. Att man nu i dag vill motsätta sig en så naturlig sak som att skaffa klarhet i dessa dunkla förhållanden, det är lindrigast sagdt besynnerligt. Rädes man för en utredning, eller hafva möjligen enskilda intressen här fått så djupa rötter, att man icke vill klargöra förhållandena? Hvad kan man i all rimlighets namn eljest framhålla såsom skäl till att icke söka få en utredning af denna fråga till stånd? Det kan jag icke förstå. Om man vill, såsom statsutskottet gjort, söka reducera frågan till en bagatell, som icke är värd att utreda, då har man försökt sig på en sak, som icke går; ty enligt min uppfattning har det gått in i det allmänna medvetandet, att svenska folkets intressen dock förr eller senare härvidlag måste tillvaratagas, hvilket hittills icke har skett.

Man vet ju ändå något om denna fråga, trots bristande utredning. Först och främst vet man, att staten icke haft den ringaste vinst af denna stora svenska malmtillgång. Man vet likaledes, att staten däremot årligen har skänkt bolaget en premie på omkring två millioner kronor, ja, säkerligen går den i detta ögonblick långt öfver två millioner kronor. Redan år 1901 uppgick den till 1,667,000 kronor. Jag syftar på den, om jag så får säga, oberättigade nedsättning af 40 % i gällande fraktsatser, som medgifvits till förmån för detta exportföretag. Det är ju tydligt och klart, att det är en mannämän, när staten bestämmer

*Ifrågasatt
utredning om
förvärf åt
staten af
malmfälten i
Gällivare
m. m.
(Forts.)*

Ifrågasatt utredning om förvärf åt staten af malmfältten i Gellivare m. m. (Forts.)

lägre frakter för de norrbottniska malmerna, då de fraktas till utlandet, än när de skola användas för vår egen järntillverkning inom landet. Men det är icke den direkta fraktförlusten endast och allenast, som man här har fäst sig vid. Det finnes äfven en annan ganska ödesdiger följd af att lämna Grängesbergsbolaget eller dem, som disponera malmbergen, fraktfördelar framför svenska malmkonsumenter, nämligen det, att ju större förmåner staten behagar gifva till exportörerna för att gynna utländske köpare af malm, ju svårare få de svenska järnbruken att afsätta sina tillverkningar på den utländska marknaden. Det är alldeles tydligt, att 40 % skillnad i järnvägsfrakten icke är af så ringa betydelse i detta afseende. Då svenska staten icke vill, vare sig genom utredande af förhållandena eller åsättande af en exporttull, tillförsäkra sig den allra ringaste inkomst af denna stora svenska naturtillgång, så är det alldeles gifvet, att den malm, som nu finnes, föres ut i allt större kvantiteter till förmån för utlandets intressen. och därigenom skall afsättningen af svenskt järn med nödvändighet hämmas på den utländska marknaden. Detta är ett sätt att sköta landets nationalekonomiska intressen, som ingalunda är tillfredsställande. Men det kan ju icke förnekas, att i vårt land råder en mycket stor likgiltighet för de nationalekonomiska intressena. Därpå finnes ett alldeles obestriddigt bevis, nämligen det, att man i Sverige ännu icke ens skaffat sig ett särskildt statsdepartement för handel, industri och sjöfart. Man är ju berättigad då att säga, att handel, industri och sjöfart således icke äro af det intresse för det svenska folket, att det ens bryr sig om att skaffa sig en speciell målsman för desamma inom regeringen. På grund af bristen på ett särskildt statsdepartement hafva försök blifvit gjorda att få till stånd en annan representation för de svenska näringarne, då man ju i mer än ett århundrade varit på det klara med, att med det nuvarande systemet det svenska näringslifvet icke kan föras framåt, men försöken i detta afseende hafva varit förgäfvade. Detta är mycket beklagligt enligt min åsikt, och det är ju lätt förklarligt, att vårt näringslif under sådana förhållanden är efterblifvet och att skulderna växa. Särskildt gäller detta sistnämnda förhållande den svenska jorden, i det att på fastigheter på landet tynger en skuldsumma af 1,100 millioner kronor. Jag vill icke ingå på en närmare redogörelse, huru stora landets öfriga skulder kunna vara, men säkert är, att välskötta äro icke Sveriges nationalekonomiska intressen.

Jag skall be att få öfvergå till nyttan eller skadan af en forcerad export af järnmalm. I det fallet vill jag ingalunda framhålla min egen åsikt och uppfattning, ty den kunna herrarna med fullt skäl kassera, utan jag skall be att få åberopa en auktoritet, hvilken icke torde kunna förnekas vara en af de mest betydande i landet, en man, hvars vetenskapliga underbyggnad

och utbildning, praktiska erfarenhet och stora insikter på området äro erkända af alla inom facket. Jag syftar på sekreteraren i Värmlands bergsmannaförening, disponenten Tiberg. Han skrifver nyligen, att han beräknar »Sveriges samlade tillgång af användbara malmer till omkring 600 mill. tons. Omsatt i tackjärn motsvarar detta 360 mill. tons eller 8 à 9 års nutida världsförbrukning af tackjärn. Men denna förbrukning stiger. Genom användande af de ofvannämnda träkolsresurserna och $\frac{1}{8}$ -del af landets torftillgångar skulle vi hafva inhemskt bränsle för malmens förädling, och om någon malmexport borde det ej blifva fråga, äfven om malmförädlingsprocesserna icke förenklades, utan fortginge efter samma metoder som hittills.

Men vi böra utarbete *nationella järnberedningsmetoder* och tillverka järn och stål utan användande af tackjärn som mellanform. Detta låter sig göra, men för utarbetande af de lämpliga metoderna borde vi offra pengar till praktiska försök och vetenskapliga experiment. Bland annat för att få medel härtill yrkar hr T. på exporttull på järnmalm. Emellertid meddelar förf., att svenska ingenjörer, som experimenterat i utlandet, snart komma att erbjuda vårt land nya direkta metoder.

För att spara malmtillgångarna för landet förordar författaren *statsinköp af malmexportfalten* och vill som en inledning härtill pålägga en *exporttull å malm*. Om den obegränsade järnmalmexporten ur nationalekonomisk synpunkt yttrar författaren följande allvarsord:

»Att Sverige med mer än tillräcklig egen bränsletillgång för inhemsk förädling exporterar råvaran till jordens bästa och nödvändigaste metall, järnet, strider uppenbart emot en sund nationalekonomis första grunder och kännetecknar svenskens ligkiltighet i stora, praktiskt-ekonomiska frågor. Den malm, som nu exporteras, håller i genomsnitt öfver 60 procent järn, och 1 ton därpå realiserar i exporthamn 8 kr. Förädlas denna malm här i landet till exempelvis de vanligaste förbrukningsartiklarna stångjärn eller plåt, skulle af 1 ton malm erhållas drygt $\frac{1}{2}$ ton järn, värdt omkring det 11-faldiga eller 88 kronor. Sverige går sålunda förlustigt 80 kronor på hvarje ton malm, som exporteras, och då det nu exporteras inemot 3 millioner ton malm, så stiger den årliga förlusten på malmexporten till öfver 200 millioner kronor andra länder till fövor.

Denna summa visar, att det är en stor fråga vi ha före.

Man gläder sig åt inkomsten af malmexporten, 24 millioner kronor. Men Sverige importerar järn och järnvaror för dubbla detta belopp. och det behöfves således endast, att hälften af importvärdet för järn öfverlämnas till produktion inom landet för att balansen skulle blifva utjämnad, men dessutom finge vi i så fall ha i behåll här i landet till kommande dagar af annars oundviklig malmburst omkring $2\frac{1}{2}$ mill. ton malm. Det tom-

Ifrågasatt utredning om förvärf åt staten af malmfalten i Gällivare m. m.
(Forts.)

*Ifrågasatt
utredning om
förvärf af
staten af
malmfälten i
Gellivare
m. m.
(Forts.)*

rum i malmtillgång och såsom konsekvens däraf i järn, hvilket skulle uppstå i utlandet, när den svenska malmexporten stoppades, måste gifvet öka möjligheten här i landet af en storartad järn-tillverkning för export.

Järnmalmen är af det omätliga värde för Sveriges framtid, att det är statsmakternas skyldighet att tillse, att ingen miss-hushållning äger rum. Staten är målsman för och har plikten att värna kommande släkters intressen.

Beroende på vår egen hushållning, huru det går med Sveriges järnmalmstillgång, finnes det af Europas öfriga länder intet land, som kan antagas hafva någon nämnvärd järnmalmstillgång kvar redan vid innevarande århundrades utgång, Tyskland möjligen undantaget. Däri ligger anledningen till behofvet af en förnuftig hushållning. Hade vi icke bränsle, så funnes det visserligen icke så stor anledning att nu iakttaga sparsamhet med malmen, men såsom förut blifvit utveckladt, hafva vi bränsle till öfverflöd. Därför måste vi hushålla med den förra.»

Jag har velat, att dessa ord och uppgifter skulle inflyta i protokollet, ty jag har ansett, att detta är att samla glödande kol på deras hufvuden, som motsätta sig eller ställa sig likgiltiga för tillvaratagandet af våra malmtillgångar.

Hvad den nu föreliggande motionen beträffar, så hafva visserligen de trenne föregående talarne underlåtit att göra något yrkande, men jag brukar icke kalkylera hvad som kan gå, utan jag räknar med hvad som är rätt, och på den grund, herr greve och talman, ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr Tamm, Hugo: Det har här egentligen framburits en anklagelse mot statsutskottet, att utskottet icke skulle hafva så att säga i realiteten behandlat motionen. Anledningarna till att så icke skett kunna nog hafva varit flere. Dels tillät verkligen icke statsutskottets tid ett upptagande af alla de högst svåra frågor, som i motionen behandlas. Där är det fråga om möjligheten att använda torf inom järnindustrien, där är det fråga om att undersökning skulle gjorts om världens malmtillgångar, dess behof o. s. v., där är det fråga om olika lönande tackjärnsblåsning, om den äger rum med kol eller icke, med ett ord en hel mängd frågor, som äro så ofantligt omtvistade, att statsutskottet omöjligen kunnat upptaga desamma, äfven om sakkunskap stått utskottet till buds.

Det andra, som gjort, att statsutskottet icke utförligare citerat motionen, är verkligen det förhållandet, att den på sina ställen var skriven på ett sådant sätt, att jag nästan tror, att det varit bäst för motionären, att statsutskottet icke närmare inlåtit sig därpå. Att t. ex. helt bestämdt framkasta, att det i allmänhet för Sveriges folk och särskildt för dess regering vore bekant, att de personer, som stodo såsom ägare af detta bolag, endast voro

bulvaner och flere andra uttryck i samma stil gjorde, att vi icke ansågo oss böra ingå i bemötande af vare sig formen eller saken. Vi hafva emellertid tagit reda på, så vidt det varit oss möjligt, de nuvarande ägarne af bolaget. Jag har förteckningen öfver dem i min hand, hvilken visar, att aktierna äro spridda på ett stort antal personer, af hvilka de flesta endast innehafva små andelar. Man kan väl ändå knappast anse, att en motionär kan hafva rätt att helt enkelt komma och stämpla dessa personer såsom *bulvaner* för andra intressen.

*Ifrågasatt
utredning om
förvärf åt
staten af
malmfälten i
Gellivare
m. m.
(Forts.)*

Ett annat skäl för att vi icke velat närmare gå in uti detta, var själfva syftet med motionen. Med densamma afses ju, att en utredning skulle anordnas rörande möjligheten för staten att öfvertaga malmbergen. Herrarna minnas nog sedan sist, att det faktiskt är upprättadt ett kontrakt med bolaget i afseende å malmfrakterna och dylikt alldeles nyligen. Att man då skulle bryta sönder ett sådant uppgjort kontrakt utan att därför hafva andra skäl än det, såsom den andre talaren uttryckte sig, att man hört sägas det och det, ansåg utskottet icke kunna föranleda till något annat utskottets beslut än det, hvartill utskottet kommit, nämligen att saken nyligen har varit före och blifvit af Riksdagen behandlad, och att sedan dess inga nya skäl tillkommit för att taga upp frågan.

Dessutom har motionären lämnat anvisning om det sätt, hvarpå staten i detta fall skulle gå till väga. Staten skulle nämligen lägga på en exporttull, det vill säga man skulle då, sedan man afslutat kontraktet, vidtaga sådana åtgärder, som borttoge vinsten för dem, som insatt kapitalsumman i detta bolag. Herrarna torde nog erinra sig, huru stort uppseende det väckte, när det var fråga om att norrmännen skulle lägga på icke en exporttull, men en afgift i annan form på malmexporten, och herrarna erinra sig nog alltför väl den förargelse, som detta, efter min uppfattning, med skäl, väckte. Vi voro därför öfvertygade om att svenska Riksdagen nu icke skulle vilja göra detsamma, som man då så starkt hade klandrat. Någon annan möjlighet förefinnes alltså icke än att ställa sig på status quo, icke ingå på motionen, och därför har utskottet hemställt, att motionen icke skulle leda till någon Riksdagens åtgärd, och får jag, herr talman, anhålla om bifall till utskottets hemställan.

Herr Lithander: Blott ett par ord.

Den siste ärade talaren framhöll det olämpliga och — såsom han ville påstå — orättvisa i att införa en exporttull på malm. Ja, därom kunna tankarne vara delade; men om denna metod skulle vara oriktig, så kan det dock omöjligen vara oriktigt att höja frakten till samma tariff som den, efter hvilken andra afnämare af malm än utlänningar få betala här i Sverige. Det synes mig vara den allra enklaste rättvisa, och det är högst oför-

*Ifrågasatt
utredning om
förvärf åt
staten af
malmfälten i
Gellivare
m. m.
(Forts.)*

klarligt, hvarför det nyssnämnda bolaget — det, som exploaterar malmbergen där uppe i Norrland — skall åtnjuta 40 procent lägre fraktsatser mot hvad andra svenska medborgare få betala. Jag skulle hemställa, att den ärade ordföranden i statsutskottet ville taga den saken i öfvervägande; ty den kan väl ändå icke vara rättvis eller öfverensstämmande med statens bästa.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 16 och 19 innevarande april bordlagda memorial, n:o 72, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

*Ang. stadgan-
den i nytt
reglemente för
riksgälds-
kontoret.*

Föredrogs ånyo statsutskottets den 16 och 19 i denna månad bordlagda memorial n:o 73, med förslag till åtskilliga stadganden att införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret.

Utskottet hade med föreliggande memorial öfverlämnat förslag till åtskilliga stadganden i det nya reglementet för riksgäldskontoret, hvilka stadganden angingo: riksgäldskontorets föremål; riksgäldskontorets skulder; riksgäldskontorets fordringar för de af dess medel utbetalda eller godtgjorda lån; riksgäldskontorets inkomster och öfriga tillgångar utom lånefordringarna; redovisningen af de till riksgäldskontoret ingående medel; fullmäktiges sammankomster; fullmäktige tillhörande särskilda åligganden och uppdrag; betjäningen vid riksgäldskontoret; behandlingen af frågor rörande tjänsteförsummelse m. m.; samt pensioneringen af riksgäldskontorets betjäning; äfvensom förslag till aflöningsstat för riksgäldskontorets tjänstemän och vaktbetjäning samt pensionsstat vid riksgäldskontoret;

och hade utskottet hemställt, att det nu öfverlämnade för-

slaget till stadganden samt aflönings- och pensionsstater vid riksgäldskontoret måtte af Riksdagen godkännas.

Ang. stadganden i nytt reglemente för riksgäldskontoret.
(Forts.)

Friherre Klingspor: Jag har intet särskildt yrkande att göra; men när jag ser på de handlingar, som åtfölja utskottets betänkande, så återfinner jag främst bland de s. k. byggnadslånen på sid. 31 ett lån till Västerås domkyrka för dess reparation på 28,000 kronor. Det utbetaltes redan på 1860-talet och det har flera gånger varit på tal äfven af herrar statsrevisorer. Det har då sagts, att det skulle återbetalas i den mån domkyrkans tillgångar det tillät. Jag har velat fästa uppmärksamheten på denna sak, ty enligt min åsikt är det ett uppenbart hän emot Riksdagen att alltjämt underlåta att inbetala denna skuld, hvarå tills dato inte ett öre inbetalats efter c:a 40 år.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren utskottets i föreliggande memorial gjorda hemställan.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets den 16 och 19 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 2, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning i fråga om löneförhöjning för småskolelärarinnor m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och lagutskottets den 16 och 19 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 3, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inrättande af särskild hofrätt för norra Sverige.

Ifrågasatt inrättande af särskild hofrätt för Norrland.

I en inom Första Kammaren af herrar *C. D. Uppström* och *J. Crusebjörn* väckt motion (n:o 28), uti hvilken herr *L. Berg* instämt, hade föreslagits, att Riksdagen måtte besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under ompröfning frågan om inrättande af särskild hofrätt för de norrländska länen eller vissa af dem samt efter verkställd utredning af jämväl samtliga öfriga frågor, som härmed kunde äga sammanhang, framlägga för Riksdagen det förslag, som af utredningen kan föranledas.

Tillika hade uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 9) herr *G. A. Ahlstrand* med flere hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t

Ifrågasatt täcktes föranstalta om utredning rörande inrättandet af en hofrätt
inrättande af i Norrland och därefter till Riksdagen inkomma med förslag i
särskild hof- ämnet.
rätt för
Norrland.

(Forts.)

Utskottet hade i förevarande utlåtande hemställt, att Riksdagen, i anledning af herrar Uppströms och Crusebjörns samt herr Ahlstrands m. fl. ofvannämnda motioner, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under ompröfning frågan om inrättande af särskild hofrätt för de norrländska länen eller vissa af dem samt efter verkställd utredning af jämväl samtliga öfriga frågor, som härmed kunde äga sammanhang, framlägga för Riksdagen det förslag, som af utredningen kunde föränledas.

Vid utlåtandet fanns fogad reservation af herrar *Hedenstierna, Ödman, A. Petersson, L. Eriksson* i Bäck och *J. Johanson* i Valared, hvilka hemställt, att herrar Uppströms och Crusebjörns samt herr Ahlstrands m. fl. förevarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föränleda.

Herr Hedenstierna: Då denna fråga nu förekommer i Riksdagen, kan jag icke underlåta att här i kammaren yrka afslag å utskottets hemställan, samt att såväl herrar Uppströms och Crusebjörns som herr Ahlstrands m. fl. förevarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föränleda.

Vår reservation är stödd hufvudsakligen på två skäl, först och främst därpå, att den ökning i antalet balanserade mål i Svea hofrätt, som förekommit under åren 1901 och 1902, enligt vår uppfattning icke är konstant, utan antagligen kommer att utjämnas, och vidare därpå, att någon förändring i afseende å landets indelning i hofrättsområden eller, med andra ord, inrättandet af en ny hofrätt endast bör ske i sammanhang med införande af en ny rättegångsordning.

Till utskottet hafva öfverlämnats åtskilliga statistiska uppgifter från motionärerna, och dylika äro till utskottets förfogande från annat håll. Utskottet har af dessa tyckt sig finna, att balanserna skulle blifva konstanta, och har därför ansett, att det skulle vara nödvändigt att vidtaga någon åtgärd för att rättskipningen skulle kunna blifva snabbare; och det har då synts utskottet lämpligt att förorda motionärernas förslag om inrättandet af en särskild hofrätt för de norra provinserna. Ser man emellertid närmare på dessa statistiska uppgifter, så finner man af de i utskottets utlåtande intagna uppgifterna ur hofrätternas arbetsredogörelser för de tio sistförflutna åren 1893—1902, att inom Svea hofrätt antalet afgjorda mål något minskats. De hafva nedgått från 5,689 år 1893 till 4,936 år 1892, och i följd däraf har också balansen ökat från 880 år 1893 till 1,315 år

1902, hvaremot i Göta och Skånska hofrätterna balansen ungefärligen är densamma som förut, dock med någon ökning under år 1902. Ser man vidare på de statistiska uppgifterna, så finner man, att det tidtals är en ökning i inkomna och afgjorda mål och tidtals en minskning i desamma. Det går upp och ned. Således är det icke att vänta, att målens antal alltid skall stå på samma höga siffra som nu, utan det kan mycket väl hända, att det sjunker. På sidan 10 igenfinnas statistiska uppgifter rörande totalantalet af samtliga mål, som under sista decenniet förekommit till handläggning särskildt hos hvarje hofrätt. Där se vi rörande Svea hofrätt en nedgång af målen. Under de första åren af årtiondet ökades de, men sedan har deras antal minskats så att slutsumman 5,192 år 1902 icke uppgick till hvad den var för år 1893. Det synes således icke vara någon fara för att balansen skall ökas. Icke heller i Göta och Skånska hofrätterna har målens antal ökat i någon särskildt hög grad.

*Ifrågasatt
inrättande af
särskild hof-
rätt för
Norrländ.
(Forts.)*

Vidare har man åberopat några statistiska uppgifter för de tio sista åren rörande antalet afgjorda tvistemål vid häradsrätterna och rådstufvurätterna i Norrland samt vid häradsrätter och rådstufvurätter inom Svea hofrätts hela jurisdiktionsområde äfvensom rörande erlagda vad inom de norrländska länen och inom hela jurisdiktionsområdet. Äfven af dessa uppgifter finner man, att målens antal gått nedåt under en viss tid och så gått upp under de sista åren. Man kan således icke heller här af få den uppfattningen, att det skall vara en så konstant ökning af balansen, att icke denna skall kunna arbetas undan. På sidan 19 förekomma statistiska uppgifter särskildt rörande vädjade mål åren 1900—1903. Äfven här visar sig en ökning, men under år 1903, det sista år, för hvilket några uppgifter föreligga, är det en liten minskning; det är alltså icke någon konstant ökning, utan uppgifterna tyckas snarare antyda, att ökningen är stadd på återgång. Enligt mitt förmenande är det en ren tillfällighet, att en ökning af de balanserade målen har förekommit.

Om man går till den berättelse, som herr justitiekanslern afgifvit till Kungl. Maj:t, så finner man där ett angifvande af de omständigheter, hvori man enligt hans uppfattning har att söka orsaken till denna ökning i antalet mål; där sägs, att ökningen af balansen i Svea hofrätt i viss mån berott därpå, att under år 1902 till hofrätten inkommit ett synnerligen stort antal svåra och vidlyftiga mål. Men det är ju ingenting, som borgar för att det fortfarande skall blifva fallet, att målen där skola blifva svårare än annorstädes. Det uppgifves i motionen, att det i allmänhet är svårare mål, som komma från Norrland än från de andra provinserna, och att det därför skulle vara nödvändigt att öka hofrätternas antal med en. Jag tror icke härför; ty det kommer nog icke svårare mål från Norrland än från de andra provinserna. Det saknas, såsom helt naturligt är, speciella upp-

*Ifrågasatt
inrättande af
särskild hof-
rätt för
Norrländ.*

(Forts.)

gifter om huru pass svåra målen i allmänhet varit, och man kan icke af statistiken bedöma, huruvida de varit särskildt svårare under år 1902 från Norrland än från det öfriga jurisdiktionsområdet.

Då det nu ifrågasatts inrättandet af en hofrätt för Norrland, så har uppfattningen hos motionärerna från Första Kammaren och från Andra Kammaren varit något olika. Motionärerna från Första Kammaren hålla sig hufvudsakligen vid den omständigheten, att målens antal ökats. De utgå därifrån, att det bör blifva en snabbare rättsskipning, och för vinnande af det målet anse de lämpligt, att en hofrätt inrättas i Norrland, men de angifva icke närmare, hvar denna skall förläggas, utan detta skulle bero på en blifvande utredning från Kungl. Maj:ts sida, och så långt skulle man ju möjligen kunna vara med dem. Men motionärerna från Andra Kammaren syfta tydligen på denna hofrätts förläggande till Umeå.

Skulle nu en hofrätt förläggas till Umeå, såsom man tyckes önska, och skulle de fyra nordligaste länen få sina mål dragna under denna hofrätt, så undrar jag mycket, huruvida invånarne i de två sydligare länen af dessa skulle finna sig särdeles belåtna med denna anordning; ty jag föreställer mig, att, då de kunna komma till Stockholm på en dag, men det till Umeå åtgår ungefär två dagar på järnväg, det icke skulle vara någon förbättring för dem, utan en försämring, då de i sina rättstvister nödgas besöka hofrättsstaden.

Motionärernas förslag att flytta en division från Svea hofrätt till Norrland samt att öka den hofrätt, som där skulle förläggas, med en division har af utskottet utvidgats på det sätt, att det vill spränga ut två divisioner från Svea hofrätt och flytta dem till Norrland, där de jämte en ny tredje division skulle bilda Norrlands-hofrätten. Enligt mitt förmenande skulle det vara synnerligt stor skada, om en domstol, så utmärkt som Svea hofrätt, skulle söndersprängas och en så stor del af densamma förvisas till en aflägsen landsdel. Det skulle skada hela ämbetsverket, och det skulle särskildt hämma utbildningen af alla de tjänstemän, som nu i stor omfattning få sådan i Svea hofrätt, till stor fördel äfven för andra ämbetsverk. Man vet allt för väl, att de personer, som arbeta i en landets centralpunkt, hafva lättare tillgång till alla möjliga utredningar som kunna uppsättas inom ämbetsverken, än i en aflägsen provinsstad, där man icke kan hafva en sådan syn på tingen, som i hufvudstaden. Det är alldeles tydligt, att ett ämbetsverk, som skulle förläggas till en så aflägsen landsdel, skulle lida skada däraf. Målen skulle icke heller kunna blifva så allsidigt behandlade. Motionärerna påstå vidare i sin motion, att det skulle fordras specialkunskaper för att handlägga de mål, som komma från Norrland. Det är möjligt, att det i viss grad fordras särskilda kunskaper härför, men Svea

hofrätt har hittills suttit inne med tillräckliga kunskaper för att kunna afgöra sådana mål och afgöra dem på ett för parterna fullt tillfredsställande sätt. Antagligen kommer det väl icke att blifva sämre hädanefter, om hofrätten får blifva kvar här.

Det har nämnts, att en hofrätt i Norrland skulle rekryteras hufvudsakligen med personer, som fått sin utbildning i Norrland. Detta vore icke någon fördel, ty det skulle leda till ensidighet. Jag finner det för min del ganska betänkligt att inrätta en sådan specialdomstol för Norrland, särskildt afsedd för norrländska förhållanden. Man kan då befara, att sådana mål, som icke speciellt afse norrländska förhållanden, skulle komma att blifva lidande, och dessutom — om det skall fordras en specialöfverdomstol för Norrland —, hvarför då icke äfven fordra en special högsta domstol för samma landsdel? För öfrigt vill jag fästa uppmärksamheten på, att själfva utredningen af målen i första hand sker och måste ske vid underrätterna och endast i mera sällan förekommande fall i öfverrätten.

Jag öfvergår så till det andra hufvudskälet, nämligen att domstolarnes omorganisation snart kommer att blifva en fråga på dagordningen och att det väl icke kan dröja synnerligen länge, innan vi hafva att vänta ett förslag i det afseendet. När vi såsom nu arbeta efter rättegångsordningen i en lag, tillkommen för 170 år sedan — eller år 1734 — en rättegångsordning, som sedermera icke blifvit synnerligen mycket förändrad under tidernas lopp, under det däremot lagen på alla andra områden följt med tidsandan och tidsutvecklingen, så är det tydligt, att det förestår och förestår ganska snart en behöflig omarbetning af rättegångsordningen. Lagberedningen har också varit betänkt härpå, och redan för åtskilliga år sedan utkom ett ganska digert betänkande, där denna svåra fråga upptogs till behandling. Jag föreställer mig, att den fråga, som närmast efter den nu under behandling varande bör stå på lagberedningens dagordning, är just frågan om en tidsenlig rättegångsordning. Vårt land behöver en sådan, och då denna fråga om inrättande af en hofrätt i Norrland icke är mera brådskande än att den kan anstå till dess frågan om en ny rättegångsordning framkommit, kan jag, i likhet med öfriga reservanter, icke se det ringaste skäl hvarför det just nu skall inrättas en hofrätt i Norrland, då man icke vet, huruvida en sådan kommer att behövas i de nordligare delarne af landet eller icke.

Hvad slutligen beträffar utskottets försök att nedbringa kostnaderna till en obetydlighet, så tror jag, att kostnaderna komma att ställa sig betydligt högre. Det är stor skillnad på att för tillfället anordna en hofrätt och att uppsätta en sådan som skall fortfara en längre tid. Därtill fordras betydligt mycket större kostnader än utskottet har beräknat.

På de skäl, som jag nu anfört, och då Kungl. Maj:t icke

*Ifrågasatt
inrättande af
särskild hof-
rätt för
Norrland.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
inrättande af
särskild hof-
rätt för
Norrländ.
(Forts.)*

lärer underlåta att, om så skulle erfordras, låta utreda frågan om bästa sättet för afhjälpande af hofrätternas arbetsbalans och vidtaga därför erforderliga åtgärder, vidhåller jag mitt yrkande om afslag å utskottets hemställan; och påyrkar jag bifall till min reservation.

Friherre Palmstierna: Den föregående talaren, liksom de öfriga reservanterna, stöder sig hufvudsakligen på två skäl.

Det ena är att den ökning i målens antal, som visat sig under åren 1901—1902, kunde vara tillfällig. I detta afseende säger utskottet på sidan 11: »Den på hofrätternas arbetsredogörelse grundade utredning, som innehålles uti justitiekanslerns ofvanintagna berättelse, synes gifva vid handen, att under år 1902 för rikets samtliga hofrätter inträdt en betydlig stegring i antalet af vid hofrätterna handlagda mål, ett förhållande, som möjligen — utskottet säger »möjligen», men tänker »troligen» — »har sin förklaring uti den under år 1901 genomförda förändring i rättegångsordningen i fråga om skyldighet för part att vid fullföljd af talan mot underrätts beslut fullgöra prestanda». Detta har vid alla hofrätterna vållat en högst betydlig ökning af målens antal, och det är mångas öfvertygelse, att detta kommer att fortvara.

Det andra skälet är, att man skulle vänta med inrättandet af denna hofrätt, därför att det vore fråga om en reform af vår rättegångsordning. Ja, det är sådana skäl, som alltid äro goda att taga till, när man vill skjuta upp en fråga. Jag tror, att om vi skola vänta till dess denna reform är genomförd, så få vi allt vänta ganska länge, och äfven efter denna reforms genomförande komma vi att behöfva hofrätter, föreställer jag mig, i synnerhet efter de vackra vitsord öfver deras verksamhet, som den föregående talaren gaf Svea hofrätt.

Men vid försvaret af utskottets betänkande skulle jag egentligen börja med hvad utskottet slutar med på sidan 20, nämligen »att Norrländ har ett berättigadt kraf på en förändring af den nu rådande ordningen för rättsskipningen i andra instans», hvilket beror därpå, att »de långa afstånden till Svea hofrätt och därmed följande dryga kostnader för färder dit utgöra nu ofta ett hinder för norrländsk part, som vill hafva mål pröfvadt i högre instans, att muntligen afhandla detsamma med ombudet vid hofrätten eller att vid denna rätt få vittnen afhörda, en olägenhet, som kommer att göra sig alltmer gällande i den mån hofrätterna komma att begagna den dem genom 1901 års ändring i rättegångsordningen lämnade rätt att till vinnande af upplysningar anställa muntliga förhör med parterna». Detta vållar naturligtvis högst betydliga både kostnader och besvär.

Vidare var det fråga om de särskilda norrländska förhållandena, som göra, att målen blifva särdeles svåra och vidlyftiga,

skogsfrågor, vattenrättsfrågor, flottningsmål m. m. Det har framhållits af den föregående talaren, att dessa mål hitintills blifvit på ett utmärkt sätt afdömda af Svea hofrätt, hvilket jag icke på något vis vill bestrida. Men det är tydligt, att personer, som känna till dessa förhållanden och ofta handlägga sådana mål, skola afdöma dem, visserligen icke bättre, men hastigare, och således blir det besparing i tid, och balansen blir icke så stor.

Men framför allt anser jag mig böra framhålla, att det är ett viktigt statsintresse — icke blott ur ekonomisk, utan äfven ur nationell och kulturell synpunkt — att söka sammanbinda detta stora, relativt nya Norrland med det gamla Sverige. På senare tider har det mycket talats om Norrland, det har också blifvit af Riksdagen väl behandladt, och intresset för Norrland har vuxit. Men jag misstänker, att hos många ännu finnes den missuppfattning, som skapades af de gamla skolkartorna, där Norrland framställdes i reducerad skala i ett hörn, så att man icke fick klart för sig, huru stort Norrland verkligen är i förhållande till det öfriga Sverige. Man bör alltid använda kartor, där hela landet är i samma skala; först då får man klart för sig, huru ofantligt stort Norrland är i förhållande till det öfriga Sverige.

Denna fråga om en hofrätt i Norrland är icke ny, utan nya lagberedningen yttrade år 1884 — och däri instämde förstärkta lagberedningen år 1887 —, att frågan om inrättandet af en särskild hofrätt för Norrland borde utan uppskof tagas under ompröfning. Det är 20 år sedan nya lagberedningen uttalade detta; och år 1896 framhöll statsutskottet, att det borde blifva en hofrätt i Norrland. Men på dessa 20 år har mycket skett i Norrland — jag afser icke blott den ekonomiska utvecklingen, bygandet af järnvägar, industriens uppblomstring, utan folkmängden har också på dessa 20 år vuxit fyra gånger så hastigt i Norrland som i det öfriga Sverige. Af de omkring 5,000 mål, som Svea hofrätt årligen afgör, komma, enligt statistiken, ungefär 30 à 40 procent från de fyra öfre norrländska länen. Då så härtill kommer den omständigheten, att dessa mål i allmänhet äro af en vidlyftigare och svårare beskaffenhet, så kan man säga, att nära 50 procent af arbetet afser norrländska förhållanden. Nu har balansen stigit år från år, och den har ytterligare stigit från år 1902 till år 1903. År 1902 utgjorde den 1,315 mål, men år 1903 hade den stigit till 1,409 mål. Detta är naturligtvis alldeles för mycket; det går för långsamt, och jag har äfven i tidningarna sett, att Svea hofrätt begärt en åttonde tillfällig division för att bortarbета balansen. Men om man ser på huru balansen fortfarande stiger, så är det alldeles tydligt, att denna åttonde division icke blir någon tillfällig division, utan alltjämt kommer att behövas, och jag tror, att de, som känna till hofrättsarbetet, inse, att redan en hofrätt på sju divisioner är en väl tung appa-

*Ifrågasatt
inrättande af
särskild hof-
rätt för
Norrland.
(Forts.)*

Ifrågasatt inrättande af särskild hof-rätt för Norrland. rat, och att en hofrätt på åtta divisioner är ännu tyngre, när det gäller befordringsfrågor och dylikt.

(Forts.) En fråga, som är mycket viktig, är kostnadsfrågan. De två divisionerna, som skulle tagas från Svea hofrätt, äro skyldiga att flytta till Norrland och kosta naturligtvis ej mera där än här. Och om jag går ut ifrån, att Svea hofrätt bör kunna fullgöra hvad den skall göra och ingen balans där ifrågakomma, behöfver den en ny division. Den ställer sig fullkomligt lika dyr i Stockholm som i Norrland. Således med afseende på de dömande blir det samma kostnad. Så tillkomma en president, nödigt antal tjänstemän utom divisionerna och en byggnad. Ja, hvad byggnaden beträffar ha vi ju byggt för andra ämbetsverk, seminarier o. s. v., och vi få väl då bygga för en ny hofrätt också.

Det har talats om förhållandena i Jönköping m. fl. städer i relation till Umeå. Utskottet har emellertid ej uttalat någon åsikt, hvar den nya hofrätten skulle ligga, utan velat låta detta bero på utredning hos Kungl. Maj:t. Att en flyttning måste gå för sig har ju visats, då en division förut har flyttats från Göta hofrätt, och man fick därmed låta sig nöja. Men motståndet ligger naturligtvis hos alla dessa, som skola flytta från Stockholm till Norrland. Det är ju alldeles naturligt, att de icke gärna vilja flytta. Det har framhållits af den förrre talaren, att förhållandena i Norrland och väsentligen städerna äro sådana, att man icke kan antaga, att hofrätten skulle blifva besatt af fullt dugligt folk, utan att det skulle blifva endast tarfligare element. Det är en invändning, som man nog får höra, men jag tycker, att det gått väl långt, om svenska folket kommit därhän i veklighet, att icke rättvisan skulle kunna på alla håll hafva sin gilla gång utan nutidens alla bekvämligheter.

Jag röstar för bifall till utskottets förslag.

Herr Cavalli: Utskottets ordförande, som nyss slutade sitt anförande, sade, att reservanternas för sin reservation anförda hufvudsakligen två skäl. Jag skall tillåta mig att till de skälen lägga ett tredje, som är af principiell art. Mina herrar, hvad gäller den fråga, som här föreligger i den oskyldiga formen af förslag om en skrivelse till regeringen? Jo, mina herrar, hvarken mer eller mindre, än att, om kamrarna godkänna skrivelseförslaget, de i och med detsamma beslutit inrättandet af en ny hofrätt i Norrland. Ingen kan förneka, att den konsekvensen kommer att dragas och måste dragas, och Riksdagen är bunden vid att inrätta en hofrätt i Norrland. Jag tillåter mig då att till kammaren göra en vördsam fråga: är detta formen, är detta ordningen för bestämmande af inrättande af ett ämbetsverk? Vi hafva här i svenska Riksdagen kommit in på en väg af fattande af beslut på förhand genom skrivelser. Som jag förut många gånger framhållit och fortfarande framhåller, förrycker

sådant pröfningen af en sak och innebär afgörande på förhand vid en tidpunkt, då man ej kan se något förslag utarbetadt. Det anmärktes här om dagen, med fog måhända, mot ett förslag, som då förelåg från ett utskott, att man ej kunde taga det därför, att vissa anvisningar, vissa formulär icke voro utarbetade. Jag underkände icke betydelsen af det skälet. Det var ett skäl, för hvilket jag böjde mig. Men om det skälet var befogadt, måtte det väl vara ännu mera befogadt, att ingen kan förutse, hvart denna skrifvelse leder. Ty man kan ej öfverskåda utgiften, man kan ej bedöma saken i vidare mån, än att vi i dag principiellt binda oss vid beslutet utan någon undersökning och föregående utredning af de förhållanden, som böra vara kända vid fattandet af ett så viktigt beslut.

Och så en sak till, mina herrar! Är behofvet af en hofrätt i Norrland stort, kräfves det, att en sådan hofrätt inrättas snart, tillhör det regeringen att därom väcka förslag. Och jag förutsätter, att regeringen i detta fall, när den pröfvar det behofvet vara oafvisligt, icke underlåter att förelägga Riksdagen förslag till en ny hofrätt.

Det är på dessa principiella grunder jag förenar mig i reservationen, ehuru väl jag alltför väl vet, att det här i Riksdagen just icke är mycken utsikt att få afslag på ett önskemål, som kommer från Norrland.

Herr Annerstedt: Det torde vara obestriddigt, att frågan om inrättande af en ny hofrätt i landet står i det allra närmaste sammanhang med frågan om den rättegångsordning, som skall tillämpas. Det torde icke kunna förnekas, att under nu gällande rättegångsordning det är för parten tämligen likgiltigt, i hvilken stad den hofrätt är belägen, där han skall fullfölja sin talan, eller kanske rättare sagdt: afståndet från hans hemort till denna stad spelar för honom en mycket ringare roll än den frågan, huruvida han kan vara förvissad om, att i den stad, där hofrätten är belägen, hafva lätt att, fastän han själf där icke har närmare bekantskaper, kunna förskaffa sig ett pålitligt och erfaret ombud, som kan utföra hans talan. I de allra flesta fall är han hänvisad att begagna sig af ett sådant ombud, och erfarenheten lär, att för en person, som saknar bekantskaper i de olika hofrättsstäderna, det är ofantligt mycket lättare att få ett lämpligt ombud i Stockholm än att finna reda på ett sådant i Jönköping och Kristianstad. Det är också anledningen till, att, som herrarne erinra sig, de provinser, som det var fråga om att öfverflytta från Svea till Göta hofrätts jurisdiktion, allmänt uttalade sig mot en sådan öfverflyttning. Då man vill tillämpa denna regel på norrländska förhållanden — och regeln gäller nog där likaväl som för landet i öfrigt —, är det för norrlänningarne, så vidt de icke äro bosatta i den stad, där den blif-

*Ifrågasatt
inrättande af
särskild hof-
rätt för
Norrland.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
inrättande af
särskild hof-
rätt för
Norrländ.
(Forts.)*

vande hofrätten skall få sitt säte, eller denna stads närmaste omnejd, ojämförligt mycket viktigare att vara säkra på att kunna förskaffa sig ett skickligt ombud i hofrättsstaden, äfven om bref och fullmakter skulle passera lång sträcka på järnväg, än att vara hänvisade till ett ringare antal rättegångsombud i den norrländska hofrättsstaden. Det kommer därför efter min tro att visa sig, att, om till följd af denna skrifvelse en hofrätt skulle bli inrättad t. ex. i Umeå, de båda provinser, hvilka en föregående talare här anfört, sedan någon tid gått, skola finna sig hafva mycket svårare att lämpligen och med minsta besvär utföra sin talan i andra instans, än de nu hafva i Stockholm, så att det torde lätt kunna hända, att tillfredsställelsen öfver den åstadkomna förändringen blir måttlig i stora delar af Norrländ.

Nu vill jag genast tillägga, att denna fråga får ett fullständigt annat läge, i samma stund landet besluter sig för att reformera rättegångsförfarandet i andra instans. Det är att hoppas, att, när den frågan föreligger för Riksdagen, åsikterna utvecklade sig därhän, att en förändring till muntlighet och omedelbarhet vid förfarandet i andra instans icke skall möta det kompakta motstånd från landets invånare, såväl jurister som icke jurister, som gjordes däremot för ett tiotal år tillbaka. Det var också anledningen till, att såväl lagberedningen som förstärkta lagberedningen upptogo tanken på en hofrätt i Norrländ. Men — märk väl! — detta var under förutsättning af ett annat rättegångsförfarande. Från själfva rättegångsförfarandet tror jag således icke några skäl kunna hämtas, som skulle tala för att under nuvarande förhållanden inrätta en ny hofrätt i Norrländ, då inrättandet af denna hofrätt i verkligheten torde vara förbundet icke allenast med fördelar, utan äfven med betydande olägenheter. Dessa ligga i öppen dag.

Det kan icke hjälpas, att det kommer att blifva svårt att alltid kunna rekrytera denna hofrätt med personer, som äro lämpliga och villiga att där inträda och emottaga tillfälliga förordnanden. Hvarför går detta så lätt i Stockholm? Jo, därför att desse unge blifvande fiskaler och adjunkter i hofrätten under mellantiden, när de vänta på detta sitt första förordnande, hafva en mångfald af tillfällen här i staden att skaffa sig de inkomster, som för dem äro oundvikligen nödvändiga, såvida de skola kunna uppehålla sig i afbidan på att få någon ersättning för sitt arbete i hofrätten. Erfarenheten härom förefinnes alldeles omedelbart inpå oss. Alla dessa platser i Riksdagen, i statsrevisionen, i kommittéer och vid andra förefallande behof, som beklädas af unga jurister, äro exempel därpå, och dessa platser, hvilka gifva dem, som få dylika förordnanden, tillfälle till inkomst, göra, att skickliga jurister gå här och finna sig i att vänta, tills deras ordning kommer att i hofrätten få sina första förordnanden. Dessa utgöra således en stamtrupp, från hvilken hofrätten rekryteras.

Det är naturligt, att i en så liten stad som — om det tillåtes mig att taga ett exempel — Umeå, som ligger någorlunda centralt inom den blifvande hofrättens jurisdiktionsområde, alla sådana tillfällen till extra förtjänst för nyblifna jurister skola helt och hållet saknas. Det kommer därför vid denna hofrätt att vara förenadt med svårighet att besätta de förordnanden, som äro behöfliga, på ett fullt tillfredsställande sätt. Denna svårighet kommer naturligtvis att bortfalla vid en blifvande ombildning af rättegångsordningen, ty då är väl gifvet, att det skall åstadkommas en förändring i det nu förefintliga, för oss egendomliga förhållandet, att aflöningsförmånerna i första instansen äro så betydligt bättre, än de äro i andra instansen. Jag tror mig icke behöfva vidare utveckla, utan det förefaller mig ligga i öppen dag för kammarens ledamöter, att så verkligen skall blifva förhållandet, att rekryteringen i denna hofrätt nog kommer att blifva förenad med vissa svårigheter. Man kan icke åberopa jämförelsen med förhållandena i Jönköping och Kristianstad. Ty Kristianstad ligger i en provins med korta afstånd och lifiga förbindelser och är en synnerligt tilldragande uppehållsort för provinsens egna barn. Likaså hafva i Jönköping på grund af en långvarig utveckling förhållandena därstädes blifvit sådana, att äfven besättandet af platserna i sistnämnda hofrätt låter sig nöjaktigt göras.

Är nu sålunda från denna sida sedt tillkomsten af en ny hofrätt visserligen icke förenad med endast fördelar, vågar jag påstå, att den fördel, som åberopats, att, om en hofrätt blefve förlagd i Umeå, domarne där skulle vara bättre skickade att afgöra de så kallade norrlandsfrågorna än för närvarande domarne i Svea hofrätt, icke skall vinnas. Förhållandet är nämligen det, att man icke må tro, att flottningsmål, skogsmål eller andra af de så kallade norrlandsmålen äro af beskaffenhet, att dylika mål icke förekomma i de öfriga delarne af landet. De förekomma visst där likaväl som i Norrland. Skillnaden är endast den, att, uppskattade i penningvärde, i tusentals kronor, de norrländska målen skulle i den betydelsen kunna sägas vara större och viktigare än de andra. Men från juridisk synpunkt är t. ex. en skogsafverkningstvist i en annan landsdel precis densamma för den, som skall afgöra den, som en skogsafverkningstvist i Norrland.

Den uppfattning, att hänsyn till begreppet Norrland skulle kräfva att i denna provins inrättas en hofrätt, för att någon sorts likställighet mellan densamma och det öfriga landet skulle åstadkommas, synes mig slutligen icke vara riktig. Det är nämligen så, att hvarje provins kan vara fullkomligt belåten med, att de institutioner, som finnas för rättsskipningen i landet, äro fullt tillräckliga att fylla sitt ändamål. Platsen, där de äro belägna, kan ju vara ganska ligkiltig.

*Ifrågasatt
inrättande af
särskild hof-
rätt för
Norrland.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
inrättande af
särskild hof-
rätt för
Norrländ.
(Forts.)*

Hvad angår skälet, att förhållandena i Svea hofrätt skulle kräfva inrättandet af en ny hofrätt för att minska dess arbetsbörda, vill jag framhålla, att, så vidt de för handen varande uppgifterna utvisa, det icke finnes något, som talar för att den balans, som för närvarande finnes i Svea hofrätt, är af svårare beskaffenhet, än att den kan genom tillfälliga extra krafter afhjälpas, och det är att märka, att en extra division nedtynger icke hofrättens administrativa arbete. Den sysselsätter sig med afgörande af vädjade saker och deltager alls icke i hofrättens plenum eller administrativa frågor om underdomares förordnanden och dylikt. Således kan den omständigheten, att Svea hofrätt för närvarande har behof för längre eller kortare tid af en extra division, icke tala för inrättandet af en ny hofrätt.

På dessa skäl synes mig kammaren icke böra bifalla det ifrågavarande skrifvelseförslaget, utan bifalla reservanternas hemställan, hvartill jag tillåter mig yrka bifall.

Herr Uppström: Jag skall be att till en början få vända mig emot en föregående ärad talare, som yttrade bland annat, att det nu för tiden är så lätt att få en norrländsk fråga igenom. Huru pass sant det är, vill jag icke yttra mig om, men nog är det sant, att den fråga, som här är före, är för Norrland ganska viktig. Det är dock icke uteslutande en lokal norrlandsfråga, ty så länge Norrland är en ledamot af Sveriges rike, är det en riksangelägenhet, att rättsskipningen i Norrland blir så väl utförd som möjligt. Det är vidare en angelägenhet för den del af Sverige, som för närvarande lyder under Svea hofrätts jurisdiktion, ty under Svea hofrätt är för närvarande öfverarbete, den hinner icke med hvad den bör göra. En balans har förefunnits sedan flere år tillbaka och den har blifvit så stor, att man har börjat tänka på, om den icke bör afhjälpas på något mera radikalt sätt. Då nu, enligt hvad man vet från de sista dagarne, sju divisioner i Svea hofrätt icke räcka till, utan begäran kommer att aflåtas, om icke den redan är afsänd, om inrättande af ytterligare en åttonde division och tillika erinrar sig, huru två af de nuvarande divisionerna kommit till, har man ytterligare stöd för sitt antagande, att hofrätten inom ett större eller mindre antal år kommer att få en åttonde ordinarie division. För längre tid tillbaka arbetade Svea hofrätt med fem ordinarie divisioner. För ett par och trettio år sedan kom en sjätte division. Den blef så småningom ordinarie. Det hjälpte icke: hofrätten måste förstärkas en gång till, och den sjunde divisionen blef ordinarie. Med den åttonde divisionen kommer att gå på samma sätt.

Det har redan blifvit anmärkt mot reservanternas yrkande, att ett så pass stort ämbetsverk är efter våra förhållanden ovanligt, och att man kan draga i tvifvelsmål, huruvida det kan vara nyttigt att hålla en så stor personal under ett enda chefskap,

och om icke själfva storleken af ämbetsverket gör, att detta faller sönder af sin egen tyngd. Om denna fråga icke kan med nej besvaras, ligger däruti efter mitt förmenande ytterligare ett skäl, då, om man finner en sönderdelning nödvändig och icke gärna kan förlägga två domstolar af samma klass i samma stad, den ena utom sitt jurisdiktionsområde, den tanken ju ligger nära till hands, att den ena skall flyttas och naturligtvis då flyttas till en ort, där den har fullt tillfälle till arbete och verksamhet. I det afseendet har utskottet icke sagt något om hvar det ansett, att den nya hofrätten, om den nu skulle komma till stånd, borde förläggas. Det har med flit underlåtit det och öfverlämnat det åt Kungl. Maj:t att föreslå. Jag kan därför så mycket hellre förbigå hvad af talare här i kammaren yttrats om en uppgifven stads större eller mindre lämplighet som hofrättsstad.

Det har vidare sagts, att, om kammaren nu skulle gifva sitt bifall till utskottets betänkande, den därigenom skulle hafva bundit sig vid att bifalla ett Kungl. Maj:ts förslag om en ny hofrätt.

Jag vet nu icke, om denna slutsats är fullt logisk. För öfrigt kan jag icke förstå, att utskottets förslag skulle föranleda Kungl. Maj:t att framställa proposition i det hänseendet; ty utskottet föreslår allenast, att Riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla, »det Kungl. Maj:t täcktes taga under ompröfningsfrågan om inrättande af särskild hofrätt för de norrländska länen eller vissa af dem samt efter verkställd utredning af jämväl samtliga öfriga frågor, som härmed kunna äga sammanhang, framlägga för Riksdagen det förslag, som af utredningen kan föranledas». Jag föreställer mig, att, om en sådan skrifvelse inkommer till Kungl. Maj:t, Kungl. Maj:t låter utreda äfven, huruvida de olägenheter, för hvilka man vill råda bot, kunna afhjälpas på ett fördelaktigare sätt än genom inrättande af en ny hofrätt, och, därest så finnes vara fallet, väcker förslag om de åtgärder, hvilka för ändamålets vinnande äro de lämpligaste. Väcker åter Kungl. Maj:t proposition om inrättande af en ny hofrätt, torde sådant icke ske utan fullgoda och giltiga skäl.

Gentemot hvad i motionerna nämnts därom, att nya lagberedningen skulle hafva yttrat sig till förmån för inrättande af en särskild hofrätt i Norrland, har här sagts, att detta lagberedningens yttrande skulle vara föranledt endast af vissa nyheter, som man ville ha in i en ny rättegångsordning. Detta resonemang kan jag icke förstå. Jag har här i min hand nya lagberedningens betänkande och ber att därur få uppläsa ett par rader. Nya lagberedningen hade förutsatt, att enligt den nya rättegångsordningen muntlig process skulle införas äfven i öfverinstans, men tillägger, efter vidare ordande i ämnet, följande: »Hvad här blifvit anfördt bör dock enligt beredningens åsikt ingalunda föranleda därtill, att all fråga om utflyttning eller fördelning af de

*Ifrågasatt
inrättande af
särskild hof-
rätt för
Norrland.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
invättande af
särskild hof-
rätt för
Norrländ.
(Forts.)*

nuvarande hofrätterna förfaller». Omedelbart efter dessa ord följer sedan lagberedningens i motionen åberopade uttalande. Jag tror således, att man har anledning säga, att lagberedningen yttrat sig till förmån för en ytterligare sönderdelning af hofrätterna äfven under nuvarande förhållanden.

Slutligen har äfven yttrats, att man skulle vänta på och hafva skäl att vänta på införandet af en ny domstolsorganisation. Men denna nya organisation lär icke vara att förvänta så snart, som man här tycks tro; ty för närvarande pågå inga arbeten i den riktningen. Lagberedningen är sysselsatt med en annan del af sin uppgift; och för några år sedan hörde man yttras, att arbetena å en processreform komme att tills vidare ligga nere.

Under sådana omständigheter, och då det synes äfventyrligt att låta de nuvarande, efter min och mångas uppfattning, snart sagdt oeffterrättliga förhållandena längre fortfara, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad sammansatta stats- och lagutskottet hemställt i utlåtandet n:o 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 37;

Nej — 80.

Föredrogs å nyo sammansatta bevillnings- och lagutskottets den 16 och 19 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 1, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag till afhjälpande af vissa missförhållanden i afseende å stämpelbeläggning af köp af fast egendom m. m.

Om utredning i syfte att afhjälpa vissa missförhållanden vid stämpelbeläggning af fastighetsköp.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 122, hade herr *G. M. Sandin* tillika med tre andra af kammarens ledamöter föreslagit, att Riksdagen ville ingå till Kungl. Maj:t med underdånig anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga sådana lagbestämmelser, som vid straffpåföljd förbjöde att vid köp af fast egendom i köpehandlingen därom utsätta en mindre köpeskillning än den i verkligheten därför betingade.

Till gemensam beredning med förenämnda motion hade utskottet förehaft en inom Andra Kammaren af herr *A. F. Burman* väckt motion, n:o 123, hvari föreslagits, att Riksdagen ville uti skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes taga under ompröfning, huruvida och i hvilken mån i motionen anmärkta missförhållanden i afseende å stämpelbeläggning af fastighetsköp måtte kunna afhjälpas, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill denna pröfning kunde föranleda.

Utskottet hade i anledning af förevarande motioner hemställt, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under ompröfning, genom hvilka åtgärder här ofvan anmärkta missförhållanden i afseende å stämpelbeläggning af fastighetsköp må kunna afhjälpas, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill denna pröfning kan föranleda».

Vid utlåtandet var afgifven reservation af herrar *Wester* och *Söderberg*, hvilka dock ej angifvit sin mening.

Herr *Wester*: Här föreligger åter ett förslag om skrifvelse till Kungl. Maj:t, utan att vare sig motionärerna eller utskottet kunnat föreslå något sätt eller någon väg, hvarpå de rådande och öfverklagade missförhållandena, här i afseende å stämpel vid fastighetsköp, skola kunna afhjälpas.

Jag ber först att få erinra därom, att denna fråga redan förut varit föremål för utredning genom Kungl. Maj:t, och att det var i anledning af en kunglig proposition, som Riksdagen antog bestämmelser i ämnet, hvilka sedermera vid 1894 års riksdag rättades i visst hänseende till den nuvarande lydelsen.

Men, säger man, staten går nu förlustig stora stämpelbelopp

Om utredning i syfte att afhjälpa vissa missförhållanden vid stämpelbeläggning af fastighetsköp.
(Forts.)

vid fastighetsförsäljningar och upplåtelse af afverkningsrätt till skog; därför måste rättelse ske. Jag tror emellertid, att det icke är så farligt med den saken. Taxeringsnämnderna draga nämligen försorg om, att fastigheternas taxeringsvärden undan för undan höjas. Huru kan där staten lida minskning i stämpelinkomst? Om köpeskillingen är lägre än taxeringsvärdet, så får ju staten stämpel å högre belopp än köpeskillingen; i de fall åter, då köpeskillingen är högre än taxeringsvärdet, kunna visserligen fall förekomma, där stämpel endast erlägges för detta värde, men för sådana underslef finnas redan förut nödiga straffbestämmelser.

Hvad därefter angår de mycket omtalade afverkningskontrakten å skog, så är ju redan nu förhållandet, att, så fort dylik handling uppvisas inför vederbörlig myndighet för vinnande af in-teckning eller dylikt, densamma stämpelbelägges. Om åter handlingen icke uppvisas inför myndighet, huru skall man då kunna vinna någon effektiv kontroll? Det kan ju tänkas, att två personer, som sluta aftal om upplåtelse af skog för afverknin-g, göra det på det gamla, hederliga svenska sättet endast med ord och handslag. Huru skall stämpelbeläggning kunna ske i sådant fall? Utskottet säger också själf: »Medgifvas måste visserligen, att effektiv kontroll öfver stämpelafgiftens behöriga utgörande icke torde kunna anordnas». Detta har utskottet själf erkänt, men vill ändock skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning af frågan. Är det tänkbart, att Kungl. Maj:t skall kunna åstadkomma en bättre förordning än den nu gällande, då utskottet bestämdt förklarar, att sådan *icke kan* åstadkommas. Det skulle förefalla mig högst egendomligt, om Riksdagen verkligen ville skriva på det sättet till Kungl. Maj:t i fråga om bestämmelser, hvilka, såsom redan sagts, tillkommit just efter utredning hos Kungl. Maj:t.

För öfrigt bör man göra sig reda för, om man här skulle vinna rättvisa i alla förhållanden. Jag tänker mig en person, som sköter sin skog rationellt och tager blott den årliga tillväxten, men icke vill afverka denna själf utan gör upp därom med annan person. Skulle det då vara rättvist, att denna upplåtelse af afverkningsrätten stämpelbelades? Det vore detsamma, som om jordbrukaren skulle erlägga stämpel för hvarje tunna spannmål, som »afverkades» å egendomen.

Af dessa skäl anhåller jag att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Tillberg: Det torde ju kunna hända, att det föreliggande utskottsbetänkandet i många afseenden är bristfälligt; men anledningen härtill är att söka däri, att utskottet till sitt förfogande för frågans utredning haft ett mycket ofullständigt material.

En sak är dock alldeles uppenbar, nämligen att statsverket genom det sätt, hvarpå öfverlåtelsen af skogsmark ordnas vid fastighetsförsäljningar, undandrages ganska stora stämpelbelopp. Det är fullt lagligt, att en person säljer ena dagen sin skog och den andra dagen sin fastighet i öfrigt, i stället för att sälja dem i ett. Men i förra fallet får staten i stämpel kanske blott fjärdedelen af hvad den skulle hafva fått i det senare fallet. För min del är jag öfvertygad, att de belopp, som på detta sätt undandragits statsverket, sedan karteringen af afverkningskontrakten upphörde, äro oerhördt stora.

Jag kan ej heller inse någon anledning, hvarför icke dessa kontrakt skulle karteras. Skogens värde är ju förbundet med fastighetens intill det ögonblick, då skogen säljes, men skiljes då godtyckligt därifrån och betraktas som lös egendom. Detta innebär en uppenbar orättvisa; och endast däri finner jag fullgiltig anledning för en skrifvelse till Kungl. Maj:t i ämnet.

Den förre ärade talaren sade, att man lämnat alldeles obestämdt, på hvad sätt saken skulle ordnas. Jag ber att i det afseendet endast få återöfva, att kartering af dylika kontrakt förut ägt rum, och att det icke var förbundet med några svårigheter i afseende å reglerna för karteringen, som föranledde dess upphäfvande, utan skälet var, att man af finansiella skäl ansåg sig kunna undvara denna beskattning. Saken torde mycket lätt kunna ordnas.

I ett afseende hade den förre talaren rätt, nämligen däri, att bestämmelserna ej kunna blifva fullt effektiva. Men därmed har utskottet menat endast, att kartering icke kan ske i de fall, där en eller annan mindre skogspark upplåtes utan skriftligt aftal. En och hvar, som något sysslat med affärer, vet emellertid, att det skriftliga aftalet är så betydelsefullt för en klok affärsdrift, att sådan form i de flesta fall måste anses nödvändig. En skyldighet att registrera dylika afhandlingar skulle säkerligen bidra till en fortsatt utveckling i sådan riktning inom affärlifvet, hvilket måste anses fördelaktigt; och jag tror icke, att därefter någon skulle våga försöket att undandraga sig registrering.

Af dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Om utredning i syfte att afhjälpa vissa missförhållanden vid stämpelbeläggning af fastighetsköp.
(Forts.)

Den, som bifaller hvad sammansatta bevillnings- och lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 42.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 16 och 19 i denna månad bordlagda memorial n:o 8, i fråga om ändringar i bankoreglementet, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

*Lagförslag
ang. handel
med konst-
gjorda
gödselmedel.*

Föredrogs ånyo lagutskottets den 16 och 19 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 44, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående handel med konstgjorda gödselmedel, dels ock två med föranledande af nämnda proposition väckta motioner.

Genom proposition, n:o 43, af den 29 januari 1904 hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

»Lag angående handel med konstgjorda gödselmedel.

1 §.

Enhvar, som för egen eller annans räkning idkar handel med konstgjorda gödselmedel, vare, ehvad sådant af köparen påfordras eller icke, pliktig att, senast då varan till köparen levereras, aflämna ett af säljaren underskrifvet garantibevis, innehållande köparens namn, den försålda varans myckenhet och

benämning, det i 2 § omförmälda märke samt uppgift om varans halt af värdebestämmande ämnen.

Närmare föreskrifter, huru halten af värdebestämmande ämnen skall angifvas, så ock angående garantibevisets affattning i öfrigt meddelas af Konungen.

*Lagförslag
ang. handel
med konst-
gjorda
gödselmedel.
(Forts.)*

2 §.

Försäljes gödselmedlet i säck, kärl eller annan fast förpackning, låte säljaren å förpackningen anbringa ett lätt i ögonen fallande märke, i korthet angifvande säljarens samt varans namn äfvensom varans halt af värdebestämmande ämnen. Detta märke skall upptagas jämväl i räkning, som å varan utfärdas.

3 §.

Benämning, hvarunder vara i garantibevis angifves, må ej vara vilseledande i afseende å varans beskaffenhet och ursprung.

4 §.

Underlåter säljare af konstgjorda gödselmedel att till köparen aflämna garantibevis, som i 1 § sägs, eller att iakttaga hvad enligt 2 § honom åligger, straffes med böter högst ettusen kronor.

5 §.

Finnas de angående såld varas beskaffenhet i garantibeviset lämnade uppgifter vara oriktiga eller har säljaren låtit öfverträdelse af hvad i 3 § är stadgadt komma sig till last, straffes säljaren med böter från och med tjugufem till och med tvåtusen kronor, där ej förbrytelsen är i allmänna strafflagen med straff belagd.

Uppgift om varans beskaffenhet skall ej anses oriktig, där ej afvikelsen från garantibeviset öfverstiger af Konungen fastställt analyspelrum.

6 §.

Förbrytelser mot denna lag åtalas vid allmän underrätt i den ort, där säljaren idkar sin rörelse. Sådant åtal må af allmän åklagare utföras.

7 §.

Böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalla kronan. Har allmän åklagare åtalet utfört, tage dock han två tredjedelar af

Lagförslag
ang. handel
med konst-
gjorda
gödselmedel.

böterna; finnes särskild angifvare, tage han hälften af åklagarens andel.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, förvandlas de efter allmän strafflag.

(Forts.)

8 §.

Öfverenskomma säljare och köpare, att betalning för gödselmedel skall erläggas efter den mängd af värdebestämmande ämnen, varan vid undersökning befinnes innehålla, eller understiger vikten af försåldt varuparti tjugufem kilogram, vare säljaren ej skyldig att öfverlämna garantibevis eller att iakttaga hvad i 2 § stadgas.

9 §.

Konstgjorda gödselmedel må till riket införas endast af den, som tillverkar eller idkar handel med dylika varor, och må förty gödselmedel, som till riket ankomma, icke från tullverket utlämnas, med mindre mottagaren genom intyg af registreringsmyndighet eller af trovärdige män styrker sig tillverka eller idka handel med sådan vara. Då sådan från utrikes ort ankommen vara af mottagaren till annan utlämnas, åligger den förre lika skyldighet med säljare.

10 §.

Med konstgjordt gödselmedel förstås i denna lag hvarje till gödsling afsedd tekniskt behandlad vara, ändå att den endast underkastats förmalning eller motsvarande behandling, såsom råa kalialter, perugvano samt råstampadt benmjöl. Å pudrett eller å kalk, märgel eller dylika jordförbättringsmedel hafva bestämmelserna i denna lag ej tillämpning.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1905.»

I sammanhang med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft två inom Andra Kammaren afgifna motioner, n:o 202, af herr *C. J. Jakobson* och n:o 225, af herr *H. Öhngren*, båda åsyftande vissa ändringar i det uti propositionen framlagda lagförslaget.

På anförda grunder hade utskottet hemställt,

1:o att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas;

2:o att motionen n:o 202 icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; samt

3:o) att motionen n:o 225 ej heller måtte vinna Riksdagens bifall.

*Lagförslag
ang. handel
med konst-
gjorda
gödselmedel.
(Forts.)*

Herr statsrådet Meyer: Då utskottet med ganska stor majoritet afstyrkt den kungliga propositionen, anser jag mig böra erinra om, att Riksdagen redan år 1896 aflät en skrifvelse till Kungl. Maj:t, däri Riksdagen ganska enträget anhöll om en sådan lag, som här är föreslagen. År 1902 afläts kungl. proposition till Riksdagen i sådant syfte. Denna proposition afslogs på rent formella grunder; men i sammanhang därmed skref Riksdagen på nytt till Kongl. Maj:t och begärde en sådan lag. Jag vågar alltså påstå, att om lagförslaget nu kommit fram, har det varit utslutande på grund af Riksdagens därom framställda begäran; och om nu det skulle hända det kungliga förslaget något mänskligt här i dag, blir det i allt fall ett *Riksdagens* barn, som vi komma att följa till grafven.

Utskottet anför åtskilliga skäl, hvarför det ansett sig icke kunna tillstyrka den kungliga propositionen. Utskottet framhåller, att genom en lag som denna skulle man lägga band på handeln med konstgjorda gödselmedel, hvaraf följderna skulle blifva en prisstegring; och utskottet säger då vidare, att man får lof att se till, om den nytta, man får af lagen, uppväger de därmed förenade olägenheter.

Det är naturligtvis klart, att hvarje lag i sådant syfte som denna måste lägga ett band på handeln med de åsyftade varorna; men de olägenheter, som utskottet ansett däraf följa, kan jag för min del ej finna så stora eller svåra, som utskottet tycks förmena.

Utskottet anser till en början, att den omständigheten, att enligt lagförslaget köparen har bevisningsskyldighet i fråga om säljares försummelse att aflämna garantibevis skulle göra, att lagen icke blefve effektiv. Köparen skulle nämligen i de flesta fall icke vara i tillfälle bevisa, att han ej fått garantibevis. Det är nu alldeles riktigt, att i de fall, då säljaren ändock underlåter lämna garantibevis, och köparen låtit därvid bero, det torde kunna blifva ganska svårt för köparen att styrka, att han ej fått garantibevis. Men sådana fall torde endast mycket sällan förekomma, ty i praktiken kommer saken nog att ställa sig så, att köparen önskar få garantibevis och därför, om sådant saknas, skrifver till säljaren med begäran att få sådant. Underlåter säljaren ändock att lämna sådant, kan ju köparen taga vittnen på en ny anmaningsskrifvelse eller telegrafiskt begära bevis. Således lär det icke möta svårighet att styrka, att man *begärt* garantibevis; och jag föreställer mig, att detta i de flesta fall skall vara nog för att få säljaren fast, om icke han å sin sida kan visa, att han verkligen lämnat garantibevis. Den omständigheten bör således ingalunda betaga lagen dess effektivitet.

Lagförslag
ang. handel
med konst-
gjorda
gödselmedel.
(Forts.)

Vidare har anmärkts, att lagen, sådan den nu är formulerad, skulle vålla stora svårigheter med hänsyn till dess bestämmelser om åsättande af märke på säckar, kärl eller annan förpackning för varan. Jag har nu aldrig tänkt mig, att stadgandet därom skulle tolkas så, att hvarenda mellanhand skulle behöfva på förpackningen anbringa uppgift om varans namn och halt af värdebestämmande ämnen; utan jag har trott, att om å förpackningen finnes skriven en analys, skulle efterföljande mellanhänder blott sätta sitt märke på förpackningen, till tecken att de godkänt den befintliga analysen. Och åsättandet af dylika märken går så fort, att sådant mycket väl kan ske äfven i det fall, som utskottet tänkt sig, att en större last konstgjorda gödselmedel fördelas från järnvägsvagn på olika köpare. Att hvarje säljare måste lämna sin köpare garantibevis är ju uppenbart, men förutsättningen, att han fördenskull skulle behöfva annat än i undantagsfall låta verkställa ny analys, synes mig vara alldeles orimlig; hans garantibevis kommer i regeln att blifva en kopia af det, han i sin ordning emottagit, och den risk han löper genom ett sådant tillvägagående kan han reducera nära nog till noll genom att endast köpa af välkända säljare. Gör han icke det, må han skylla sig själf.

Jag tror, att detta varit utskottets hufvudsakliga invändningar mot lagförslaget. Dock, det är sant, ännu en har utskottet haft mot förslagets bestämmelser om forum. Men jag vill påpeka att, enligt hvad ock af handlingarna framgår, Kungl. Maj:t ursprungligen tänkt sig dessa bestämmelser mera i öfverensstämmelse med hvad utskottet ansett lämpligt; den ändring, som sedan därutinnan skett, har vidtagits på grund af anmärkningar i högsta domstolen.

Utskottet säger, att man i stället för införande af sådana här lagbestämmelser borde lita till upplysningen hos vederbörande konsumenter och främja denna, så att de själfva komma under fund med, hur angeläget det är att skaffa sig goda gödselämnen i stället för underhaltiga. Ja, det medger jag gärna; jag tycker också, att man af våra jordbrukare borde kunna vänta, att de ej skulle vara så enfaldiga, att de icke begrepe, att de kasta bort sina pengar genom att för billigt pris köpa en vara, som icke är värd något alls. Men hvad som föranledt Riksdagens båda skrivelser till Kungl. Maj:t har just varit det, att i så ofantligt många fall landtbrukare låtit lura sig af kringresande agenter att köpa varor, som sedan befunnits underhaltiga.

Jag har endast velat yttra detta till förmån för det kungliga förslaget och har ej vidare att tillägga.

Herr Hasselrot: Jag skall först ärligt bekänna, att såväl jag som de medlemmar af utskottet, hvilka utgjort majoriteten, uppriktigt beklaga, att, trots regeringen haft besvär att utarbete

detta lagförslag på grund af Riksdagens begäran, man icke ansett sig kunna tillstyrka detsamma. Jag tror, att detta kan och bör utgöra en maning för Riksdagen att icke vidare, såsom ofta nog skett, aflåta skrivelser till Kungl. Maj:t, så fort det påpekas en olägenhet eller en svårighet, som man önskar se aflägsnad, utan att göra klart för sig, att sådant kan ske på sådant sätt, att ej andra och möjligen större olägenheter och svårigheter uppkomma.

Då nu regeringens lagförslag kom till utskottet, hade utskottet att, på sätt herr statsrådet nämnde, se till, om de olägenheter, hvilka alltid följa af sådana band å den fria rörelsen, som här ifrågasatts, icke vore större, än att detta uppvägs af hvad man därigenom vunne. Utskottet kom då till den uppfattningen, att denna vinst icke är nog stor att uppväga de svårigheter, som lagen skulle medföra.

Herr statsrådet vidrörde, efter mitt förmenande, med skäligen lätt hand de olägenheter af förslaget bestämmelser, som enligt utskottets tanke förefinnas. Jag skall taga ett synnerligen vanligt exempel, nämligen att en större köpman i Sundsvall rekvirerar ett stort parti gödselämnen, hvaraf han redan på förhand sålt större delen till andra köpmän. Under nuvarande förhållanden kommer ett sådant parti antingen på järnväg eller ångbåt, och därifrån dirigeras omedelbart de särskilda delarna af partiet till de andra köpmännen i samma stad eller annorstädes. Dessa, som också få tämligen stora partier, ha ofta på förhand sålt delar däraf till handlande i småstäder eller på landet. Från dessa sistnämnde lämnas sedan varan ut till landbrukarne i större eller mindre partier. Nu sade herr statsrådet, att det ej kunde åläggas mellanhänderna några omständliga åtgärder. Ja, garantibevis skall enligt förslaget enhvar, som säljer varan, äfven en mellanhand utfärda; och om beviset är oriktigt, så medför detta för honom ett ganska strängt ansvar. Hvilken blir då effekten för den, som i andra eller tredje hand säljer varan? Han har visserligen garantibevis från sin fångesman; men om han litar på detta bevis och ger ett nytt i öfverensstämmelse därmed, så står han i ansvar därför och kan icke hålla sig till utfärdaren af det tidigare beviset. Nu veta herrarne, att halten af dessa varor förändras skäligen lätt under ogynnsamma förhållanden; låt en del af lasten bli utsatt för väta, så blir denna del bestämdt underlägsen det öfriga partiet, helst om sedan värme kommer till. Den förste köparen måste således, för att icke riskera ett drygt bötesansvar, taga in det stora lagret till sig och undersöka det; och detta kostar pengar. På samma sätt måste senare köpare, som försäljer något af varan, kosta på en ny analys. Det är alltför riskabelt att lita på de äldre analyserna. Jag fruktar, att alla dessa besvärligheter skola vålla, att många köpmän icke med den lilla avans, som dessa varor

*Lagförslag
ang. handel
med konst-
gjorda
gödselmedel.
(Forts.)*

Lagförslag
ang. handel
med konst-
gjorda
gödselmedel.
(Forts.)

nu ge. vilja stå i ansvar under två år till kunder, som kanske af en eller annan anledning efteråt blifva missbelåtna och då kunna ställa till trassel. Följden blir då den, att dessa varor komma att väsentligt stiga i pris, därigenom att köpmannen pålägger sina utgifter och sin riskpremie.

Detta har varit hufvudsakliga skälet, hvarför utskottet opponerat sig mot förslaget med de band, det innebär, å den allmänna rörelsen.

Härtill kommer sedan den af herr statsrådet omnämnda svårigheten med bevisningen. Det är ju mycket sant, att om köparen tar garantibevis, då varan aflämnas, och sedan kan visa fel däri, så är bevisningen lätt. Men om det är en kringstrykande agent, som säljer varan — och det är just dessa man vill hålla efter — och han ej lämnar bevis, så kommer köparen i en svår ställning. Om han i god tro köper varan för att vara af en viss halt utan att fråga efter bevis eller mot löfte att efteråt få sådant, och denne agent sedan säger, att han redan lämnat bevis — huru skall då köparen kunna bevisa, att så ej skett? Den bevisningen blir mycket svår.

Sedan hafva vi bestämmelsen om forum, som — det erkänner jag — blifvit ändrad på grund af anmärkningar i högsta domstolen. Men jag är ej öfvertygad om, att man därvidlag träffat det mest praktiska. Det finnes redan i svensk lag en bestämmelse, som skulle ofta vara tillämplig i dessa fall, synes det mig, nämligen stadgandet om ansvar å den, som afyttrar mängdt för omängdt eller det, hvori man vet fel vara, utan att sådant uppenbara. Det är alldeles gifvet, att, om en person, med *vetskap*, att en vara innehåller endast en viss procent af ett värdebestämmande ämne, uppger, att procenten är högre, faller sådant under det nämnda strafflagsstadgandet. Men om det ej kan visas, att han vetat af det oriktiga i uppgiften, skulle hans förfarande falla under den här föreslagna lagen. Nu torde emellertid i åtskilliga sådana fall blifva svårt att uppdraga gränsen; och allt efter som så sker, skulle forum blifva olika — enligt strafflagen, där brottet är begånget, men enligt denna lag, där säljaren drifver sin rörelse. Det kan således lätt hända, att, om ett rent bedrägeri är begånget, men åtalas enligt denna lag, där säljaren har sin rörelse, domstolen i den orten finner sig obehörig, liksom domstolen i den ort, där förbrytelsen skett, förklarar sig obehörig, om ett angifvet bedrägeribrott sedan finnes utgöra allenast en förseelse mot denna lag.

Vi kunna i öfrigt härvidlag hämta en viss erfarenhet från åtskilliga af våra grannländer, där det finnes lagar i detta syfte. Men det är den stora skillnaden, att vederbörande där kunna öfverenskomma, att lagens bestämmelser ej skola äga tillämpning. I utskottet företeddes en mängd räkningar från större handlande inom denna bransch, hvilka alla undandragit sig lagens

bestämmelser. Så anger en större affärsman Otto Mönsted, Vester-gade n:r 10, Köpenhamn, på sina priskuranter, att »Loven af 26 marts 1898 om Handel med Gødnings- og Foderstoffer gjælder ikke for vore Tilbud eller Salg uden særlig Overenskomst»; och på räkningar från andra firmor finnes likaledes tryckt, att »Loven af 26 marts 1898 om Handel med Gødnings- og Foderstoffer gjælder ikke for vore Tilbud eller Salg»; man har i Danmark, där det är praktiskt folk i regel, funnit, att dessa lagar, som tillkommit af välvilja mot landtbrukarne, äro opraktiska och omöjliga att tillämpa, hvilket också gjort, att de ej tillämpas utan kringgås på det sätt, som nyss angifvits. Men detta skulle icke gå för sig enligt den föreslagna svenska lagen, utan den måste tillämpas.

*Lagförslag
ang. handel
med konst-
gjorda
gödselmedel.
(Forts.)*

En ytterligare detalj i förslaget, som äfven föranlett anmärkningar, är den, att konstgjorda gödselmedel skulle få införas till riket endast af den, som tillverkar eller idkar handel med sådana varor. Detta är en brist, ty de stora landtmannaföreningar, som bildats på en mängd platser för inköp af kontrollerade gödselämnen, borde äfven hafva rätt att införa sådana. Men det är äfven en olägenhet, att icke enskilda personer skola få samma rätt; här finnas ju stora godsägare i vårt land, som köpa sådana varor i stora myckenheter, och de skola nu tvingas att köpa varan genom en handlande, som naturligtvis alltid bereder sig någon förtjänst på affären.

För min del är jag öfvertygad, att olägenheterna af denna lag skulle blifva större än vinsten. Och jag kan därvid icke underlåta att påpeka ännu en omständighet, som kan föranleda stora svårigheter. Här står i sista paragrafen af den föreslagna lagen: »Med konstgjordt gödselmedel förstås i denna lag hvarje till gödsling afsedd, teknisk behandlad vara, ändå att den endast underkastats förmalning eller mosvarande behandling, såsom råa kalialter, perugano samt råstampadt benmjöl. Å pudrett eller å kalk, mærgel eller dylika jordförbättringsmedel hafva bestämmelserna i denna lag ej tillämpning.» Där har nu gifvits exempel på gödselmedel och på jordförbättringsmedel. Nu har jag af fackmän hört, att det är rätt vanligt, att man stampar vanlig granit för att därmed förbättra viss jord; kommer detta att bli gödselmedel eller jordförbättringsmedel? Sannolikt bara jordförbättringsmedel, ehuru det är alldeles visst, att detta medel främjar äfven växtkraften. Det är mycket svårt att säga, hvad som är jordförbättringsmedel utan att samtidigt vara gödselmedel. Ett annat fall — man tar och stampar fältspat i stället. Fältspaten innehåller i afsevärd mängd kiselsyra, som är mycket viktig för en del jordarter, lika viktig som kali för andra. Kainiten, ett rätt kalisalt, är intet annat än ett stampadt mineral; och fältspaten blir ej heller annat. Därpå svarar fackmannen: jag vågar icke säkert säga, om fältspat skall räknas som jordförbättrings-

*Lagförslag
ang. handel
med konst-
gjorda
gödselmedel.*

(Forts.)

medel eller som gödselmedel. Det är naturligtvis i så fall allt för äfventyrligt att riskera tusentals kronor i böter för en möjlig öfverträdelse af denna lag, utan man får föranstalta om analys- och garantibevis, äfven för fältspat, emedan man möjligen har att göra med ett gödselmedel, ehuru sådant ej tydligt framgår af lagen.

Jag fruktar, som sagdt, att olägenheterna och svårigheterna och trasslet af denna lag blifva så stora, att den vinst, man väntar af lagen, icke svarar däremot.

Nu är dessutom att ihågkomma, att förhållandena på detta område afsevärdt förbättrats under senare tid. Anledningen till Riksdagens skrivelser i ämnet var, att landsbygden då var öfversvämmad af tvetydiga agenter, som lurade på folket dåliga varor. Nu har folket blifvit brändt; det köper i regel icke annat än af välkända, hederliga firmor, och sådana finnas litet hvarstans. Och dessutom ha särskildt under de sista åren bildats en mängd landtmannaföreningar, som inköpa goda kontrollerade gödselämnen för delning till medlemmarna. Får man lefva några ar till, så blir det säkerligen icke många landtbrukare, som handla gödselämnen i små poster direkt, utan de gå till föreningen och få där sitt behof fyllt.

Jag tror, att för dessa föreningar den föreslagna lagen skulle medföra endast svårigheter och motverka deras utveckling. Och jag tror äfven, att man numera gärna kan i detta fall lita på de enskildes uppmärksamhet och på de förbättrade förhållanden, som inträdt.

Af dessa skäl anser jag mig nödsakad att yrka afslag å den kungliga propositionen.

Herr statsrådet Odelberg: Herr grefve och talman, mina herrar! Bevillningsutskottets högt ärade ordförande varnade för en liten stund sedan vid behandlingen af en annan fråga kammaren för att icke allt för lättvindigt besluta några skrivelser till Kungl. Maj:t, i synnerhet då man icke hade fullt klart för sig hvad man ville och önskade. Jag tror, att, om kammaren nu kommer att fatta sitt beslut i öfverensstämmelse med lagutskottets nyss föredragna betänkande, bevillningsutskottets ordförande hädanefter får varna kammaren för att besluta skrivelser till Kungl. Maj:t, äfven då man är fullt medveten om hvad man vill. Ty Riksdagen har en gång skrifvit till Kungl. Maj:t med begäran att få en lag angående reglering af handeln med konstgjorda gödselmedel och har därvid så noggrant preciserat sig, att Kungl. Maj:t kunnat skriva af hvad Riksdagen har begärt och införa detta i 1 § af det föreliggande lagförslaget. Riksdagen har till och med ansett, att Kungl. Maj:t dröjt för länge med utarbetandet af detta lagförslag, och har därför, såsom chefen för finansdepartementet nyss påpekade, genom interpellation och ny

skrifvelse påmint om sin föregående framställning. Icke desto mindre yrkas nu rent afslag å Kungl. Maj:ts förslag.

Lagutskottet har vid behandlingen af detta förslag haft åtskilliga juridiska betänkligheter mot detsamma. Dessa betänkligheter har dock högsta domstolen icke delat. Jag skall icke och kan heller icke inlåta mig på att bemöta dessa betänkligheter; i alla fall hafva de väsentligaste af anmärkningarna blifvit af reservanterna i lagutskottet undanröjda genom ändring af några få ord i det kungliga förslaget.

Lagutskottet har emellertid äfven gjort en saklig anmärkning, hvilken nyss påpekats af utskottets ordförande, herr Hasselrot, nämligen att det skulle möta ofantligt stora svårigheter för en handlande att skaffa garantibevis i sådana fall, då han på järnväg eller ångbåt mottog större partier, som han enligt föregående aftal skulle leverera till olika köpare. Jag kan icke förstå, huru lagutskottets ordförande kan här finna några svårigheter. ty 8 § af Kungl. Maj:ts förslag säger alldeles tydligt och klart, huru man vid sådana tillfällen kan gå till väga. Man behöfver då icke lämna garantibevis, utan säljer varan efter den halt af värdebestämmande ämnen, som den vid undersökning befinnes innehålla. Analysen kan sålunda verkställas efteråt. Det är just för att möta den af lagutskottets ordförande påpekade eventualiteten, som den åttonde paragrafen tillkommit.

Nej, hufvudskalet för lagutskottets afstyrkande återfinnes på betänkandets sista sida; det är den vackra frasen om att upplysningen skall stiga och att därför någon kontroll icke skall behöfvas. Jag medgifver också, att jag själf har hyst samma uppfattning som lagutskottet. Då jag år 1890 mottog chefskapet för landtbruksstyrelsen, förelågo inom styrelsen två framställningar från olika hushållningssällskap med begäran om att få en lag i den riktning, som det nu framlagda lagförslaget angifver. Jag skref då till Kungl. Maj:t precis på samma sätt, som lagutskottet nu har gjort, och jag gjorde det två gånger, men jordbrukarne upphörde icke med sin begäran. Jag kom emellertid tämligen snart att ändra åsikt, och jag hade så mycket större skäl därtill, som alla länder rundt omkring oss utfärdade lagar för att förebygga oärlig handel med konstgjorda gödselmedel. Därigenom kommo underhålliga varor, som icke kunde säljas i Danmark, Tyskland och Finland, att öfversvämma vårt land och särskildt hemsöktes Skåne och Småland af agenter, som efter prof utbjödo gödselmedel af tvifvelaktig beskaffenhet, hvilka sedan mot efterkräf sändes från Danmark. Tidningarna hafva omtalat, hvilka bedrägerier blifvit därvid begångna, och redogörelserna från våra kemiska stationer tala samma språk. Lagutskottets ärade ordförande har sagt, att en förbättring härutinnan förmärkts. Jag för min del är af en motsatt åsikt, och jag tror äfven, att denna min uppfattning delas af de kemiska stationernas föreståndare.

*Lagförslag
ang. handel
med konst-
gjorda
gödselmedel.
(Forts.)*

*Lagförslag
ang. handel
med konst-
gjorda
gödselmedel.*

(Forts.)

En lag angående handeln med konstgjorda gödselmedel är fullt lika nödvändig nu som år 1896, då Riksdagen första gången anhöll om en sådan.

Det är ganska betecknande, att samtliga representanter för det mindre jordbruket i lagutskottet reserverat sig mot utskottets beslut, under det godsägarne från Första Kammaren medverkat till utskottets afstyrkande utlåtande. Ja, mina herrar, frågan är just för de mindre jordbrukarne af den största betydelse, ty de kunna ej alltid lika lätt som de stora godsägarne, hvilka vid köp af stora partier gödselmedel vända sig direkt till välkända fabriker, skydda sig för bedrägerier. En lag sådan, som Kungl. Maj:ts föreslagit, är af större betydelse för höjandet af det mindre jordbruket än hvad man i denna kammare synes vara benägen att tro.

Utskottets ordförande nämnde, att man i Danmark kringgår lagen genom att begagna sig af den bestämmelsen, att garanti-bevis icke behöfver lämnas. Delvis är denna uppgift riktig, men icke till fullo. Den danska lagen föreskrifver absolut bestämdt utan någon regress, att så snart gödselmedel säljes på leverans — således icke i de fall, då man t. ex. går in i en bod och köper varan — skall garanti-bevis lämnas. Detta föreskrifves i 1 § 1 mom. af lagen. Genom ett bref från professor Stein i Köpenhamn, hvilket kom mig till handa i går, har jag också fått underrättelse om, att den danska lagen verkat godt, att den har åstadkommit ordning och skick i handeln med gödselmedel, att den icke har vållat några svårare omgångar och icke heller föranledt någon prisförhöjning.

Jag yrkar naturligtvis afslag å utskottets förslag, men jag vill icke hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, då de personer inom utskottet, som velat göra något i saken, hyst betänkligheter mot detta.

För att få frågan än en gång pröfvad af lagutskottet, hemställer jag om betänkandets återremitterande.

Grefve Lewenhaupt: Då för en del år sedan i Riksdagen väcktes motion om införande af lagbestämmelser rörande försäljning af konstgjorda gödningsämnen, voro förhållandena att kontrollera hvad som utbjöds mycket svårare än för närvarande. Jag tror att på senaste tio åren har såväl handeln med dessa ämnen kommit i mera solida händer, där man varit mindre benägen att bedraga den stora allmänheten, som ock har denna allmänhet blifvit mera upplyst och i stånd att skydda sig för bedrägerier. Det torde i alla fall vara ganska svårt att skrifva en lag, som innebär en mycket stark kontroll, men på samma gång icke lägger något band på handeln. Men om man med lagbestämmelsen försvarar handeln med dessa ämnen, måste köpmännen, för att skydda sig för eventuella påföljder, belägga göd-

ningsämnen med högre pris, och det är just på grund af denna omständighet, som jag för min del har hyst betänkligheter mot att antaga lagen, emedan detta högre pris kommer att belasta landtmännens varor, som de köpa. Vi hafva numera en mängd kontrollanstalter, inrättade af hushållningssällskapen med till en del statsmedel, där mindre jordbrukare få kostnadsfritt låta undersöka gödningsämnena; den stora allmänhetens upplysning har äfven stigit, och tack vare dessa omständigheter äro missförhållandena nu mindre än förr. Här bildas ju dagligdags landtmannaföreningar, som försöka att till billigt pris anskaffa de foderämnen och gödselämnen, som behöfvas för landtbruket, samt att få dessa varor på det allra bästa sätt kontrollerade. Äfven har i den köpande allmänhetens medvetande växt in en misstro till de firmor, som handla med gödningsämnena och därvid sökt på ett eller annat sätt bedraga allmänheten. Den stora allmänheten har också snart nog fått kännedom om de firmor, som till äfventyrs icke tillhandahållit varor af god beskaffenhet, och därför dragit sig från dem.

Min uppfattning är således den, att lagen skulle hafva kunnat vara af mycket god verkan, om man haft den för eventuellt 20 år sedan, men att den numera skulle snarare vara till skada för landtmännen liksom för landtbruket i dess helhet. Det är därför jag förenat mig med dem, som yrkat afslag, att antaga lagen och därför vidhåller min uppfattning att biträda utskottet.

Herr Sandqvist: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag skall be att få fästa uppmärksamheten vid en annan sida af det föreliggande lagförslaget, en sida som åtminstone i dag icke har närmare berörts, nämligen bestämmelserna angående ansvar och åtal.

Här står i förslaget 4 §: »underlåter säljare af konstgjorda gödselmedel att till köparen aflämna garantibevis, som i 1 § sägs, eller att iakttaga hvad enligt 2 § honom åligger, straffas med böter högst ettusen kronor.» I 5 § heter det: »finnas de angående såld varas beskaffenhet i garantibeviset lämnade uppgifter vara oriktiga eller har säljare låtit öfverträdelse af hvad i 3 § är stadgad» — d. v. s. lämnat vilseledande uppgift om varans benämning — »komma sig till last, straffas säljaren med böter från och med tjugufem till och med tvåtusen kronor». Vidare heter det i 6 §, att åtal skall ske »vid allmän underrätt i den ort, där säljaren idkar sin rörelse. Sådant åtal må af allmän åklagare utföras». Det kan således utföras af allmän åklagare, äfven om angivelse icke skett. I 7 § stadgas därpå, att allmän åklagare, som utfört åtalet, skall taga två tredjedelar af böterna.

Detta är enligt mitt förmenande en bestämmelse, som gör lagen i högsta grad vådlig. En åklagare, som är böteshungrig,

*Lagförslag
ang. handel
med konst-
gjorda
gödselmedel.
(Forts.)*

*Lagförslag
ang. handel
med konst-
gjorda
gödselmedel.*
(Forts.)

kan få reda på att någon säljare — mellanhand — försummat att lämna garantibevis eller lämnat mindre riktiga uppgifter; då väcker han genast åtal. Det är ju ganska sannolikt, att han kan skaffa bevisning, och om den tilltalade fälles, är åklagaren berättigad att taga sina två tredjedelar af böterna. Det är ju gifvet, att detta kan blifva ett ganska lockande företag för honom och gifva anledning till flerehanda trakasserier för dem som sälja och köpa gödningsämnen.

Jag tror visserligen, att det är nödvändigt att få en sådan lagstiftning, som nu ifrågasatts, till stånd, men jag har såsom ledamot af utskottet icke kunnat finna mig i att tillstyrka bifall till det föreliggande förslaget, utan har därför biträdt lagutskottets afstyrkande ntlåtande. Jag tillåter mig nu yrka bifall till detta uttlåtande.

Herr Hasselrot: Jag ber kammaren om tillgift för att jag ännu en gång begärt ordet; jag har gjort det blott för att bemöta ett yttrande af herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet.

Herr statsrådet nämnde, att därest t. ex. en grosshandlare i Sundsvall införskrifver ett större parti gödningsämnen, som han ackorderat bort till ett flertal andra köpare, så behöfver han icke lämna något garantibevis, ty han kan sälja varan enligt 8 §. Ja, det kan han, men jag tviiflar på, att många köpmän vilja sälja eller köpa efter den paragrafen. Det heter nämligen i denna paragraf: öfverenskomma säljare och köpare, att betalning för gödselmedel skall erläggas efter den mängd af värdebestämmande ämnen, varan vid undersökning befinnes innehålla», så gäller icke denna lag. Men tro herrarne, att i regel någon vill underkasta sig att sälja en vara utan att få bestämdt pris för en viss kvantitet eller att köpa utan att veta hvad han skall betala? Men här skulle säljaren icke veta hvad han får eller köparen hvad han skall betala, förrän det genom undersökning visat sig, att de och de värdebestämmande ämnena till viss mängd ingå i varan. Detta är ett opraktiskt förfaringssätt, som utan tvifvel skulle komma att mycket sällan tillämpas.

Herr Dieden: Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet önskade lära känna, på hvilka skäl, utöfver de i utlåtandet angifna, lagutskottets ledamöter röstat mot detta lagförslag. Jag ber då att för min del få säga, att jag röstat mot förslaget därför, att jag finner det vara allt för strängt. Det är icke fråga om att jag skall tillhandahålla en köpare ett garantibevis beträffande hvad jag säljer till honom, utan jag är pliktig att, vare sig han fordrar det eller icke, tillstålla honom ett sådant bevis. Gör jag det icke, har jag allmänna åklagaren öfver mig och får vidkännas böter intill 1,000 kronor. Har jag

fört in ett stort parti gödningsämnen och låtit noggrant undersöka detsamma, så kan det hända att, sedan jag haft det inläggande någon tid, det hunnit, till följd af fuktighet och andra yttre omständigheter förändras, så att, när jag sedan lämnar ut en del, sammansättningen icke stämmer med den förut gjorda analysen; då är jag förfallen till böter intill 2,000 kronor. Nej, så framt denna lag går igenom, så skulle det, om jag drefve handel med gödningsämnen, aldrig falla mig in att göra en försäljning annat än efter 8 paragrafen.

*Lagförslag
ang. handel
med konst-
gjorda
gödselmedel.
(Forts.)*

Nu säger herr statsrådet: de stora konsumenterna veta, huru de skola köpa; det är blott de små konsumenterna, som detta kommer att gälla. Jag undrar då, om de små konsumenterna vilja underkasta sig besväret med att låta undersöka hvarje liten post gödningsämnen de få. Nej, jag tror att lagens verkan blir mycket diminutiv just genom denna åttonde paragraf.

I andra länder har man, såsom herr statsrådet åberopade, också infört stränga lagbestämmelser rörande dessa frågor, men där har jag icke, efter hvad jag tror, öfver mig allmänna åklagaren, som kan utan köparens vilja dyka på mig, utan där har jag, såsom redan förut blifvit anfördt, rätt att med köparen öfverenskomma, om köpet skall vara underkastadt lagens bestämmelser eller icke.

Jag har blott velat på direkt uppfordran gifva denna förklaring för mitt votum inom lagutskottet och ber nu, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Grefve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Lagutskottet har framhållit, att lagen i fråga skulle medföra nackdelar, och jag erkänner det, men nackdelarne drabba hufvudsakligen säljaren. Frågan är då, huruvida icke dessa nackdelar vida öfvervägas af de fördelar, som tillkomma köparen. Vi veta allt för väl, att mycket ofta en köpare får en helt annan vara, än den han trott sig köpa, och sålunda får betala kanske tre eller fyra gånger det verkliga värdet. Jag vet särskildt, att i Skåne agenter rest omkring och sålt dylika varor. Det har då roat mig personligen att taga prof af dessa varor, och vid verkställd analys har det befunnits, att de varit af högst underhållig beskaffenhet och kanske icke värda 25 procent af det pris, som köparen fått betala. Nu är det icke nog med att köparen förlorar på själfva varan; han förlorar än mer, då han får missväxt på grund däraf, att han ansett sig hafva lagt gödsel på jorden, men i själfva verket lagt dit endast ett värdelöst ämne.

Nu kan man fråga: hvarför skyddar icke jordbrukaren sig själf? Jo, mina herrar, de större jorbrukarne kunna skydda sig, ty de låta i allmänhet analysera sin vara, men det finnes en hel del små landtmän, som köpa kanske blott 5 å 6 deciton och som bo på en aflägsen ort, och för dem kan det erbjuda svårig-

*Lagförslag
ang. handel
med konst-
gjorda
gödselmedel.*

(Forts.)

heter att resa in till den stad, där den kemiska stationen ligger, eller att dit insända prof. Det är just dessa, som lagen skulle kunna skydda.

Det har framhållits, att garantibevis kosta penningar. Det är sant, men det kostar vida mera penningar för köparen att få en underlägsen vara än att betala ett garantibevis. Emellertid är det mycket möjligt, att det blir dyrare för de större godsägarna, ty dessa behöfva knappast garantibevis, då de kunna skydda sig själfva, men de få dock deltaga i kostnaderna, som fördelas på varan i dess helhet. Jag tror dock, att för landtmännen i det hela taget skulle lagen bereda en stor fördel och nära nog böra anses vara nödvändig.

Här har framhållits, att landtmannaföreningar bildats för att skydda landtmännens intressen. Det är sant, att dessa föreningar tagit fart i en stor del af vårt land, men på många ställen finnas sådana föreningar ännu icke.

Den siste ärade talaren framhöll, att om en köpare intog ett stort parti, som någon tid finge ligga, så kunde det hända, att partiet på grund af fuktighet eller eljest förlorade i värde. Det skulle då vara nödvändigt att anskaffa nytt garantibevis, och detta kunde måhända visa, att varan i fråga vore af annan beskaffenhet, än den föregående analysen utvisade. Men är det då icke lämpligt att taga en ny analys? Förlusten bör ju drabba säljaren och icke köparen, eftersom varan förminskats i värde, då den legat på säljarens magasin.

Jag tror att just för att skydda det mindre jordbruket, som man nu ville söka drifva fram, är lagen nödvändig. Jag skall emellertid icke yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. I detta hafva reservanterna åstadkommit en förmildring med afseende å böter. särskildt märke o. s. v., och vidare upptages i reservationen den bestämmelsen, att landtmannaföreningar få i riket införa gödningsämnen. Under sådana förhållanden skulle jag helst vilja yrka bifall till reservanternas förslag, men då jag icke vet, huruvida detta är affattadt så som sig bör, ber jag att få förena mig i yrkandet om återremiss.

Herr Trygger: Jag skall be att få säga några få ord, till en början i principfrågan om betydelsen af en Riksdagens skrifvelse. Mot herr statsrådet Odelberg vill jag i detta afseende erinra, att den omständigheten, att Riksdagen skrifver och begär en lag i viss riktning, icke innebär, att Riksdagen skall godkänna lagen, när den sedermera framlägges, äfven om den är så affattad, att Riksdagen ej kan vara nöjd med densamma. Så vidt jag förstår, äro anmärkningarna mot den nu framlagda lagen högst berättigade. Det duger icke heller att ersätta den med reservanternas förslag. Med ett litet exempel skall jag söka visa, huru farligt det vore att taga det reservationsvis framlagda

förslaget i stället för den ursprungliga lagen. Man skulle därigenom visserligen undvika vissa af lagens brister, men i stället råka ut för en motsägelse.

Denna lag är, som bekant, byggd på den principen, att det ej skall bero på de enskilda kontrahenterna, huruvida de vilja eller icke vilja iakttaga lagens föreskrifter, utan det är ovillkorligt bestämdt, att hvad som i lagen är stadgadt skall iakttagas, med den modifikation, som i 8 § är angifven och hvarom här nyss är taladt. Om nu lagen föreskrifver något, som parterna icke kunna genom sin öfverenskommelse rubba, är det alldeles uppenbart, att när man skall gifva föreskrift i fråga om åtalsrätten, måste denna i främsta rummet lämnas till allmänna åklagaren. Han måste vara åtalsberättigad, ty det är alldeles tydligt, att om parterna gjort en öfverenskommelse, bör ej en af dem kunna väcka åtal för denna öfverenskommelses strid mot lagen. Reservanternas hafva icke observerat detta, utan velat tillägga allmän åklagare åtalsrätt, endast så vida brottet af målsägande till sådant åtal angifves. Alltså en obestriddlig motsägelse. Å ena sidan skapar man en lag, med afseende å hvilken statsintresset anses kräfvat ett ovillkorligt iakttagande af vissa föreskrifter; å andra sidan låter man det helt och hållet bero på målsäganden, om lagen skall tillämpas eller icke. Det duger icke, detta.

Sålunda lärer det icke kunna gå för sig att taga reservanternas förslag, och en återremiss torde icke kunna medföra sådana förändringar, att ens de af herrarne, som vilja hafva själfva saken, skulle kunna vara nöjda därmed. Jag hemställer på grund häraf om bifall till utskottets afslagsyrkande.

Grefve Hamilton: Jag kan icke finna annat än att, när det är fråga om återremiss till utskottet, utskottet skulle kunna vidtaga de förändringar, som äro alldeles nödvändiga, äfven i afseende å åtal.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen i enlighet med därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att utlåtandet skulle visas åter till utskottet; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande
N:o 44, röstar

*Lagförslag
ang. handel
med konst-
gjorda
gödselmedel.*
(Forts.)

Lagförslag
ang. handel
med konst-
gjorda
gödselmedel.

(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas utlåtandet åter till utskottet.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 47;

Nej — 43.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den vid sammanträdet början aflämnade kongl. propositionen.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Sörensson* under 10 dagar från den 25 i denna månad.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

På hemställen af herr talmannen medgaf kammaren, att de anslag, som utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande på aftonen, finge nedtagas, hvarefter kammaren åtskildes kl. 4,36 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.